

HISTORICKÁ ARCHITEKTURA

nejen lidová

Výstava k životnímu jubileu architekta a stavebního historika

Jiřího Škabradý (* 20. 2. 1946)

Výstavou připomínáme i nedožitě 90. narozeniny jeho učitele a spolupracovníka

Svatopluka Voděry (16. 2. 1936 – 24. 1. 2001)

Prof. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc. (*20. 2. 1946) vystudoval na Fakultě stavební ČVUT obor architektura (1969). Pokračoval zde v aspirantském studiu, v němž se zaměřil na lidovou architekturu jako odraz a pramen poznání stavební tvorby středověku. Jeho prvním krátkodobým působištěm se stal Archeologický ústav ČSAV. V letech 1974–1986 pracoval v průzkumovém středisku Státního ústavu pro rekonstrukci památkových měst a objektů, v ateliéru lidové architektury. Následovala příprava prohlášení vesnických památkových rezervací a zón v tehdejší Státní ústavu památkové péče a ochrany přírody v letech 1986–1989, kde vedl oddělení lidové architektury, archeologických a technických památek. Následně působil (do r. 2012) na Fakultě architektury ČVUT v Praze, kde na ústavech dějin architektury a památkové péče založil zejména výuku předmětů Lidová architektura a Historické konstrukce. Zván byl i na další univerzity, které rozšiřovaly záběr své činnosti o obor stavební historie; v letech 2003–2020 takto působil na Filozofické fakultě Univerzity Pardubice.

Prof. Ing. arch. Svatopluk Voděra, CSc. (16. 2. 1936 – 24. 1. 2001) vystudoval v letech 1954–1960 v Praze FAPS, přičemž již v době studia pracoval jako pomocná vědecká síla, návazně spolupracoval s prof. O. Dostálem při výzkumu lidové architektury. Tento start trvale předurčil jeho zaměření na témata spojená se stavebním dědictvím, s důrazem na lidovou architekturu. Jádrem jeho působnosti byla pedagogická činnost na FAPS, doplňovaná zkušenostmi z vědecké i projekční a teoretické činnosti. Přispěl k etablování předmětu Rekonstrukce a ochrana památek a prvního postgraduálního kurzu na ČVUT s názvem Historie architektury a památková péče. Po změně režimu byl zvolen hned v prosinci 1989 děkanem Fakulty architektury, od února 1990 vedoucím katedry teorie, vývoje a rekonstrukcí architektury, od roku 1991 působil jako prorektor ČVUT. Ve složité situaci 90. let 20. století založil na Fakultě stavební katedru základů architektury, na kterou přešla postupně řada významných pedagogů tehdejší FA a postupně se rozvinul samostatný obor Pozemní stavby a architektura.

Připravila: Společnost pro obnovu vesnice a malého města, z. s. (SOVAMM)

Autoři výstavy: Zuzana Syrová Anýžová, Jiří Syrový

Spolupráce: Helena Beránková, Jiří Bláha, Zuzana Čermáková, Tomáš Efler, Šimon Eismann, Lukáš Hytša, Karel Kuča, Michal Panáček, Svatava Podrazilová, Radim Richter, Roman Tykal, Radim Urbánek a Hana Veselá

Grafický design panelů: Zuzana Syrová Anýžová

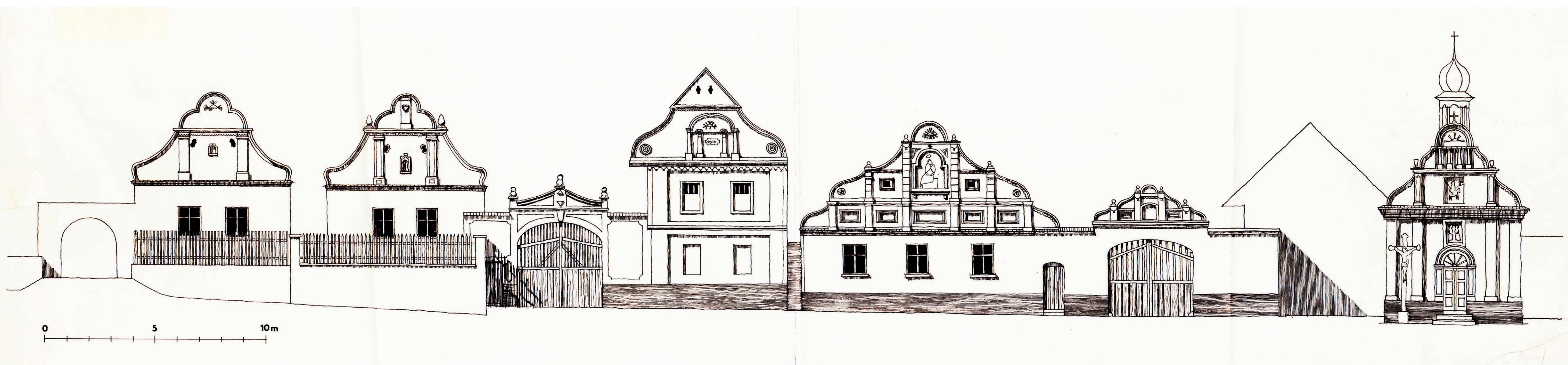
Fotografie a další exponáty:

Soukromý archiv Jiřího Škabradý, soukromý archiv Věry a Karla Kučových,
archiv Společnosti pro obnovu vesnice a malého města, z. s. (SOVAMM)

V popiskách pro lepší orientaci a rozlišení stejnojmenných lokalit uvádíme v závorce historický mikroregion systému CZ_RETRO, resp. soudní okres.
Pro informaci o autorství používáme zkratky JŠ (Jiří Škabrada) a SV (Svatopluk Voděra).

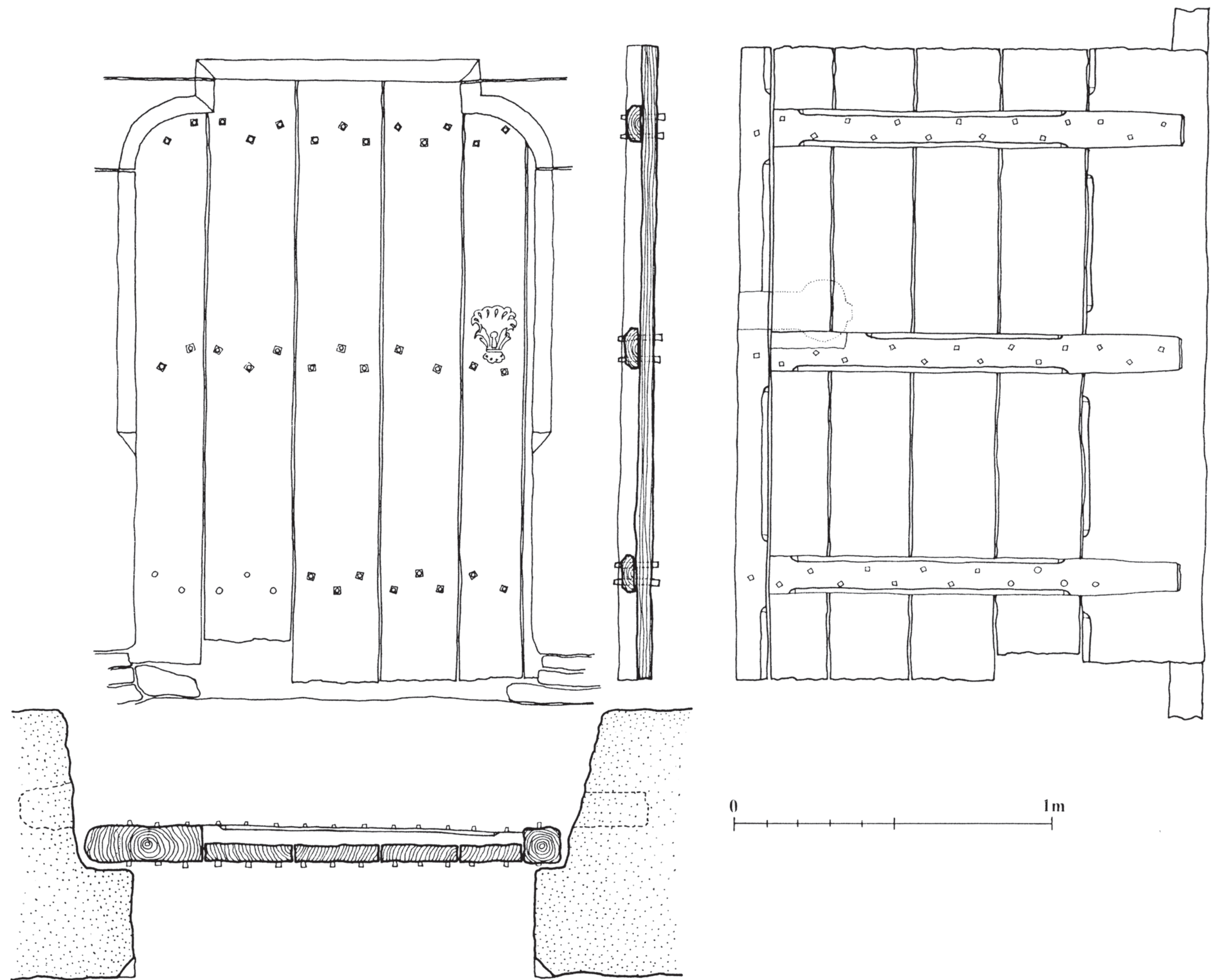
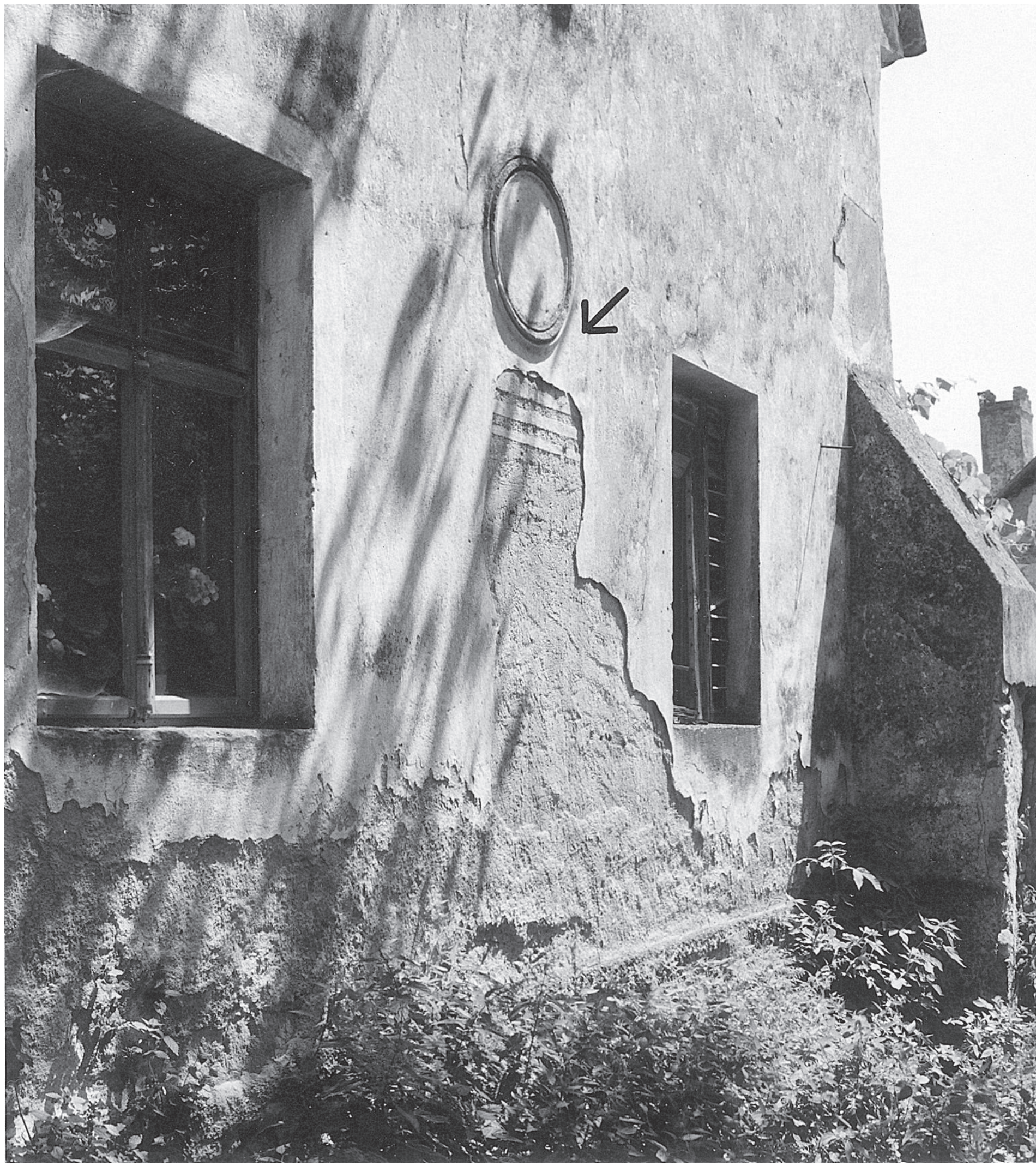
↑ Újezdec (Blatná). Celková sídelní situace v pohledu od západu. Ve vyvýšené pozici vpravo kostel sv. Voršily. JŠ 1974

↓ Zechovice (Volyně). Štitová průčelí severní fronty usedlostí. Odleva čp. 7, čp. 8, čp. 9 a kaplička. SV

→ Radostice (Velešín) čp. 1.
V západním čele domu mezi okny někdejší hlavní obytné místnosti vystupuje pod opadanou mladší omítkou sgrafitové rámování, které nepochybně přísluší někdejšímu hornímu oknu. Nad mimořádně velkým a vysokým prostorem je možná skryté původní dřevěné zastropení. JŠ 1990

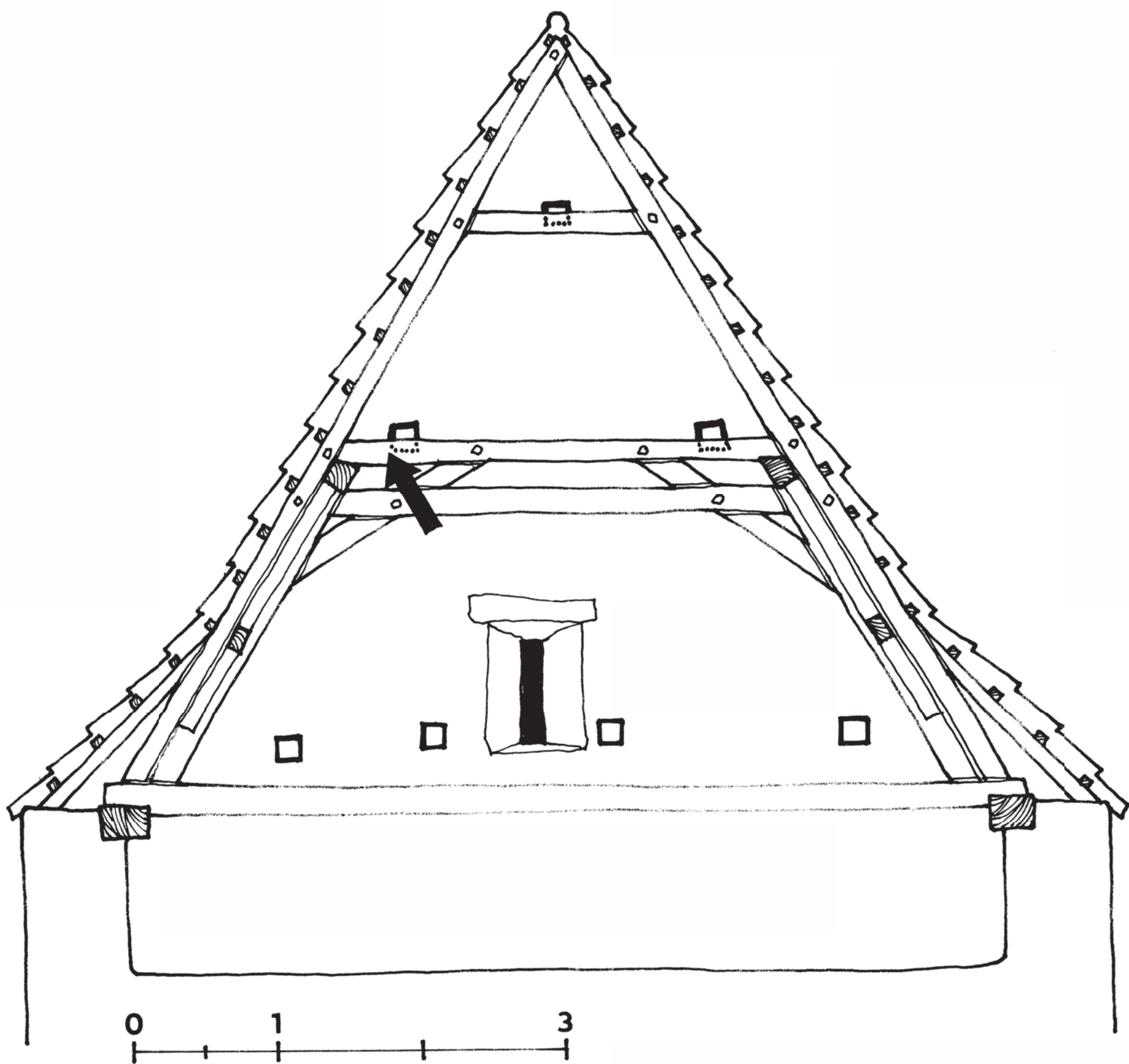
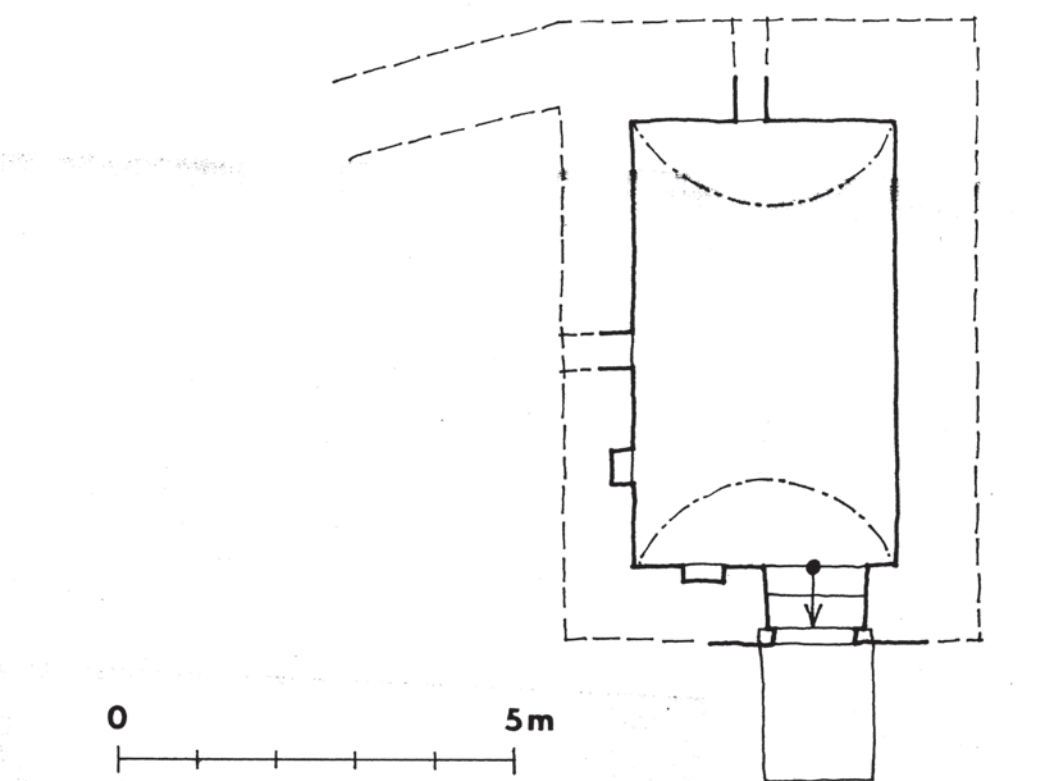
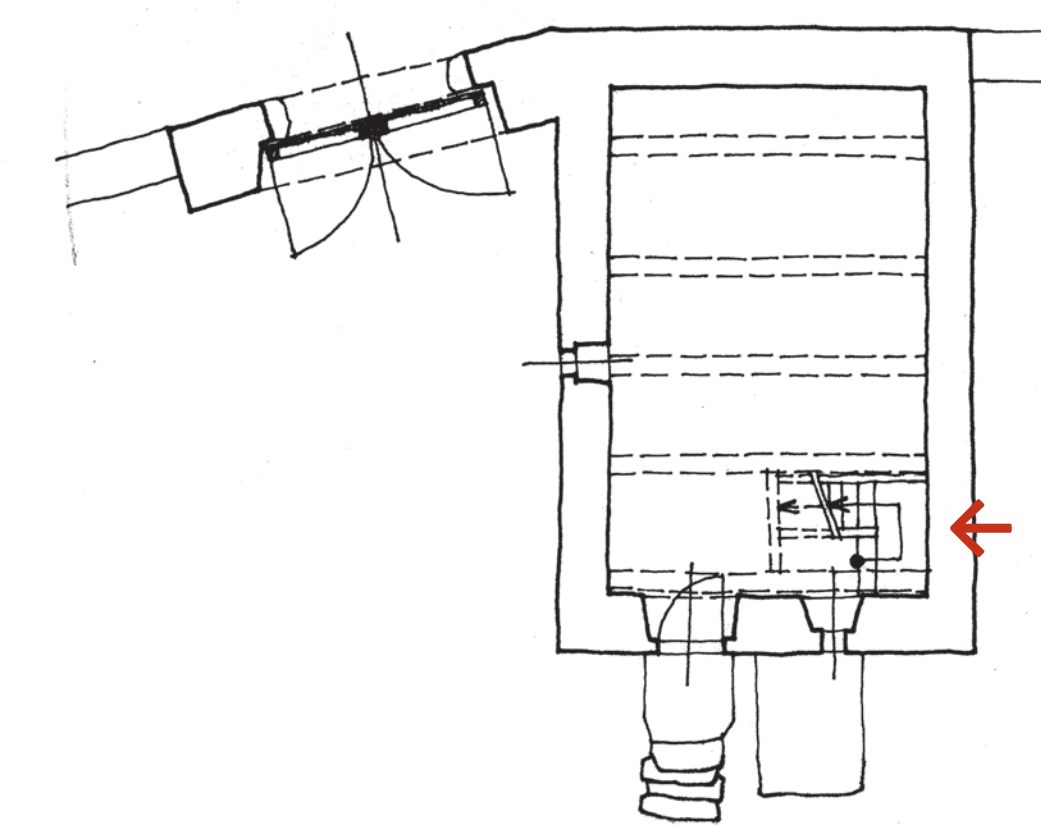
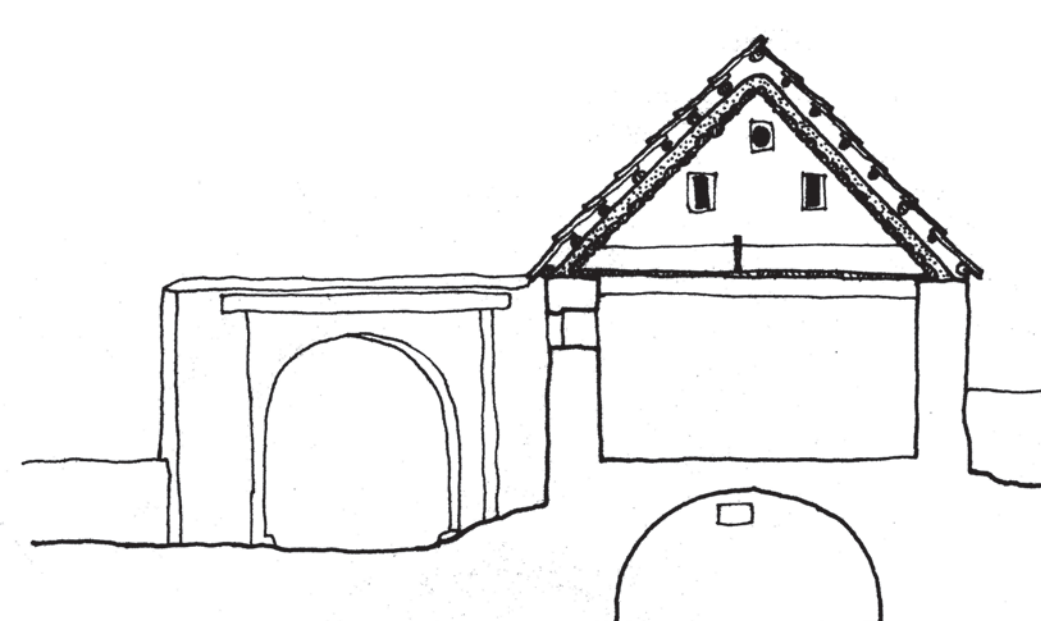
↓ Renesanční sgrafita, dokládající výstavbu domu ve druhé pol. 16. stol. Na zadní štítové stěně je možné sledovat v podstřeší nad průjezdem řadové pásy velkých čtvercových motivů s hvězdicemi. JŠ 1973

↑↑↑↗↗↗ Dokumentace pravděpodobně autentických dveří, osazených v pozdně gotickém sedlovém portálu asi z přelomu 15. a 16. století v objektu stojícím proti domu v usedlosti. JŠ 1973
→ Charakteristický pozdně gotický tvar klíčového štítku s vystupujícím, vzhůru rozevřeným profilem k navádění klíče na točnicových dveřích. JŠ 1973
↓ Zadní, severní stěna domu s klenutým vjezdem do průjezdu. Vlevo něj někdejší samostatná sýpka. JŠ 1972
← Sgrafitový pás nad půlelipsovým záklenkem portálu do horní komory této sýpky. JŠ 1971
↙ Detail starobylých točnicových dveří do horní komory. JŠ 1989

→→→ **Svojšice (Sušice) čp. 15.** Zazděný keramický hrnec jako tajná skrýš v kamenném zdivu sýpky. Pohled ze dvora na destrukci objektu, která nález umožnila, a samotný hrnec v původní pozici, jak se objevil po rozpadu a sesutí okolního zdiva. Zaměření sýpky s vyznačením místa skrýše. JŠ 1988

←← **Radošovice (Strakonice) čp. 9.** Sýpka usedlosti. Rubová strana jižního štítu s místem nálezu střeptů pod někdejší trámovou kotvou u spodního hambalku – kresba se záznamem krovu a fotografie nálezů střeptů. JŠ 1977

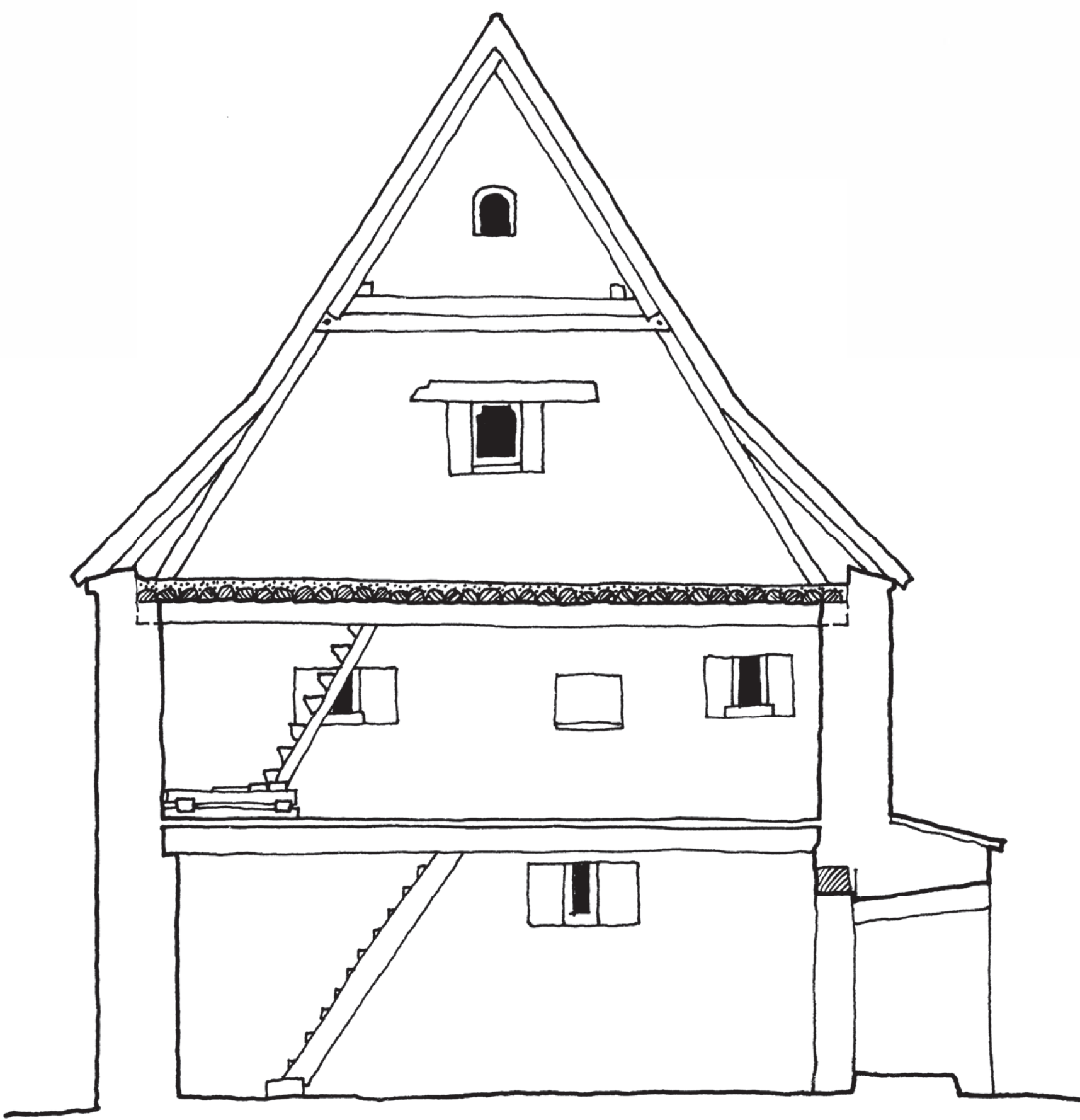
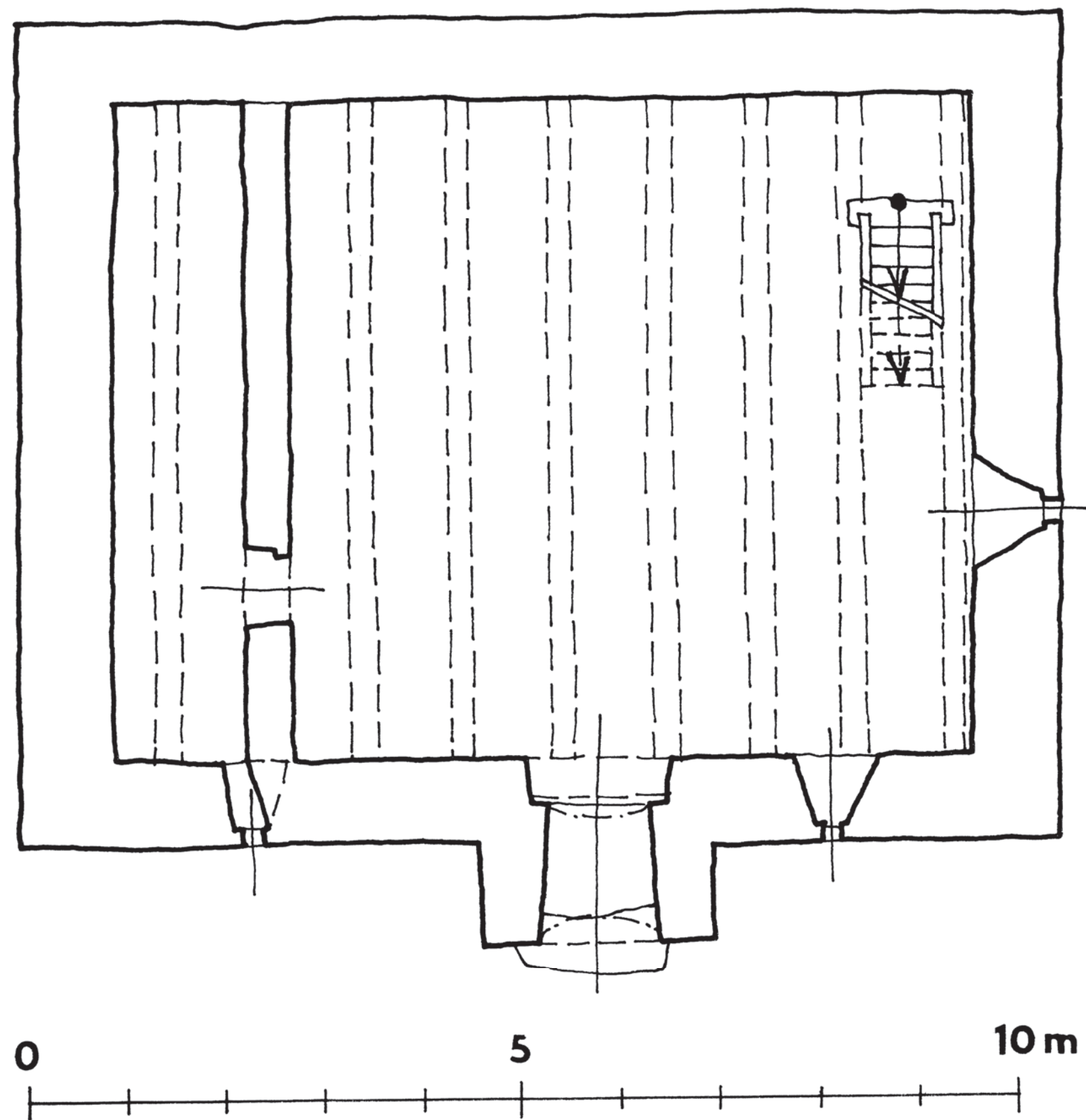
✓ Sýpka s ještě stabilním jižním štítem, v jehož zdivu byl později v roce 1977 nalezen shluk pozdně středověkých střeptů. JŠ 1964

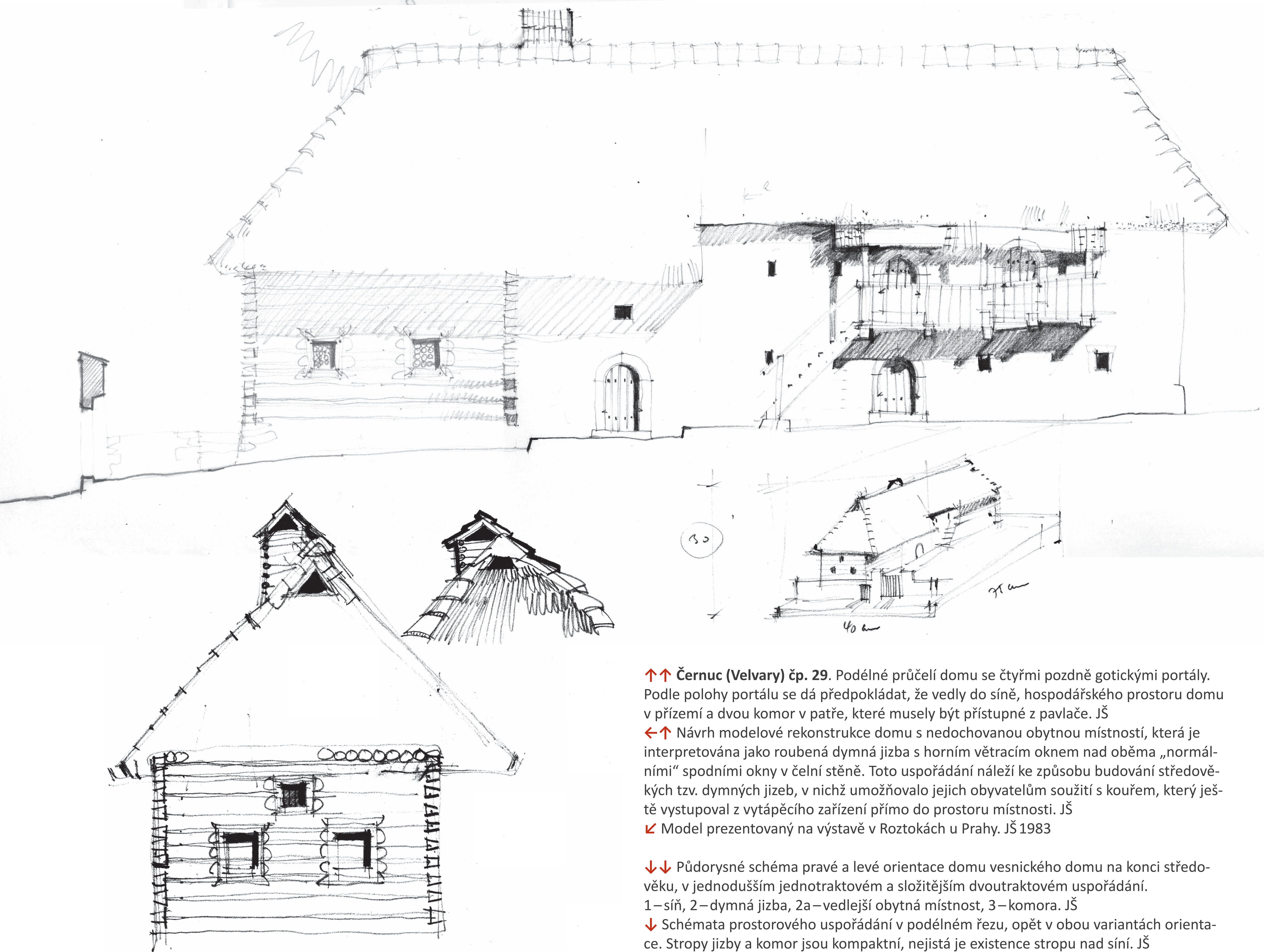
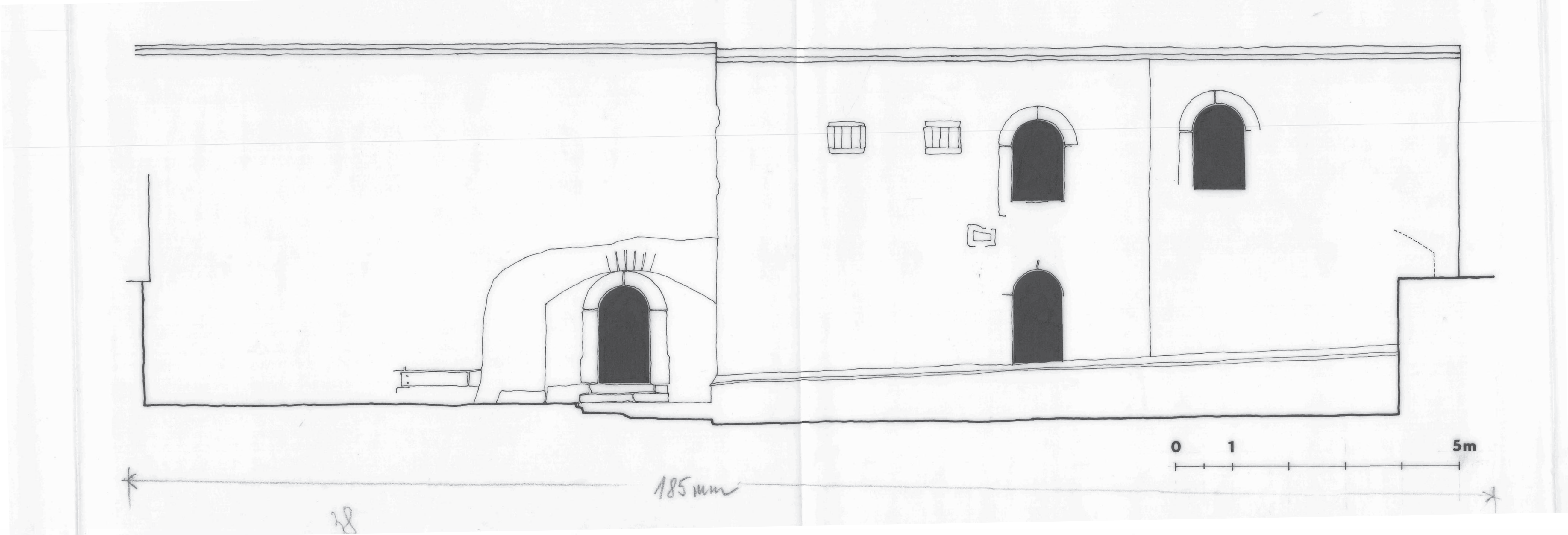
← Stav objektu v kulminačním období destrukcí – po zřícení jižního štítu (vpravo) a části západní stěny. JŠ 2013

↓ **Modlešovice (Strakonice) čp. 1.** Sýpka ve dvoře usedlosti – pohled od vjezdu do dvora na počátku zániku stavby. JŠ 1976

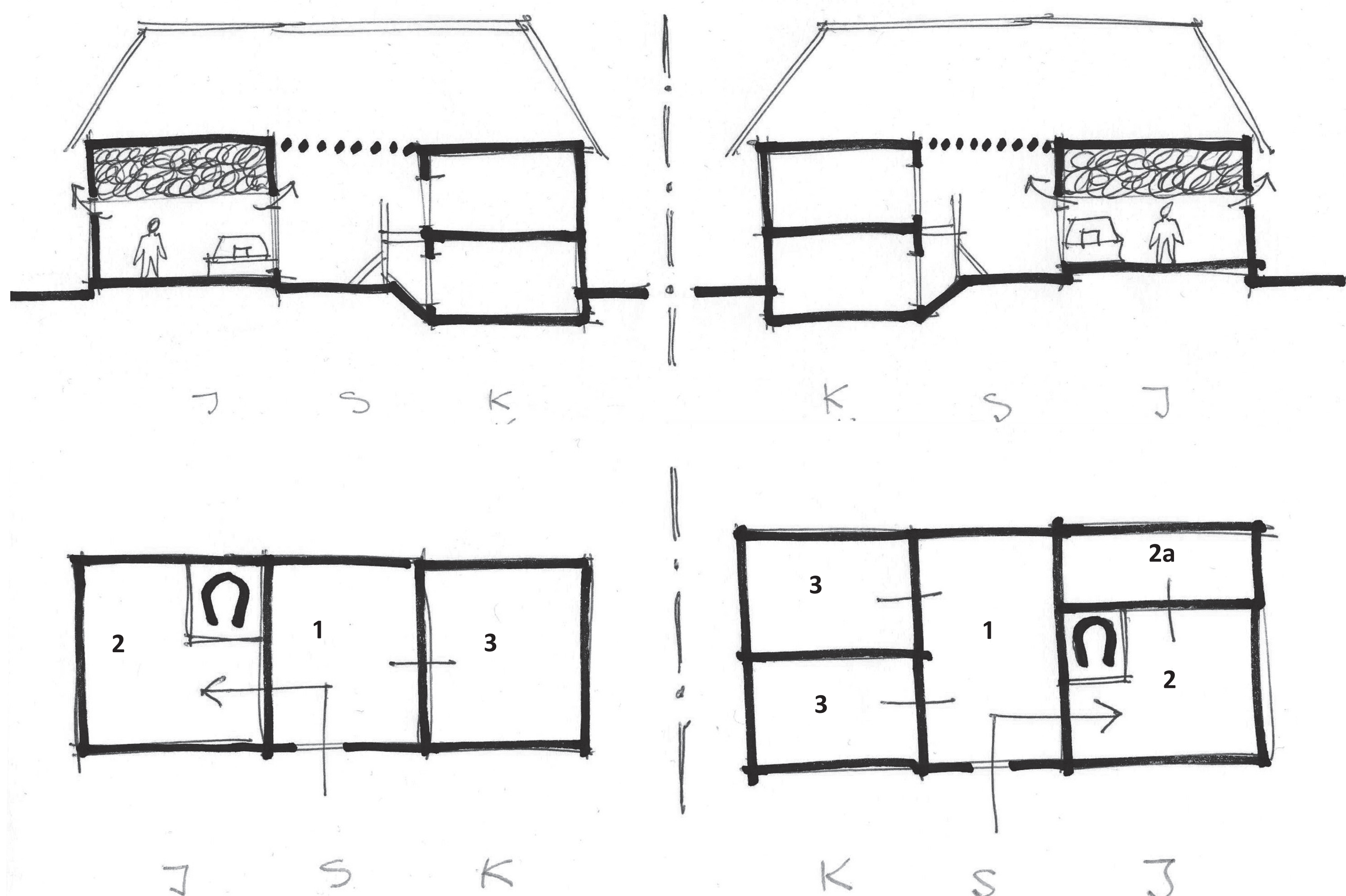
↙↘ Kresební dokumentace modlešovické sýpky – půdorys přízemí a příčný řez. JŠ

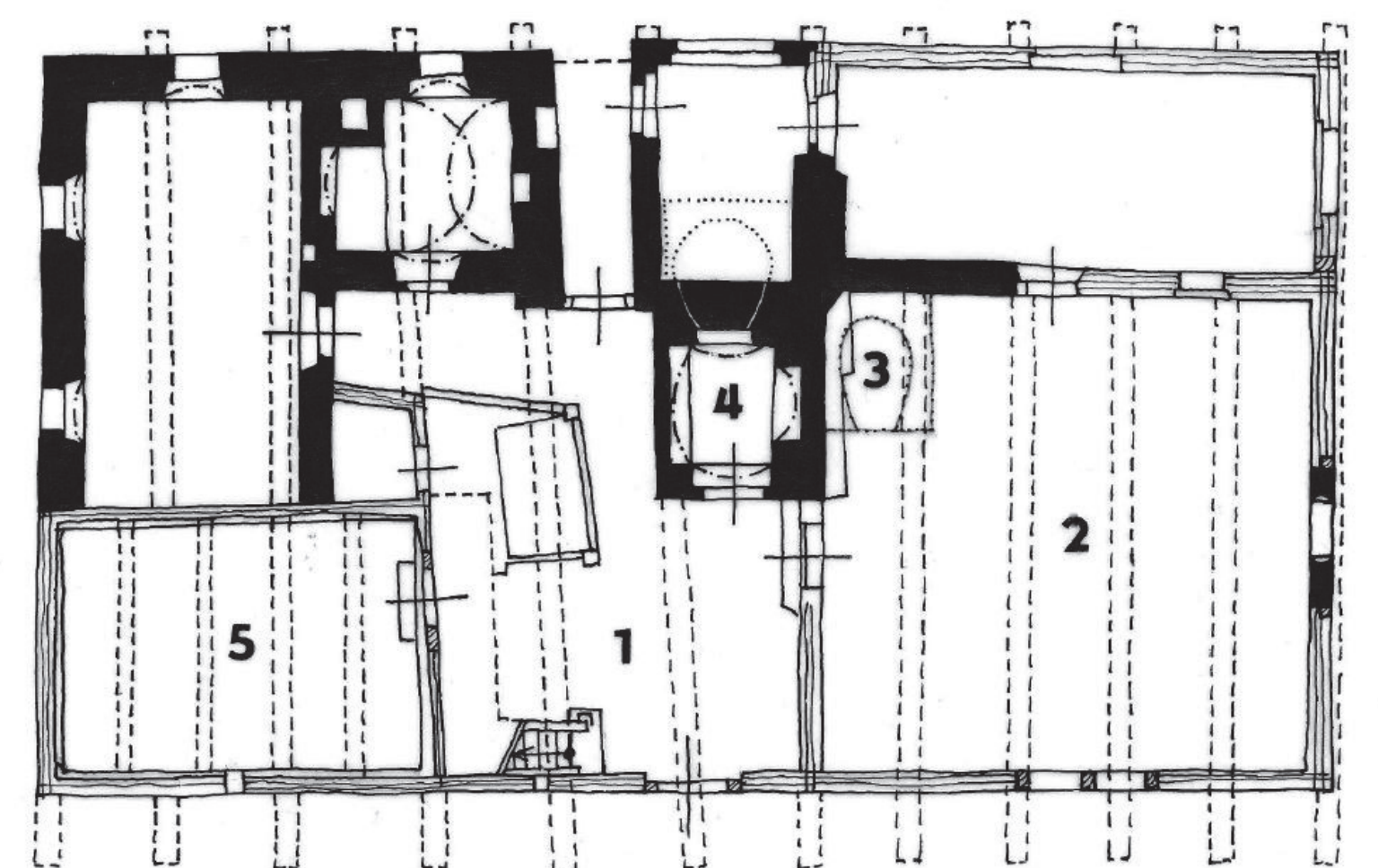
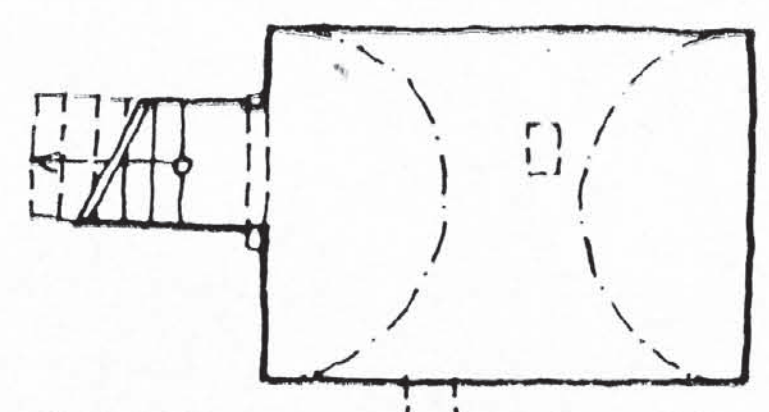
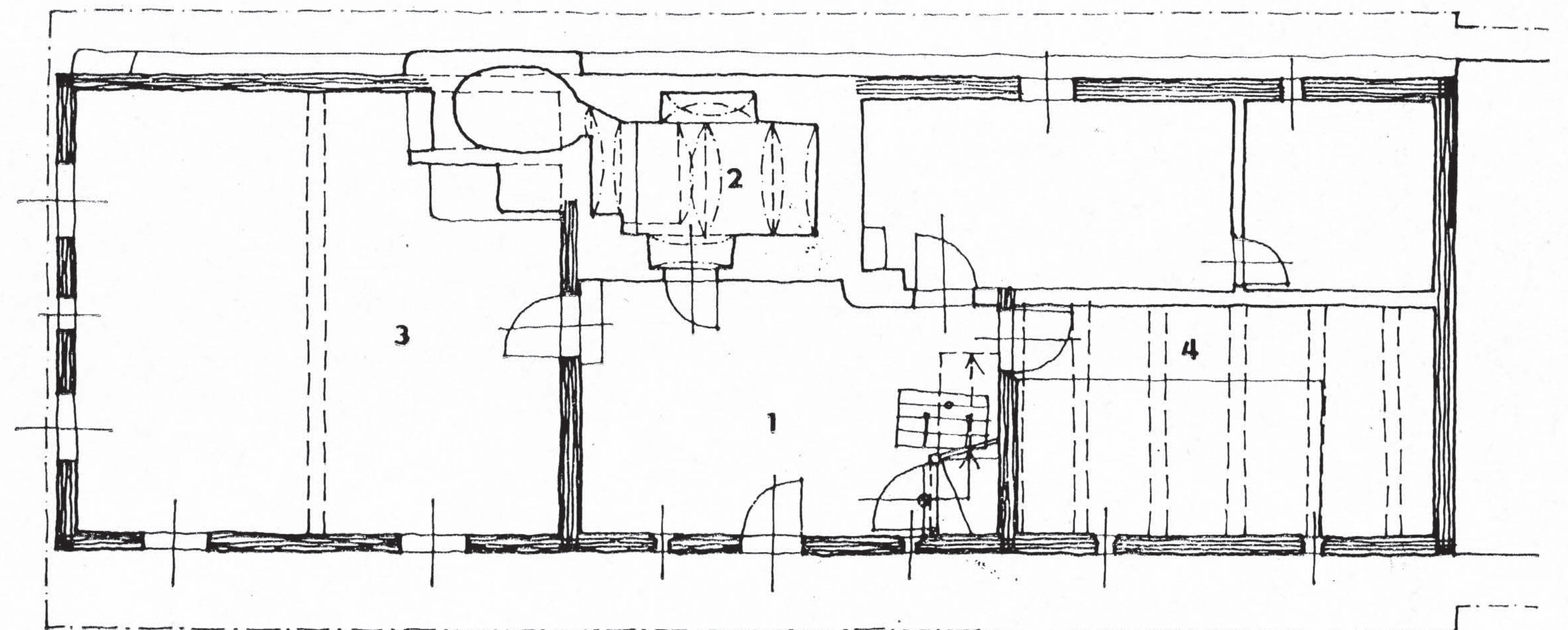

- ↑↑ Černuc (Velvary) čp. 29. Podélné průčelí domu se čtyřmi pozdně gotickými portály. Podle polohy portálu se dá předpokládat, že vedly do síně, hospodářského prostoru domu v přízemí a dvou komor v patře, které musely být přístupné z pavlače. JŠ
- ←↑ Návrh modelové rekonstrukce domu s nedochovanou obytnou místností, která je interpretována jako roubená dymná jizba s horním větracím oknem nad oběma „normálními“ spodními okny v čelní stěně. Toto uspořádání náleží ke způsobu budování středověkých tzv. dymných jizeb, v nichž umožňovalo jejich obyvatelům soužití s kouřem, který ještě vystupoval z vytápěcího zařízení přímo do prostoru místnosti. JŠ
- ✓ Model prezentovaný na výstavě v Roztokách u Prahy. JŠ 1983

- ↓↓ Půdorysné schéma pravé a levé orientace domu vesnického domu na konci středověku, v jednodušším jednotraktovém a složitějším dvoutraktovém uspořádání. 1–sín, 2–dymná jizba, 2a–vedlejší obytná místnost, 3–komora. JŠ
- ↓ Schémata prostorového uspořádání v podélném řezu, opět v obou variantách orientace. Stropy jizby a komor jsou kompaktní, nejistá je existence stropu nad síní. JŠ

Šrafovány roubené stěny ze 16. stol.
Dřevo káceno r. 1556. Dendrochrono-
logickou analýzu provedl (u nás jako
první) B. Vinš z Výzkum. ústavu lesní-
ho hospodářství a myslivosti ve Zbraslavi
r. 1984. 1–síň, 2–černá kuchyně, 3–býv.
dymná jizba, 4–dol. komora, 5–hor. síň,
6–zbytek hor. komory. JŠ

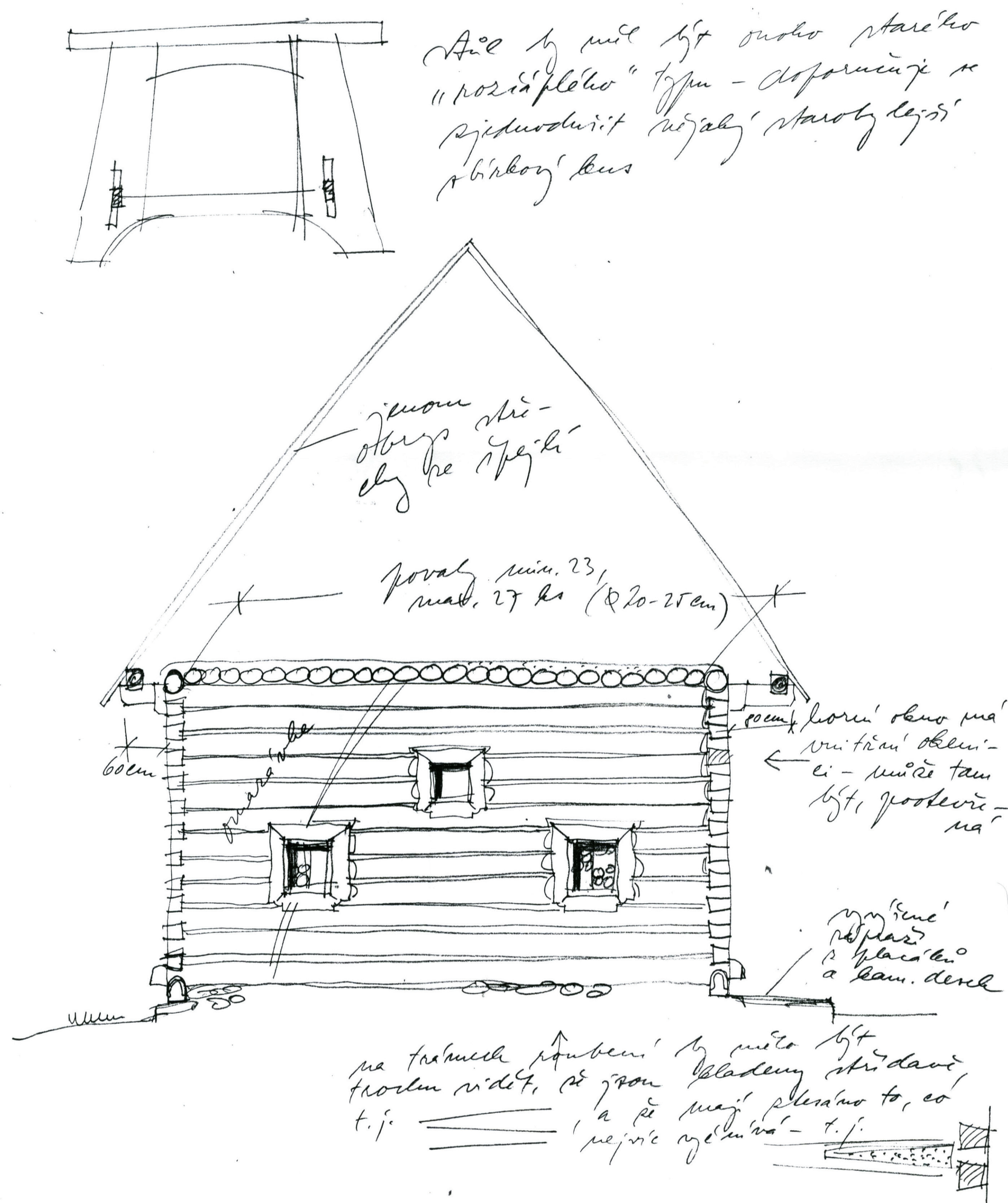
↗ Vyznačení polohy původních dolních oken v zaměření čelní stěny. JŠ

↪ Nákres k modelu pro Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše v Klatovech. JŠ 1995

➤ Zbečno (Křivoklát) čp. 22. Půdorys domu. 1–síň, 2–obyt. místnost, 3–archeologicky zjištěný půdorys pece, 4–černá kuchyně, 5–zbytek roubené komorové části domu. JŠ 1993

→ Výsledek archeologického výzkumu – podkovovitý obrys pece, obrácené ústím do někdejší dymné jizby. JŠ 1993

↓ Síň – pohled od černé kuchyně ke vstupním dveřím. Vpravo zadní komorová část domu s výstupem na pavlačku k horní komoře; síň je zastropená až v úrovni komorového patra. JŠ 2008

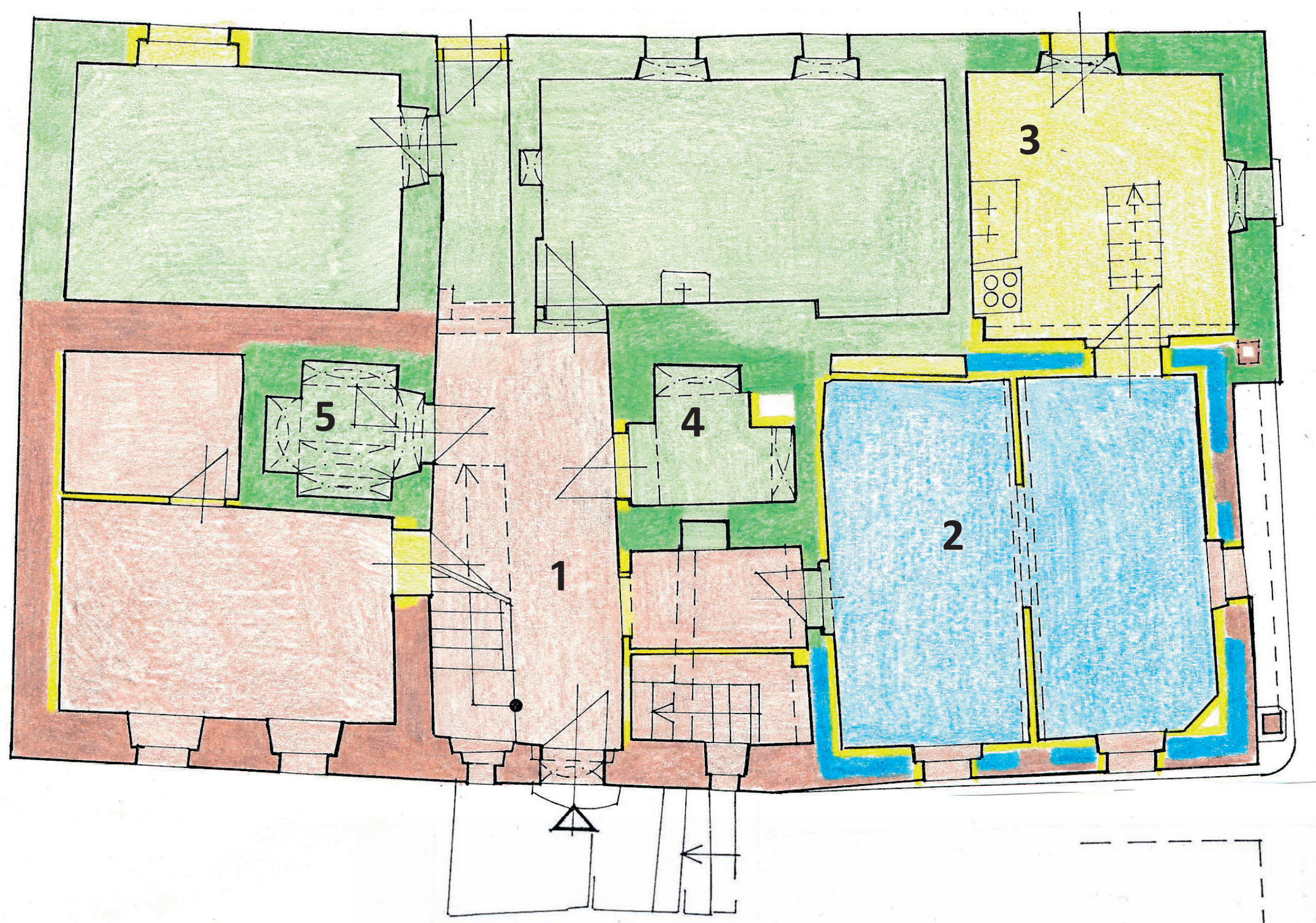
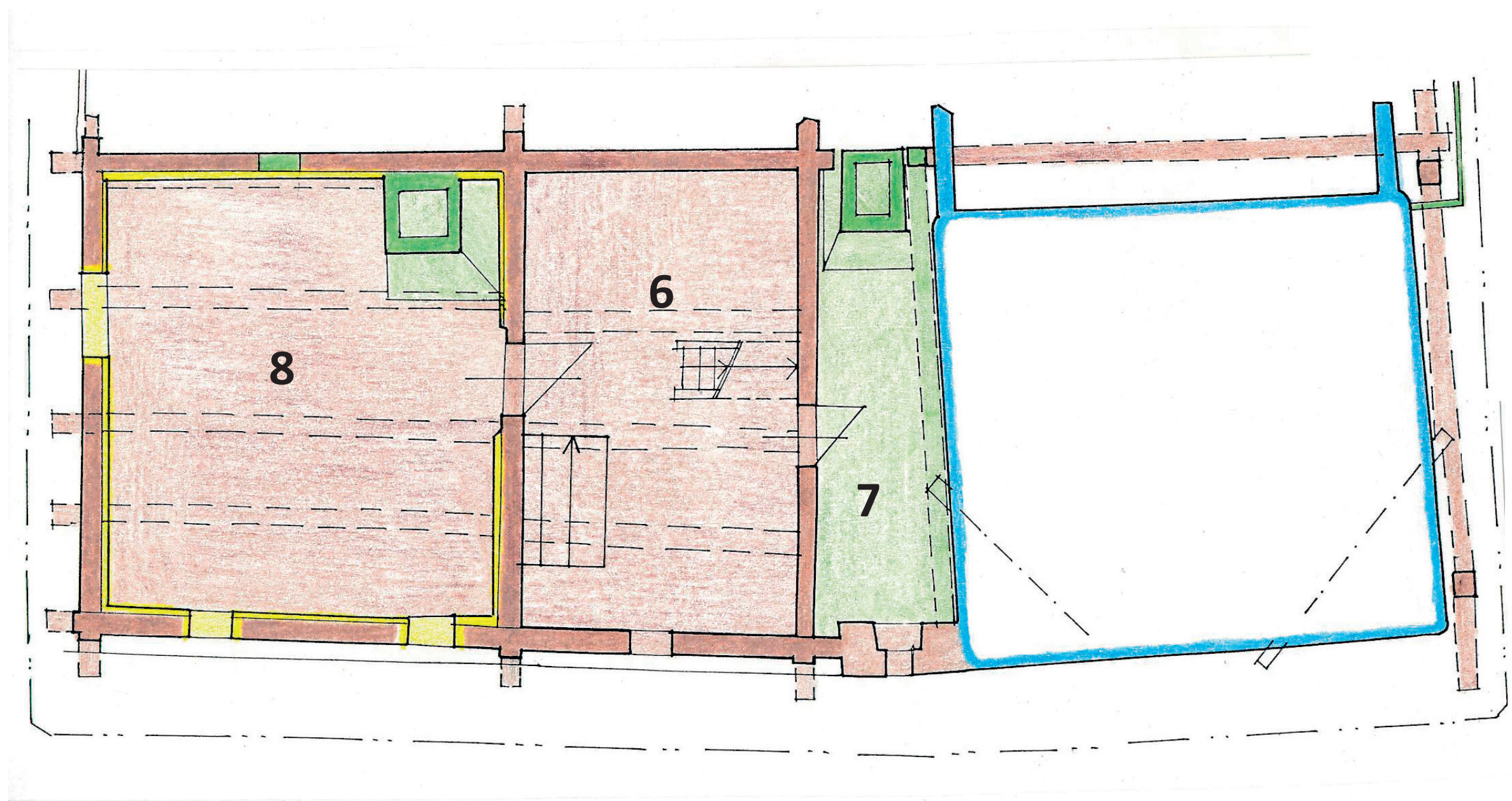

→ Havlíčkův Brod, ulice Barbory Kobzinové čp. 2015 – dům zvaný Štáflova chalupa. Na domě se na první pohled výrazně uplatňuje jeho nejstarší část – blok vysoké obytné místnosti v čele domu, směřujícím ke kostelu, a v boční stěně této místnosti pak nejvýraznější znak jejího starobylého původu – horní větrací okno. Kmeny pro její stavbu byly smýceny v zimě 1510/1511 a 1511/1512. JŠ 2014

← Patro nad síní – vpravo blok obytné místnosti, uprostřed komín přední černé kuchyně a vlevo roubená stěna, která oddělila tento nevyužitelný prostor při přestavbě zadní části domu v závěru 17. století. JŠ 1994

↓ Pohled od vstupu do obytné místnosti. Tmavší zárubně mají okenní otvory odkryté při průzkumu – levé okno v čelní stěně a horní okno v boční západní stěně. JŠ 2014

LEGENDA

Konstrukce - prostory	z období
16. - POC. 17. STOL. (RENESEANCE)	16. - POC. 17. STOL. (RENESEANCE)
2. POL. 17. - 18. STOL. (BAROKO)	2. POL. 17. - 18. STOL. (BAROKO)
1. POL. 19. STOL. (KLASICISMUS)	1. POL. 19. STOL. (KLASICISMUS)
2. POL. 19. STOL. (HISTORIZ. SLOHY)	2. POL. 19. STOL. (HISTORIZ. SLOHY)
20. STOLETÍ	20. STOLETÍ

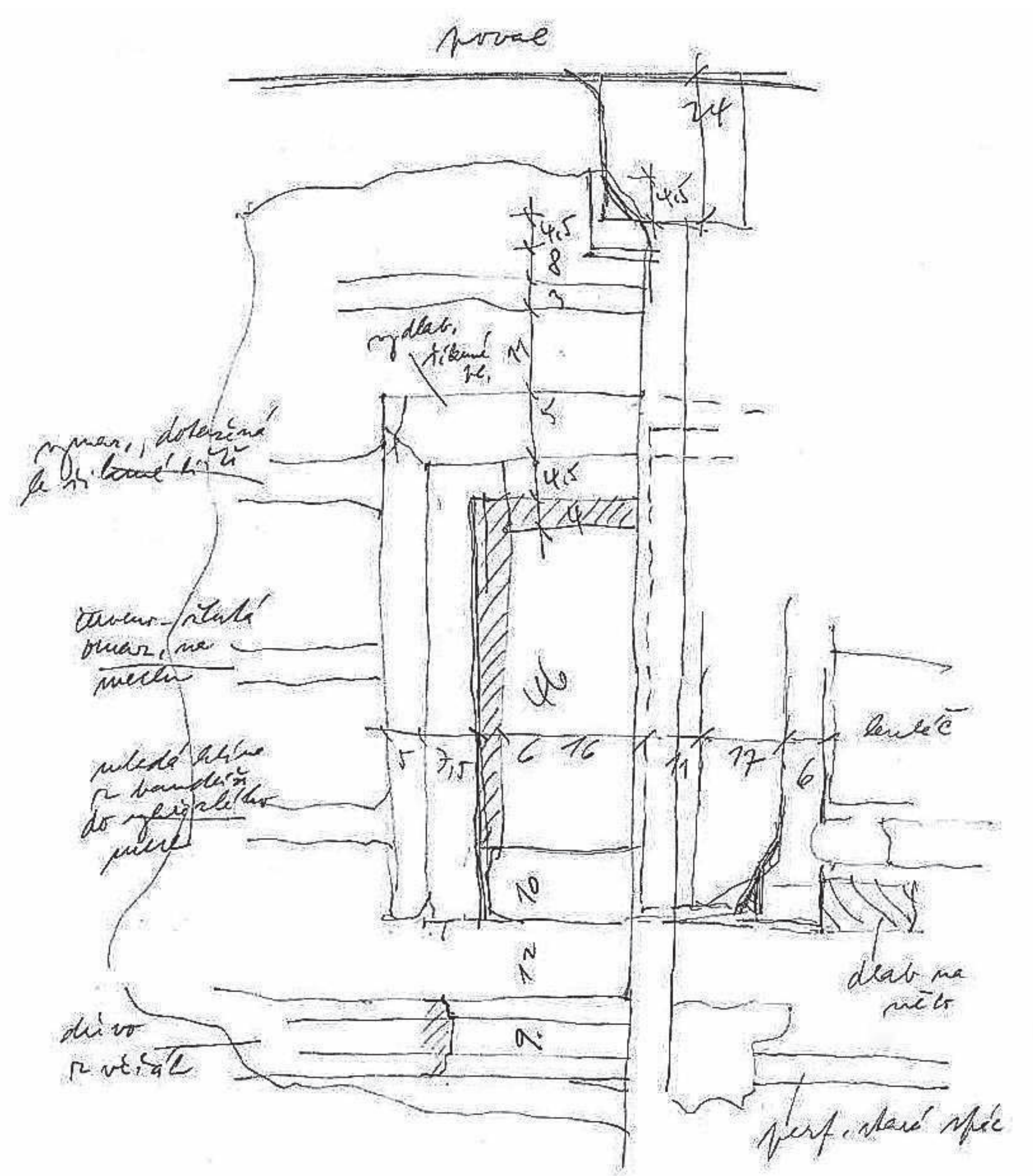
Hypotetické určení stáří zdí je vyznačeno světlejším tónem příslušné barvy.

↑ Zadní část domu s roubeným patrem z konce 17. stol. JŠ 2014

→ Sondážní odkryv horního okna bývalé dymné jizby. JŠ 1995

← Vyhodnocení stavebněhistorického průzkumu (JŠ 1993–1994). Obě černé kuchyně se tu pokládají za relativně mladé; podle zjištění I. Mináře však jižní kuchyně náleží k přestavbě v 17. stol. 1 – síň, 2 – obyt. místnost, 3 – světnička, 4 – již. černá kuchyně, 5 – sev. černá kuchyně, 6 – hor. síň, 7 – prostor mezi hor. síní a blokem obyt. místnosti, 8 – hor. komora.

↓ Před zahájením archeologického výzkumu: F. Gabriel, L. Kracíková, K. Podroužek a J. Škabrada. JŠ 1995

ŠKABRADA, Jiří – EBEL, Martin. Havlíčkův Brod čp. 2015 // (Horní předměstí čp. staré 15) / Stavebněhistorický průzkum. Zpracovali: PhDr. Martin Ebel (kapitola Dějiny objektu), Doc. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc. (průzkum, fotodokumentace). Investor: Městský úřad Havlíčkův Brod. Praha, prosinec 1995.

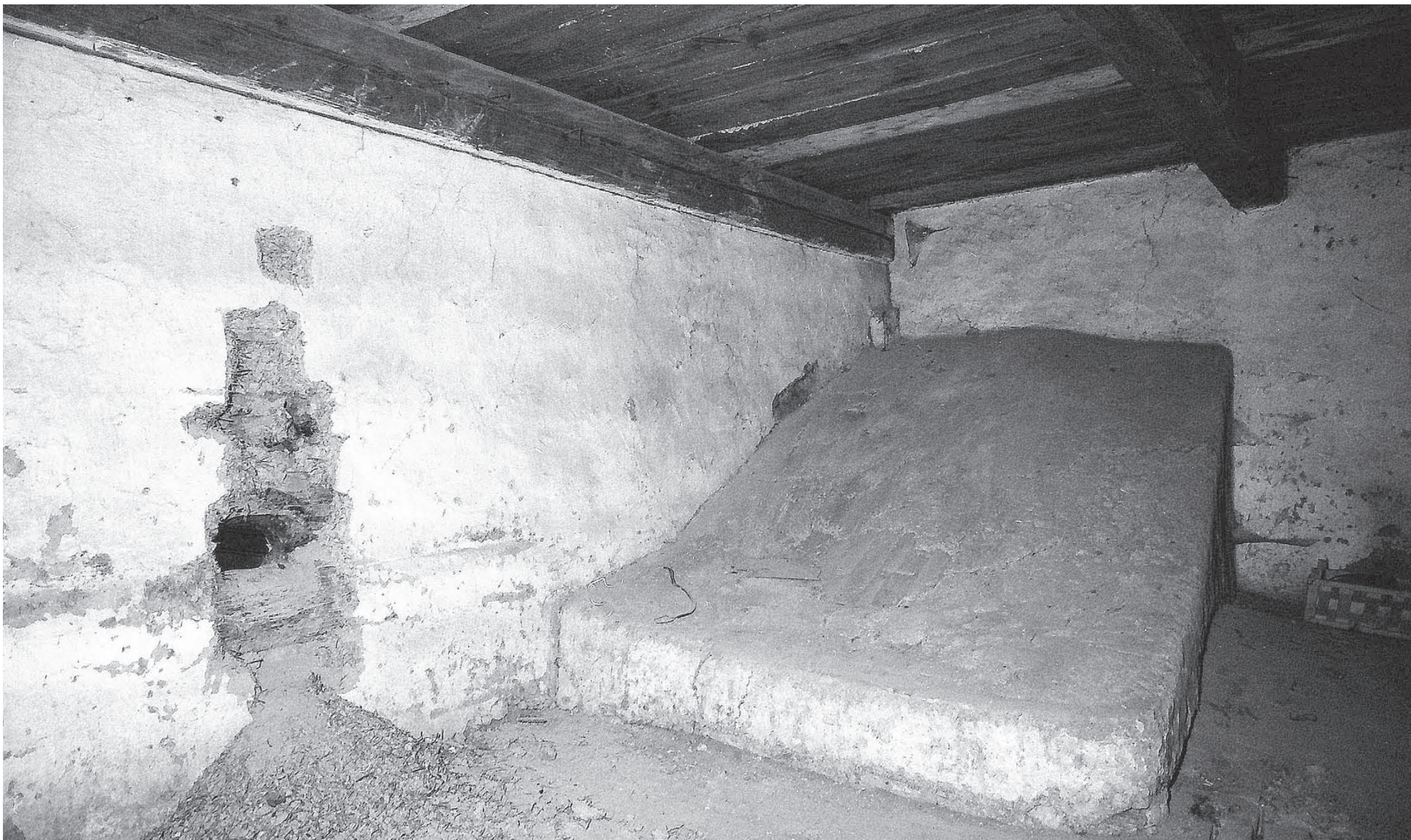

→ **Vračovice (Choceň) čp. 2.** Dům usedlosti zvenčí obkrožený a krytý úpravou provedenou po požáru střechy v meziválečném období první poloviny 20. stol. Domu jako celku dominuje jeho náročná klasicistní přestavba z 1. pol. 19. stol. Hlavní obytná místnost domu, stavěná v závěru středověkého období ještě se stavebním charakterem dymné jizby, patří do nevelkého souboru obytných místností tohoto typu na českém venkově. Kmeny pro její stavbu byly smýceny r. 1538. JŠ 1989

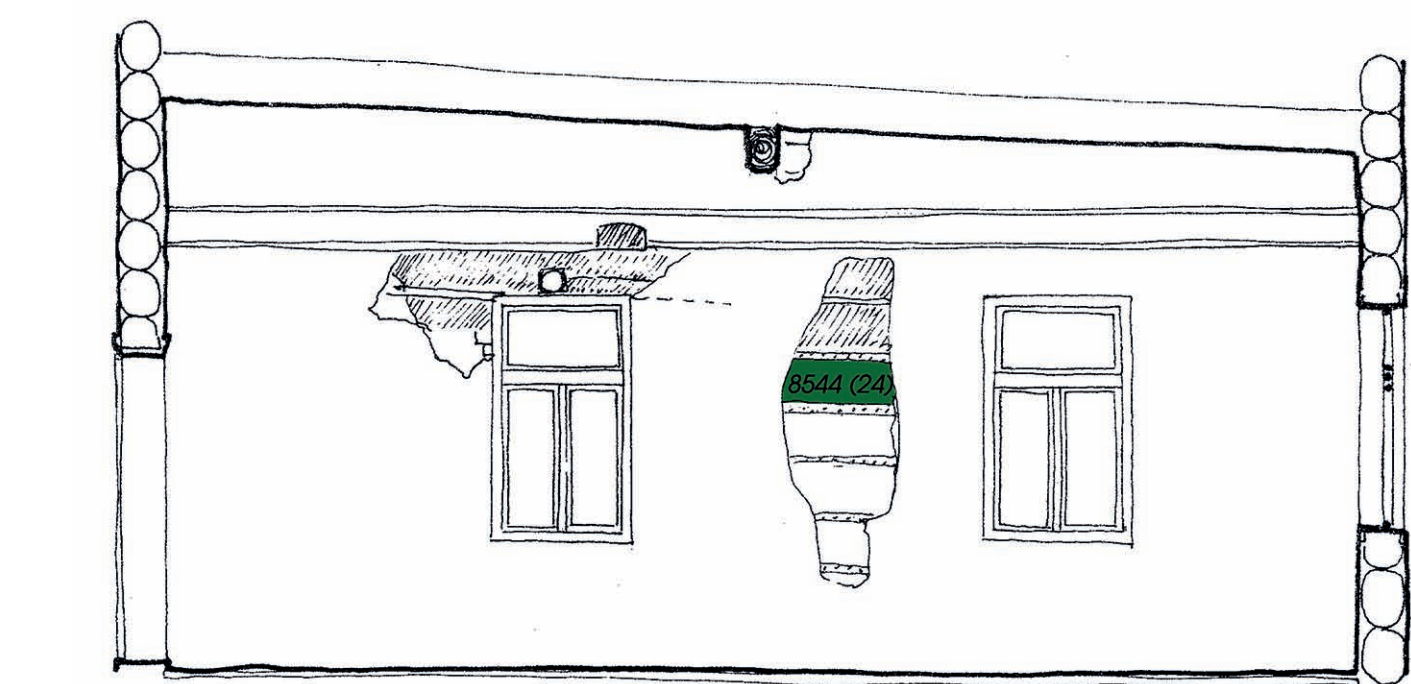
← V poslední výmalbě obytné místnosti dominuje půvabný vlys s venkovskými motivy z 1. poloviny 20. století. JŠ 2012

↙ Dlab velikosti 15 x 15 cm se zachovanou částí odříznuté polenice nad levým oknem ve dvorové stěně. JŠ 1994

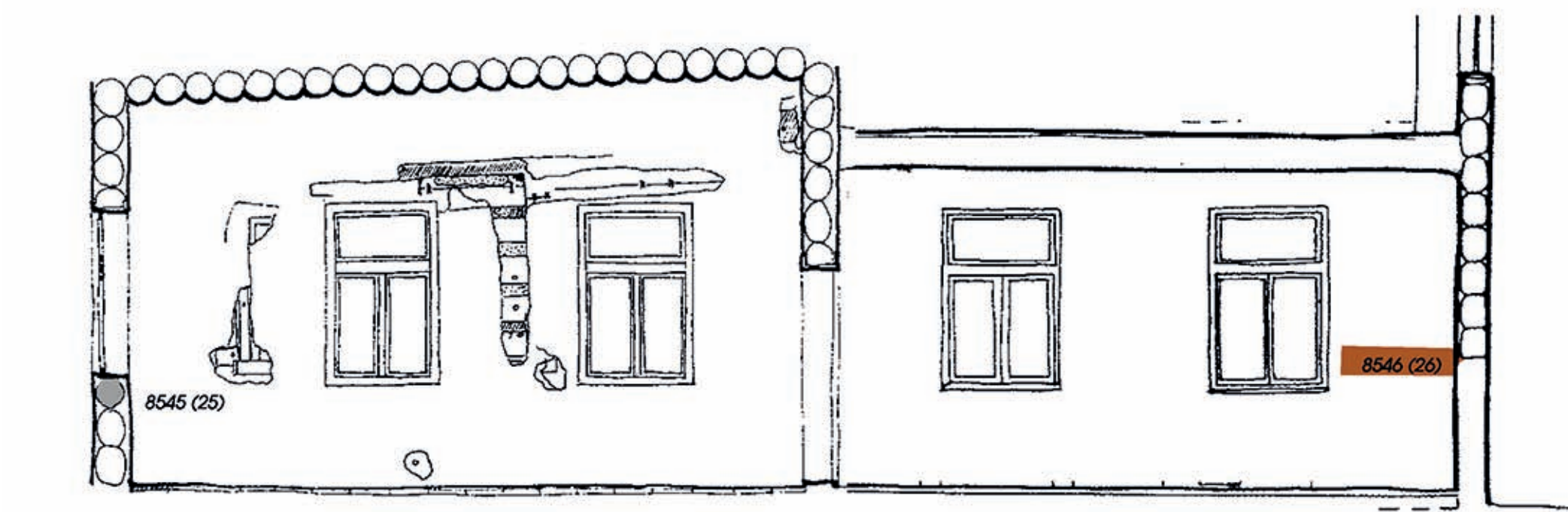
↘ Detaily levého a pravého horního rohu negativu horního okna. JŠ 1994

0 1 2 3 4 m

0 1 2 3 m

Datování vzorků

1532
1538
1808
17777
1814
1815
1828
1829
?

konstrukce

16.-poč.17.stol. (renesance)
2.pol.17.-18.stol. (baroko)
1.pol.19.s (klasicistní)
2.pol.19.s (historiz. slohy)
20.století

prostory

16.-poč.17.stol. (renesance)
2.pol.17.-18.stol. (baroko)
1.pol.19.s (klasicistní)
2.pol.19.s (historiz. slohy)
20.století

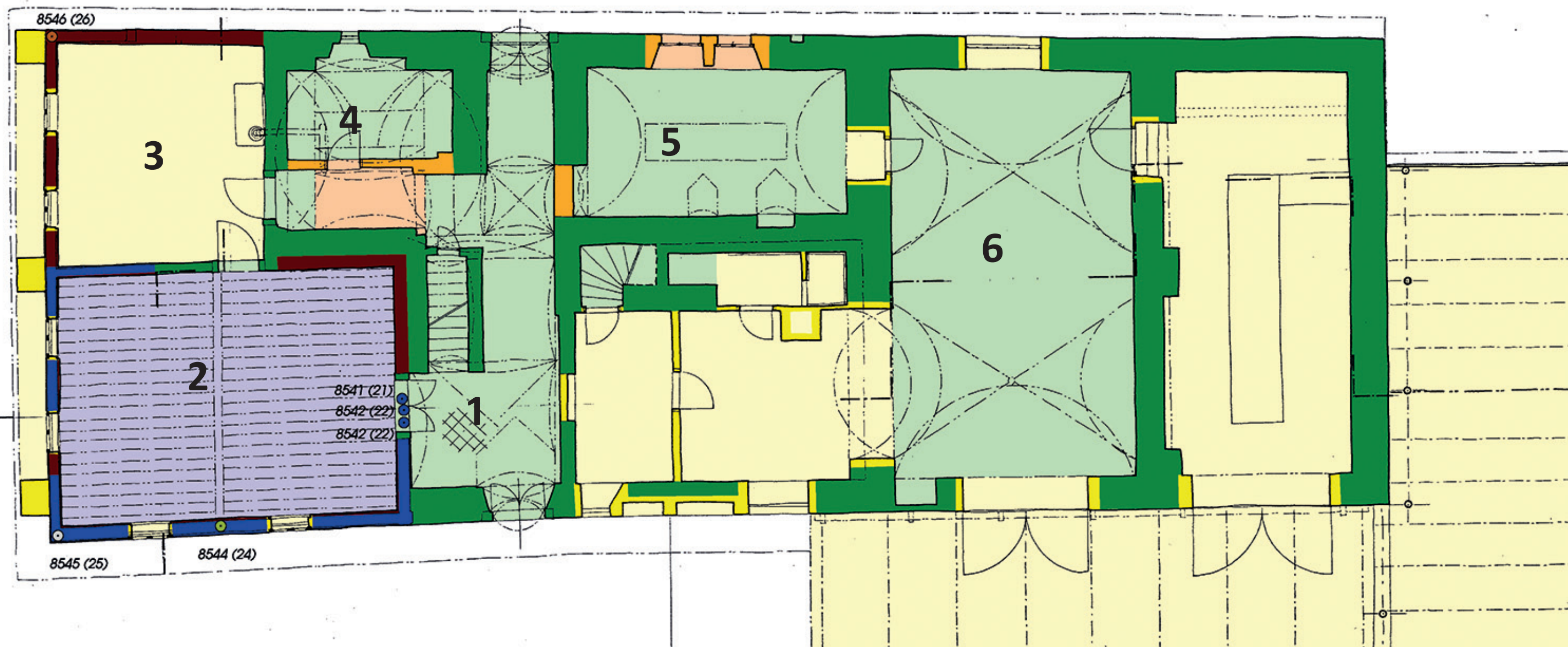
→ Komora v patře nad vstupní síní. Vlevo blok obytné místnosti se sondou, ověřující existenci větracího otvoru v horní části stěny nad topeništovým koutem. JŠ 1994

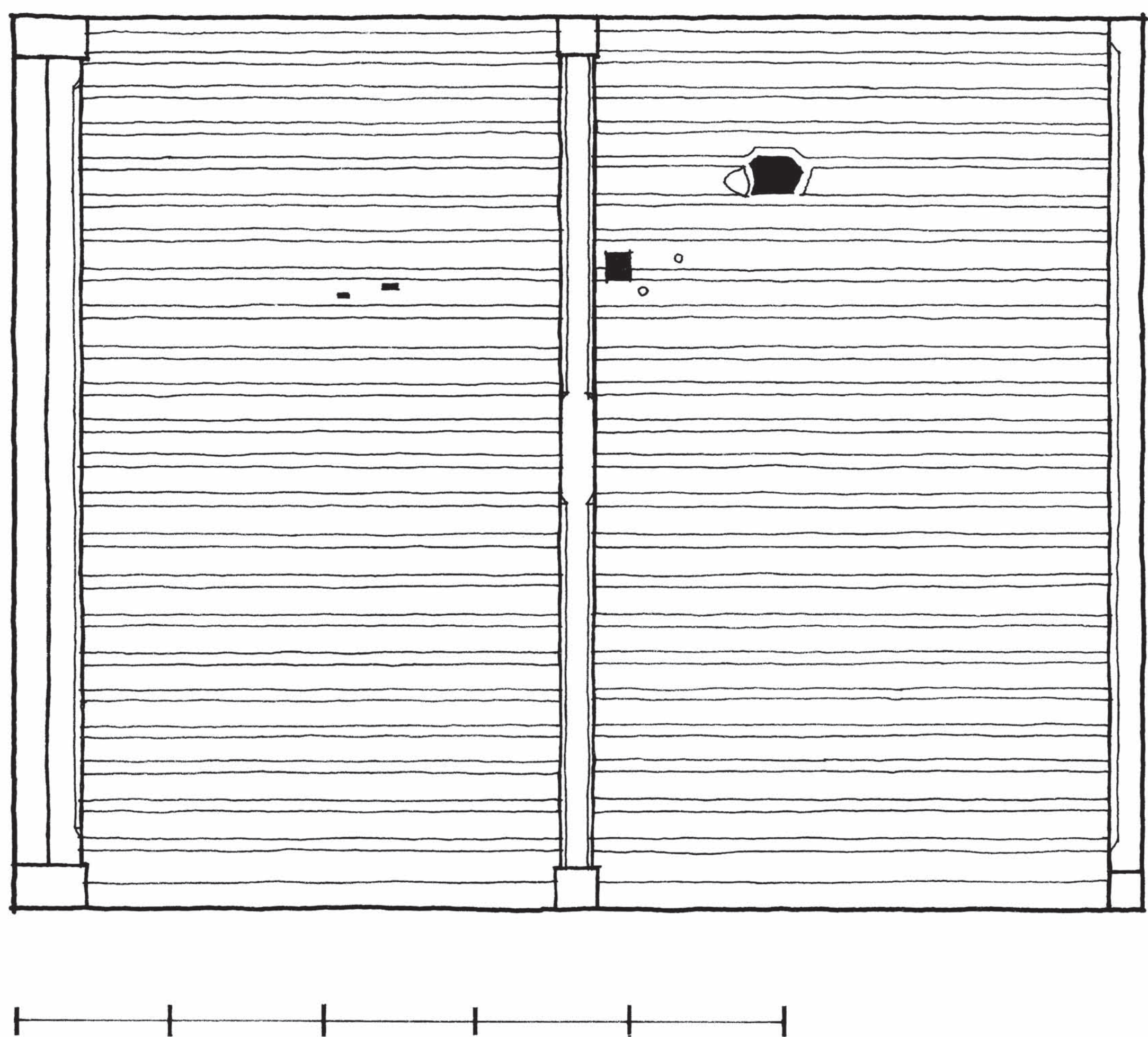
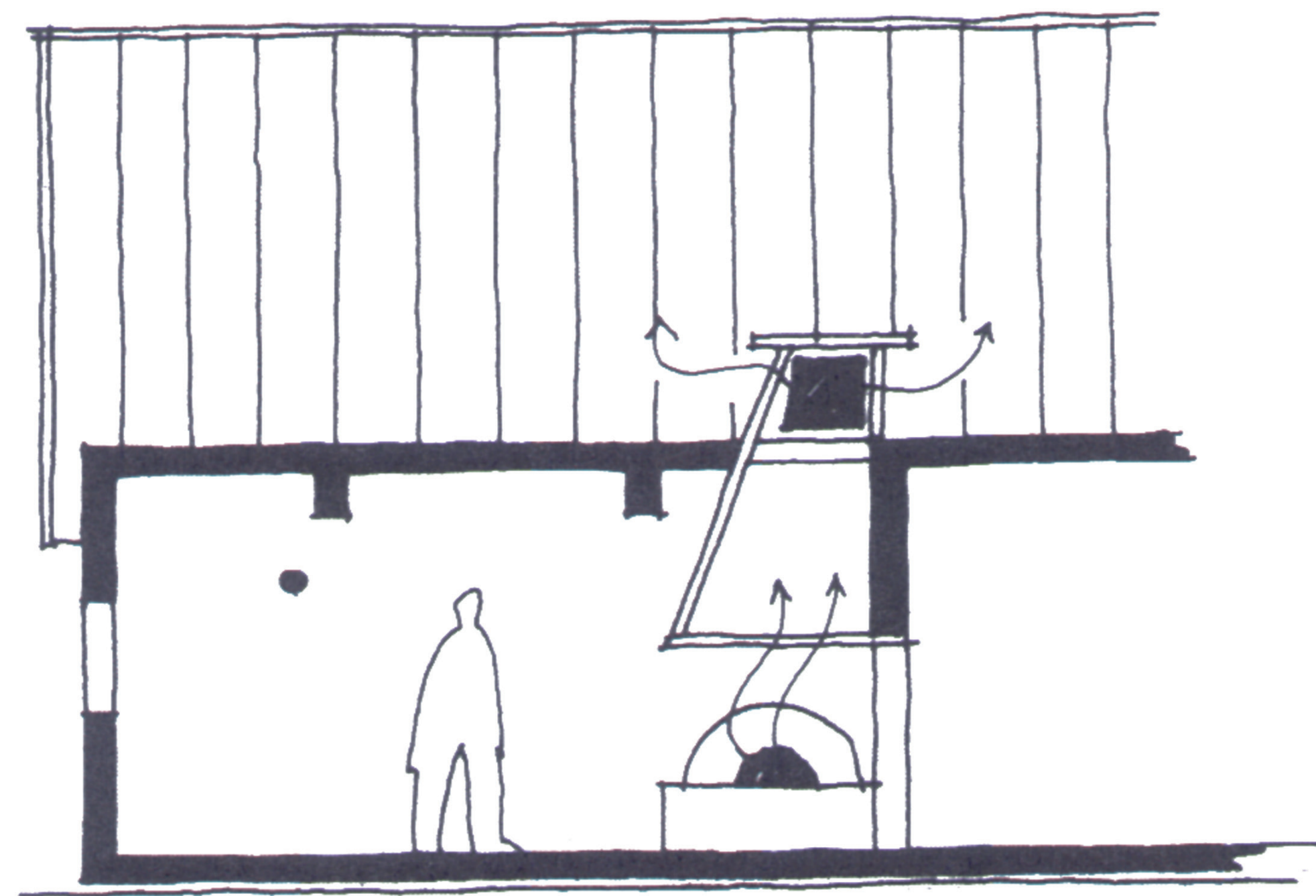
↔ Vybrané dokumenty stavebněhistorického průzkumu (1993–1994; 2000). V řezech obytné místností a světničkou vyznačeny vzorky pro dendrochronologické datování. 1–sín, 2–obytná místnost, 3–světnička, 4–kuchyně, 5–komora, 6–chlébý, 7–horní síň, 8–12–omory.

↙ Pohled do obytné místnosti od vstupu k čelní stěně domu. JŠ 1989

↘ Sondy na vstupní stěně obytné místnosti (L. Schenková a J. Bláha). JŠ 1989

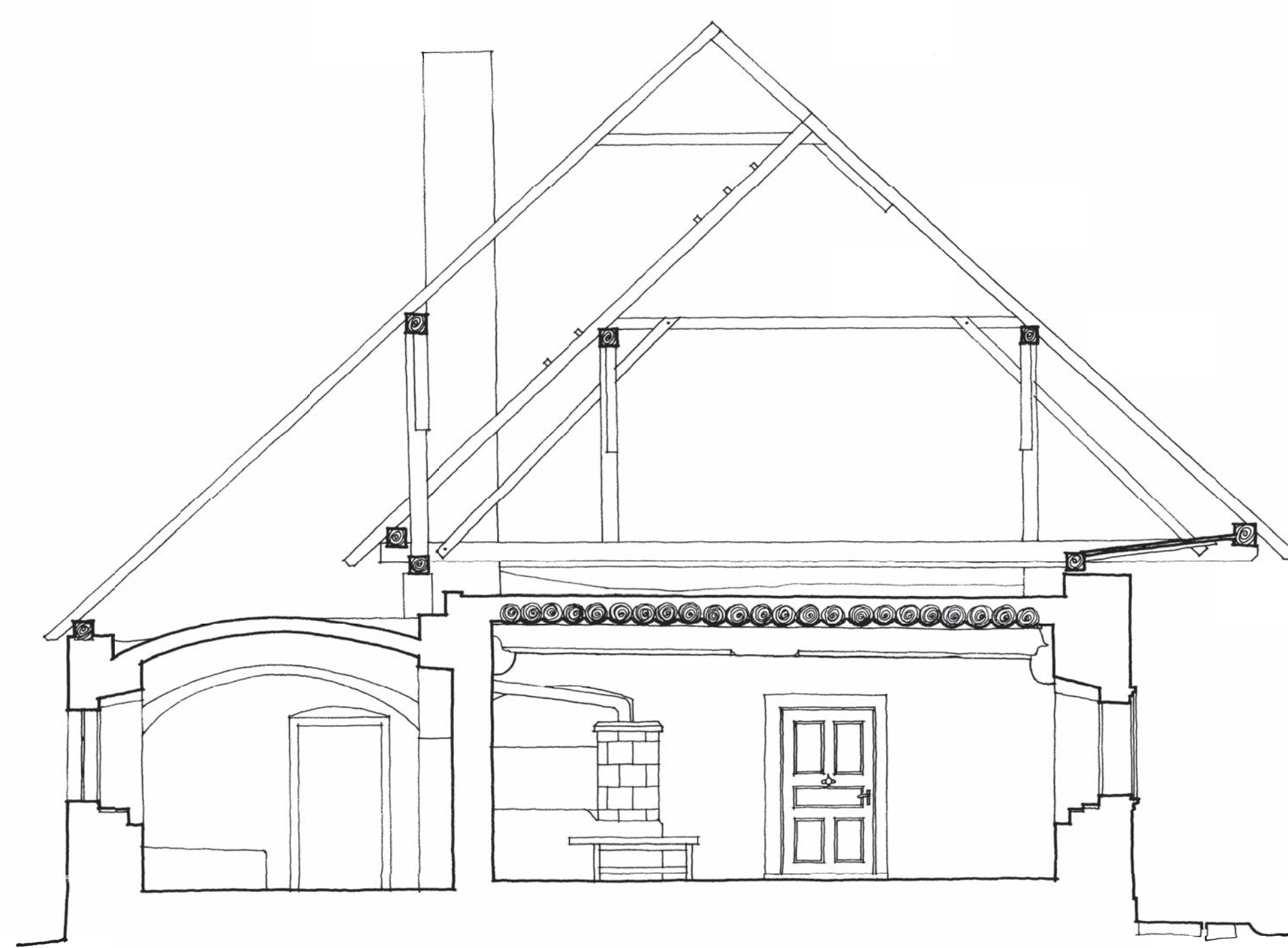
ŠKABRADA, Jiří et al. Vračovice čp. 2 / okres Ústí nad Orlicí / Stavebněhistorický průzkum. Zpracovali: PhDr. Martin Ebel (oběma usedlostmi), Ing. arch. Zuzana a Jiří Syroví, doc. Ing. arch. Jiří Škabrada, CSc., spolupráce: Ing. Jiří Bláha, Ing. Lucie Schenková, Radim Urbánek, PhDr. Miroslav Čepouš. Vračovice – Brno – Praha, 1993–94. Znění průzkumu bylo převzato do projektu Litomyšlsko – Vysokomýtsko Vysokomýtsko, soupis stávajících architektonických a urbanistických hodnot, veškeré dokumentace a pramenů, prezentace formou GIS. Brno : 2002. Nepublikovaný výstup projektu PK939040PP035 dostupný v NÚP, Praha a archivu SOVAMM, Brno.

↑ **Vitějovice (Netolice) čp. 15.** Zabedněný otvor nepochybně po vyvěšeném dymníku v povalovém stropu nad pecí v obytné místnosti někdejší rychty. JŠ 1975

↗ Schéma příčného řezu polodymnou jizbou. JŠ

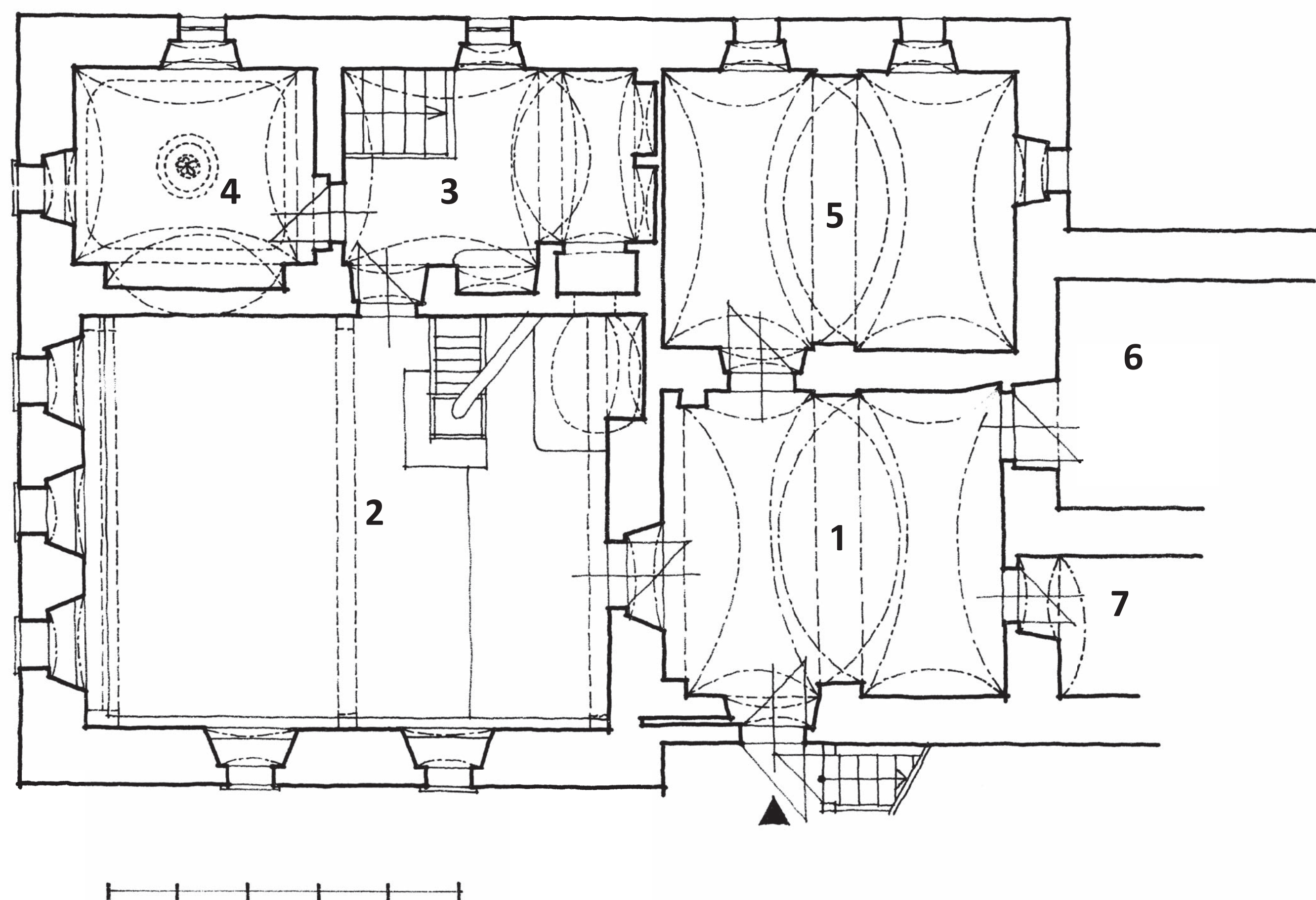
↑↑↑ **Kunějov (Nová Bystřice) čp. 33.** Půdorysné zachycení (dnes odstraněného) povalového stropu nad obytnou místností domu usedlosti se zakreslenými někdejšími otvory, později zabedněnými. Na fotografii je pohled na oba otvory od vytápěcího zařízení; v popředí je větší otvor pravděpodobně po vyvěšeném dymníku. JŠ 1989

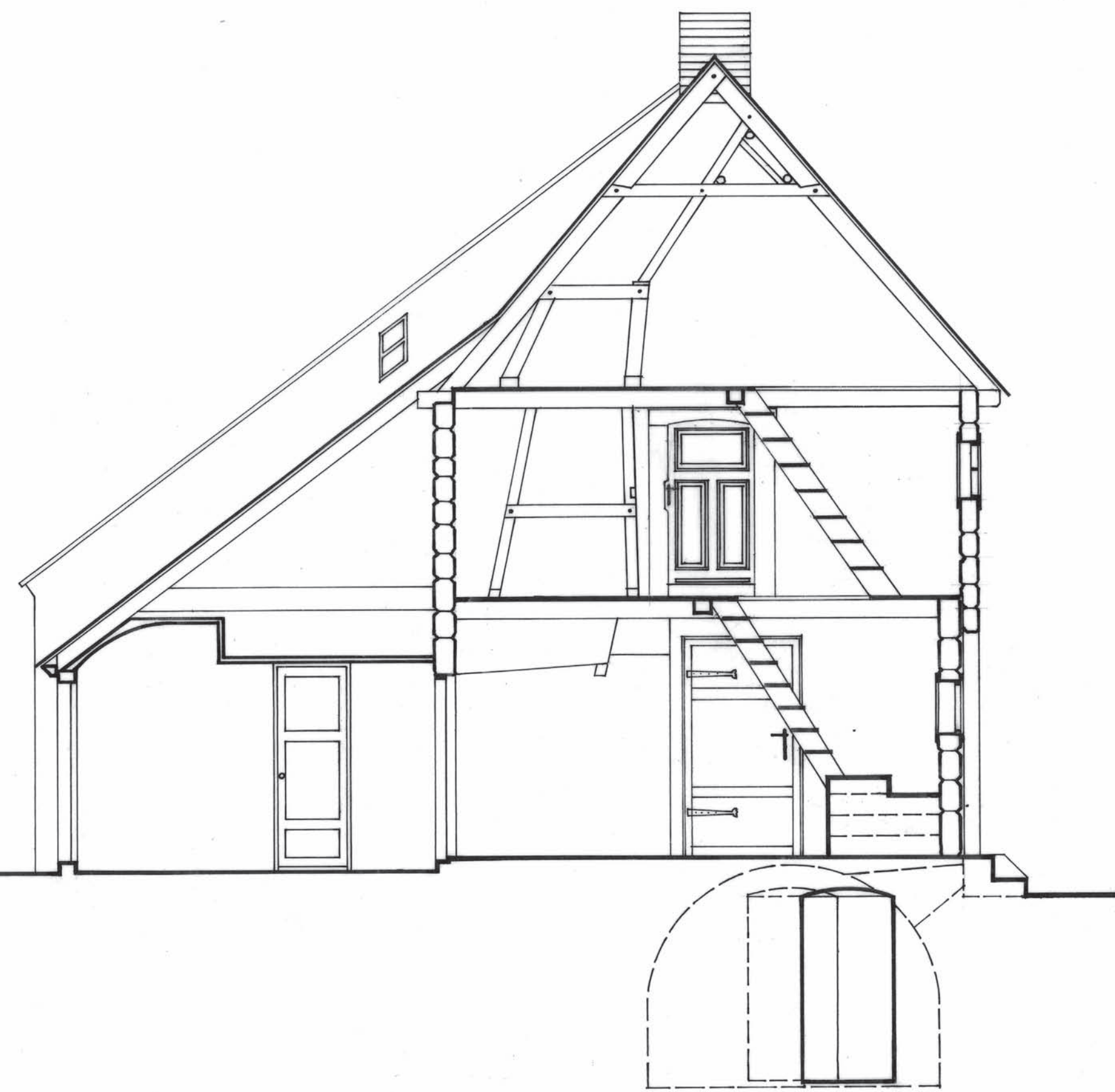
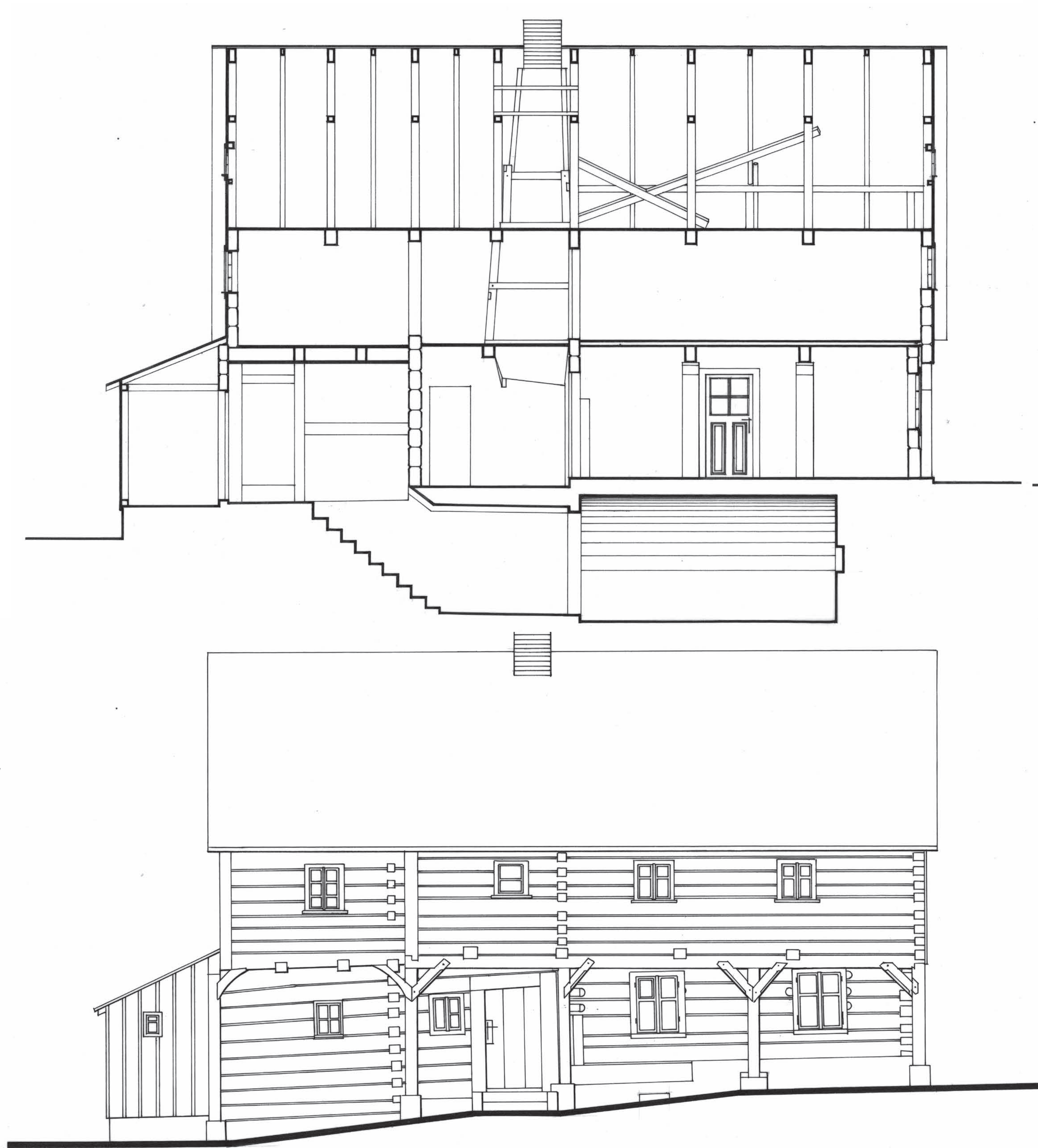
↗ Příčný řez přední částí domu se dvěma krovovými konstrukcemi, z nichž starší, zadehtovaná dýmem z osvětlení, zůstala zachována i při rozšíření domu ve druhé polovině 19. století. Ke staršímu užšímu krovu zřejmě náleží datování 1841 na štítu.

→ Půdorys přední části domu, pořízený v roce 1989, který ještě mohl zachytit zřejmě mimořádně starý povalový strop světnice, zachovaný důvtipně (s pomocí konzol a trámových podpěr) i při pozdějším odstranění roubených stěn a zvětšení místnosti. 1–sín, 2–světnice, 3–kuchyně, 4–světnička, 5–spižní komora, 6–komora, 7–chodba ke chlévu.

↓ Badatelská sestava ve světnici pod tehdy ještě existujícím povalovým stropem. Na snímku J. Škabrada, T. Edel, Z. Syrová a J. Syrový. JŠ 1989

↘ Pohled z návsi na usedlost čp. 33 v Kunějově. Za výrazným širokým průčelím domu se skrývají zajímavé doklady dlouhého a složitého stavebního vývoje. JŠ 1989

←←↙ Staré Město (Děčín), ulice Březová čp. 33. Patrový roubený dům s podstávkou vynášející konstrukci patra a se vzácně dochovaným dřevohliněným komínem. Zaměření: Marek Prchal a Kateřina Kroulíková 1997.

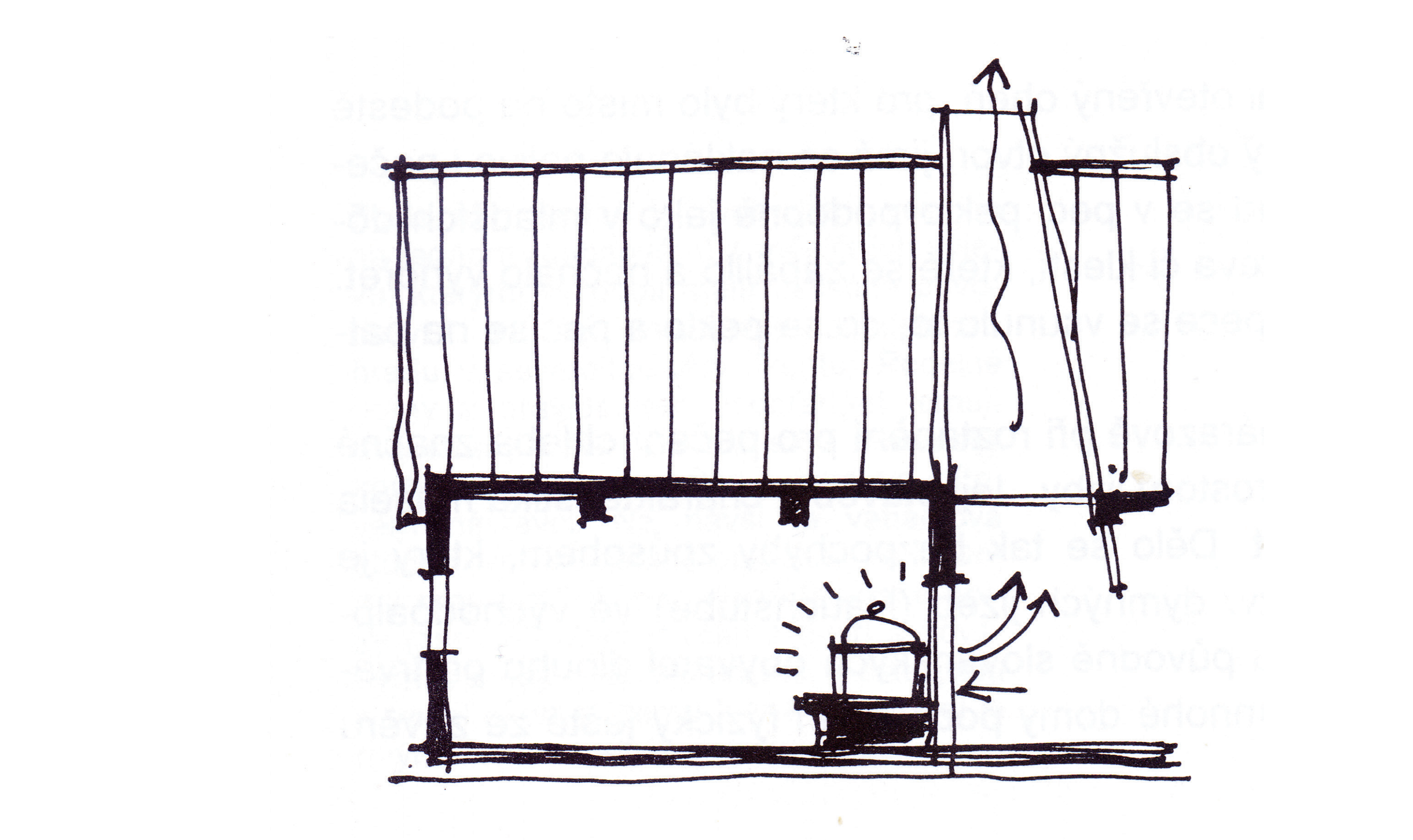
PRCHAL, Marek a PRCHALOVÁ KROULÍKOVÁ, Kateřina. Děčín, DC, č. p. 33, Březová ul., zaměření stávajícího stavu, 1997.
 ŠKABRADA, Jiří a CHMELÍK, Otto. Staré město (Děčín III) čp. 33 / stavebně historický průzkum. Zpracovali: Jiří Škabrada, Otto Chmelík (dějiny objektu podle písemných pramenů); spolupráce: Tomáš Efler a Hana Slavíková (jako podklad pro průzkum byly k dispozici jejich starší materiály o domě), Jitka Volrábová a David Otáhal (spolupráce při terénním průzkumu 23.4.1997).

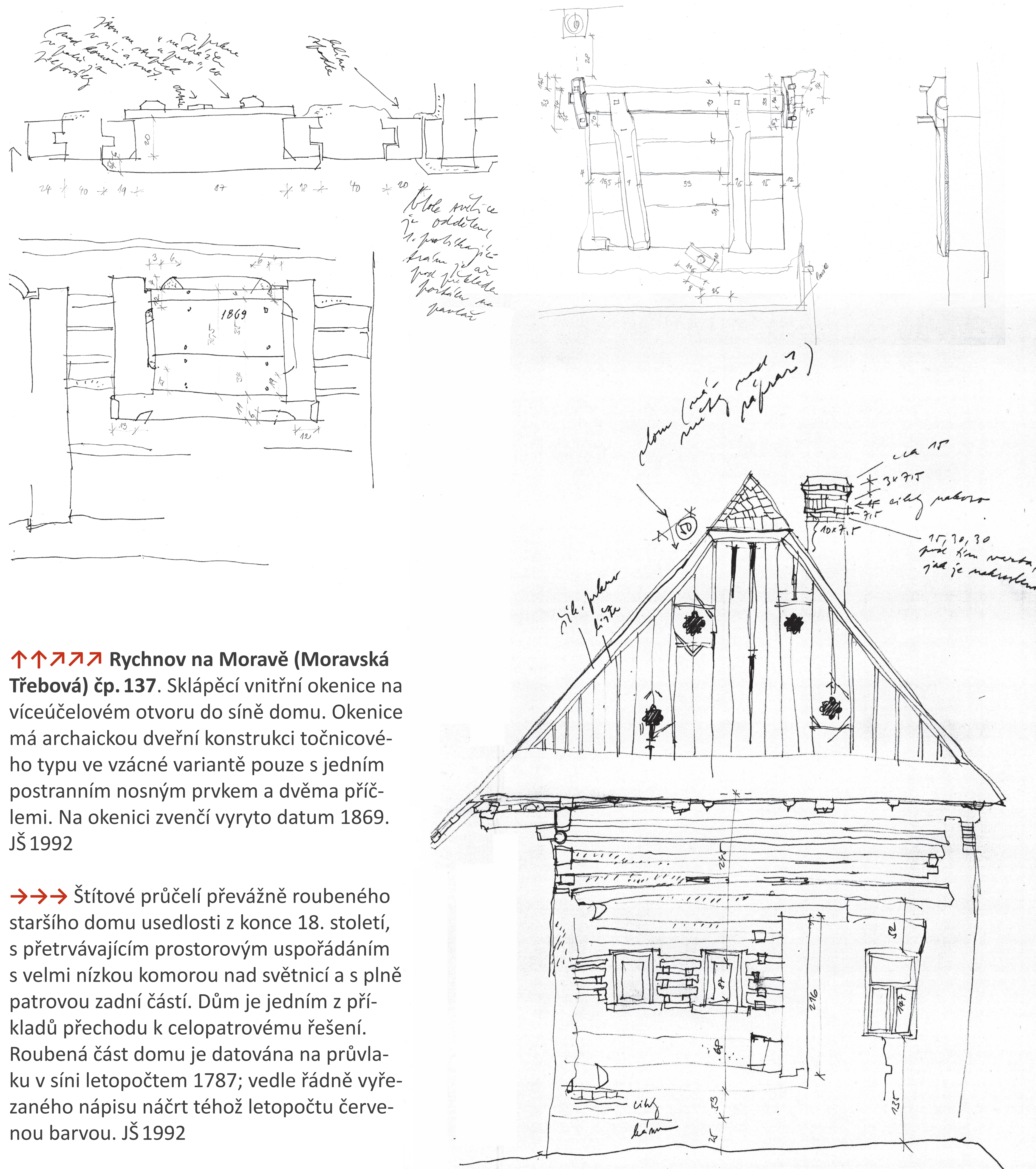

←↙ Pracovní verze půdorysu přízemí a patra domu pro grafickou část stavebněhistorického průzkumu. 1–síň, 2–světnice, 3–komora (druhotně rozdělená), 4–světnička, 5–hor. síň, 6–dřevohliněný komín, 7–hor. světnice, 8–hor. komora. Barevné vyhodnocení: hnědá–2. pol. 17.–18. stol., zelená–1. pol. 19. stol., oranžová–2. pol. 19. stol., žlutá–20. stol. JŠ 1997

↑ Průchod hrázděného dřevohliněného komína horní síní. JŠ 2010
 → Kout někdejší kuchyně s dymníkovým ústím dřevohliněného komína. JŠ 2010
 ↓ Schodiště z dolní do horní síně. JŠ 2010

↙↘ Schéma příčného řezu světnice s ústím pece otočeným do síně, odkud kouř odvádí komín, resp. dymník dole ještě otevřený, ale vyvedený až nad střechu. JŠ

↑↑↗↗↗↗ Rychnov na Moravě (Moravská Třebová) čp. 137. Sklápěcí vnitřní okenice na víceúčelovém otvoru do síně domu. Okenice má archaickou dvevní konstrukci točnicového typu ve vzácné variantě pouze s jedním postranním nosným prvkem a dvěma příčlemi. Na okenici zvenčí vyryto datum 1869. JŠ 1992

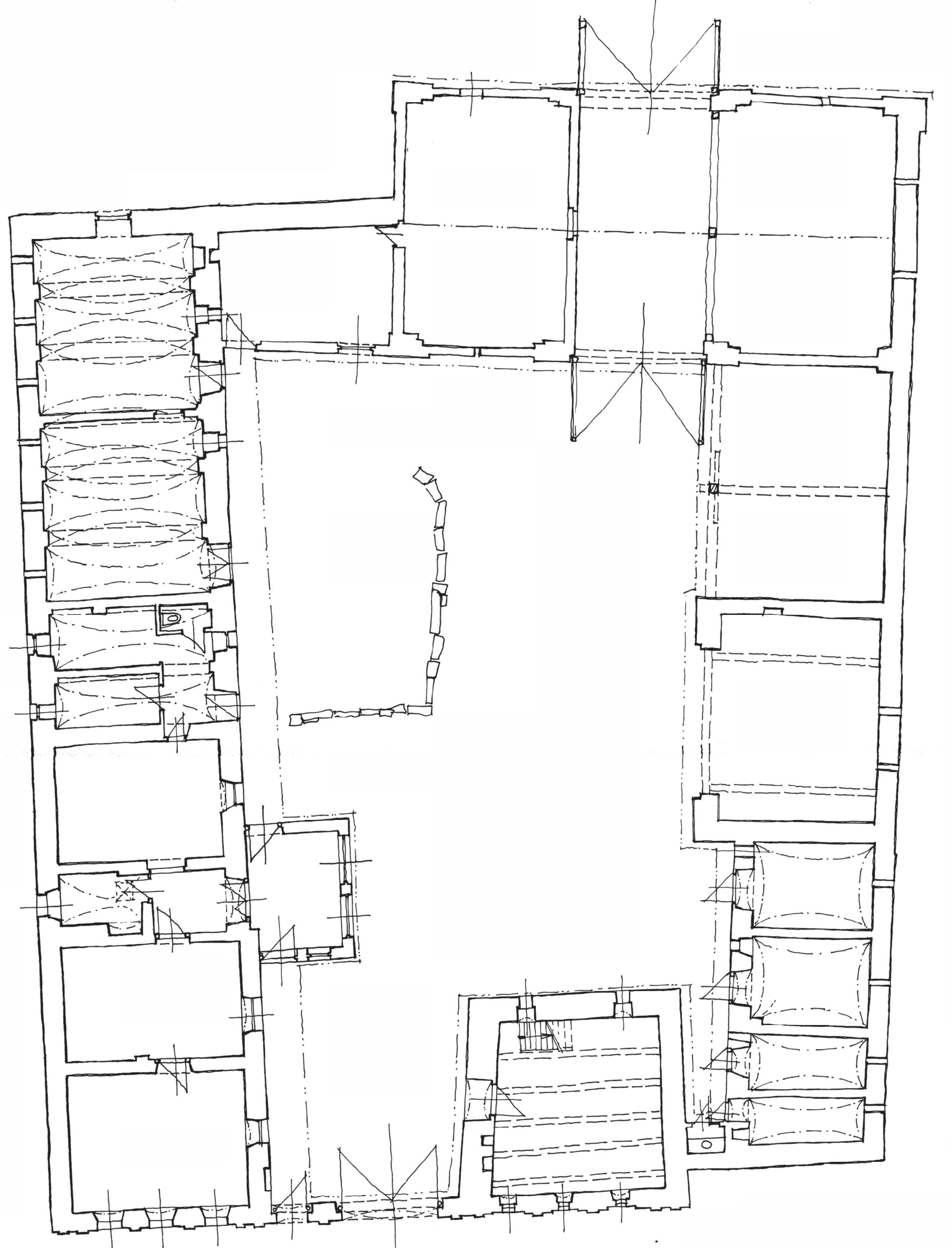
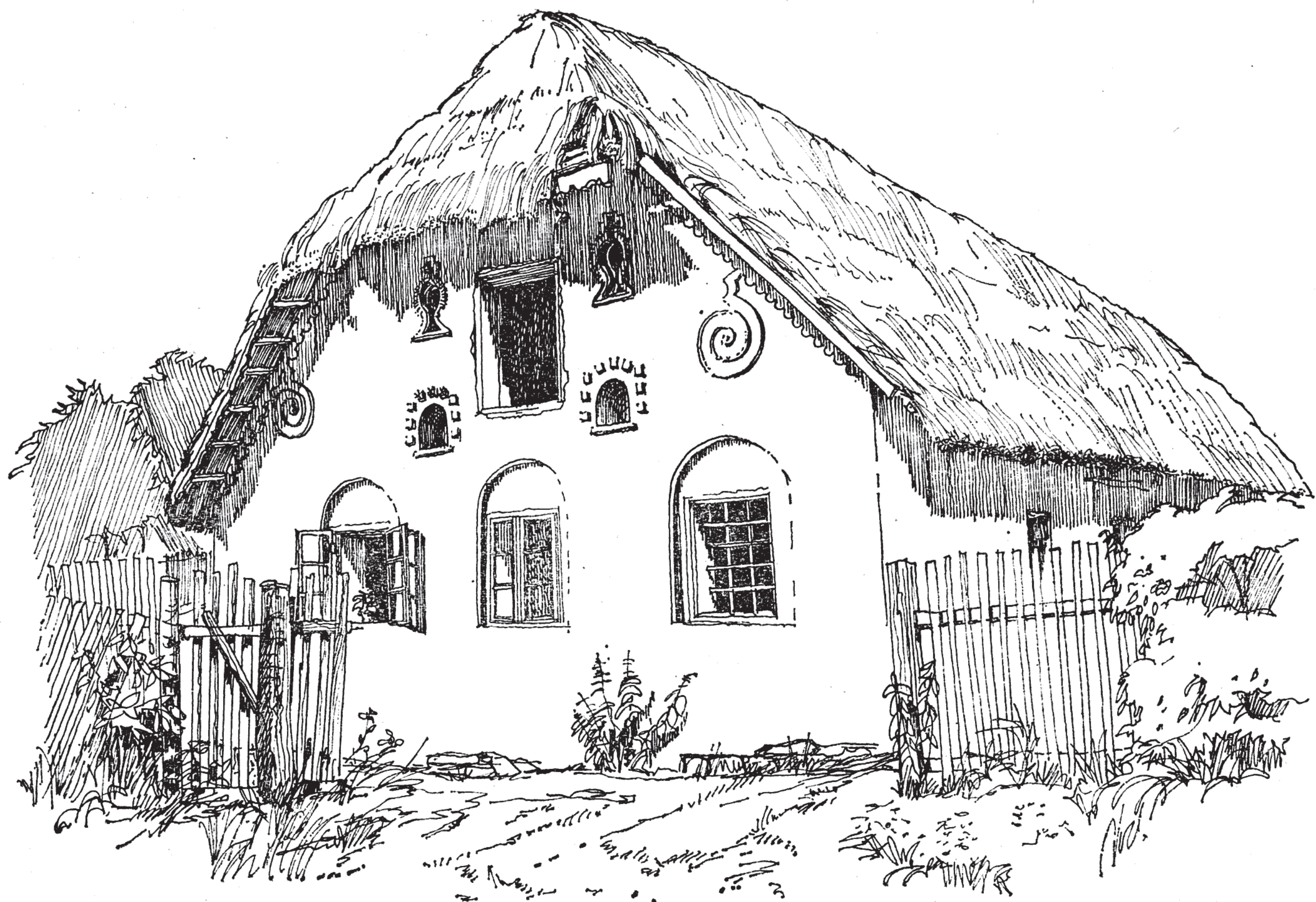
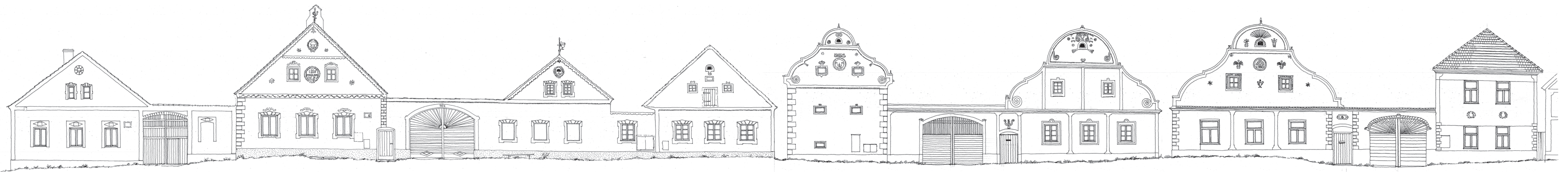
→→→ Štítové průčelí převážně roubeného staršího domu usedlosti z konce 18. století, s přetrvávajícím prostorovým uspořádáním s velmi nízkou komorou nad světnicí a s plně patrovou zadní částí. Dům je jedním z příkladů přechodu k celopatrovému řešení. Roubená část domu je datována na průvlastku v síni letopočtem 1787; vedle řádně vyřezaného nápisu náčrt téhož letopočtu červenou barvou. JŠ 1992

↖ Monogram FG a vročení 1797 na trámu podstáje. JŠ 1992

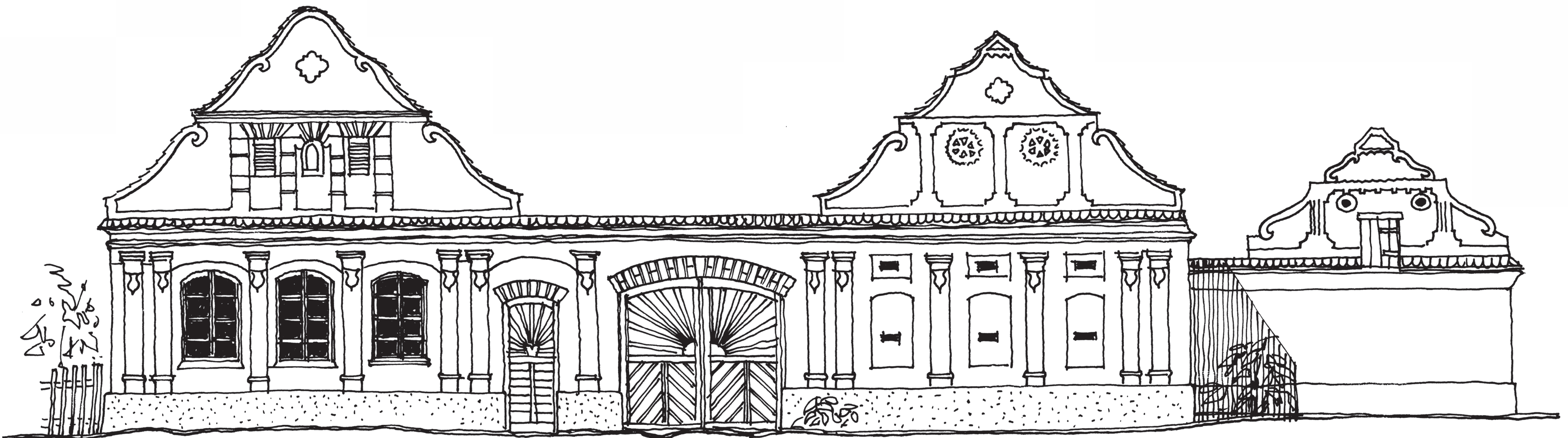
↑ Dvorové průčelí domu. JŠ 1992

←←← Arkádové náspí chlévů s litinovými sloupy s kompozitní hlavicí u mladšího domu usedlosti z r. 1877. Klasicistní konstrukce s pruskými klenbami do pasů se zde setkává s novou litinou. JŠ 1992

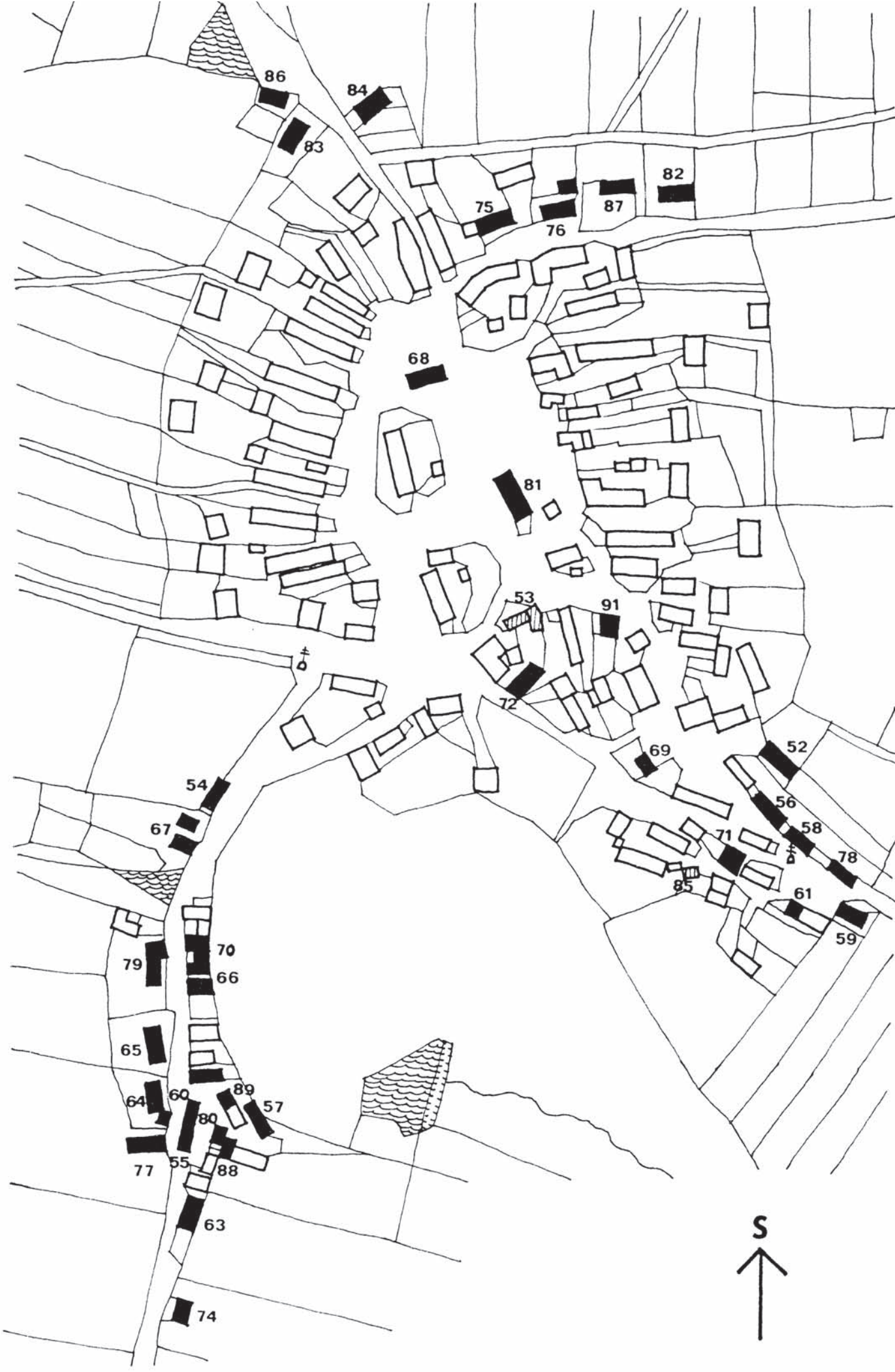

↑↑↑ **Holašovice (České Budějovice) čp. 1—4.** Průčelí usedlostí a chalup na východní straně návsi. SV
 ↑↑ **Liběnice (Strakonice) čp. 1.** Kolna. SV
 ↑ **Vlhavy (České Budějovice) čp. 6.** Archaická, i když již zděná forma obytného domu usedlosti prozrazuje navázání na vžitě vzory starších roubených staveb v dané oblasti.
 ↗↗ **Klínovice (Strakonice) čp. 5.** Zahradní pohled na archaickou valbovou stodolu s nenosnou kamennou podezdívkou. SV
 ↓→ **Komárov (Soběslav) čp. 7.** Návesní průčelí a půdorys usedlosti. Datovány jsou všechny tři štíty – (zleva) dům 1888, sýpka 1892 a chlévy 1862. SV

● Fotografie a zaměření Svatopluka Voděry z publikace VODĚRA, Svatopluk a ŠKABRADA, Jiří. *Jihočeská lidová architektura*. České Budějovice: Jihočeské nakladatelství, 1986.

0 5m

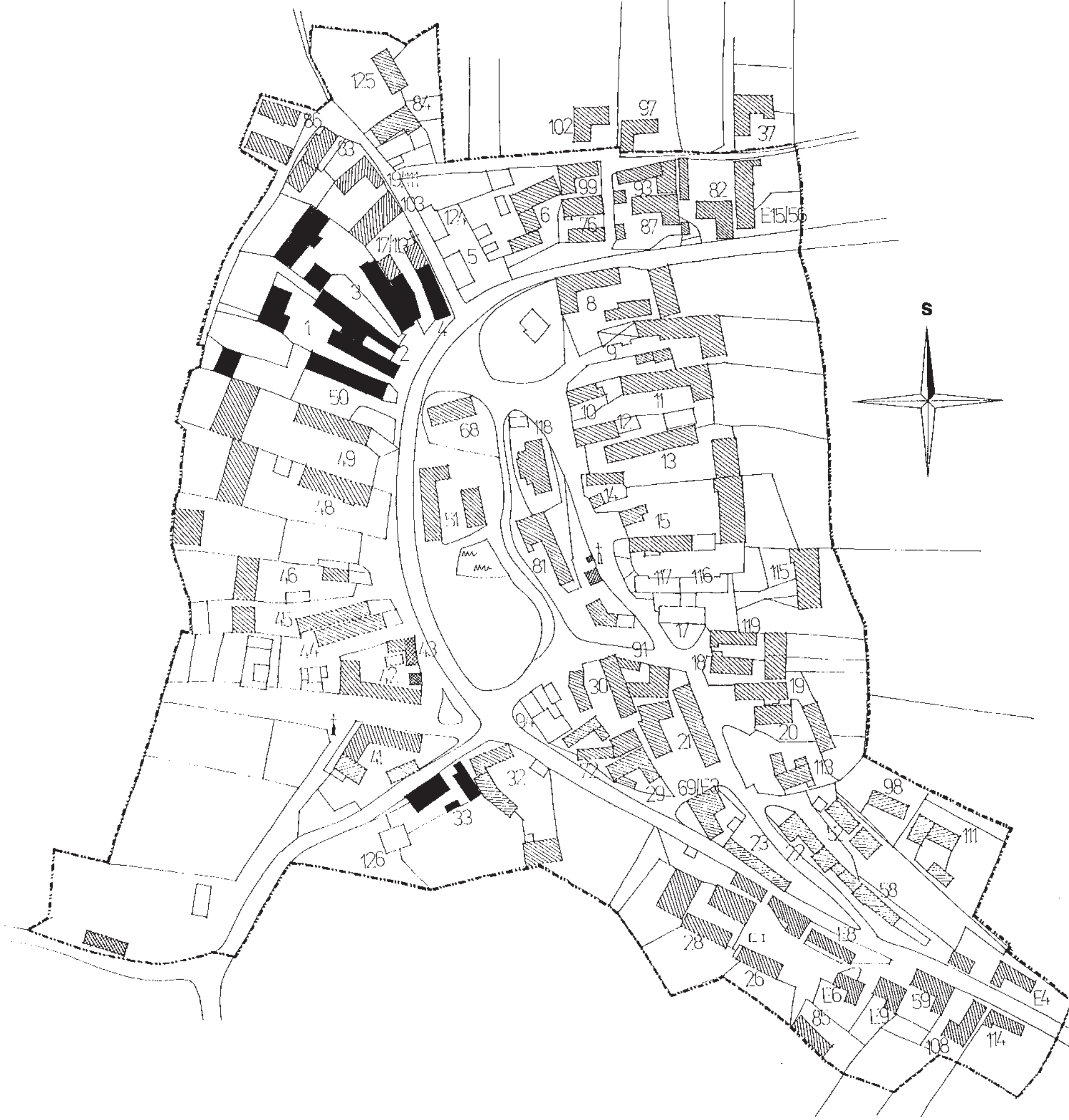

↖ Břežany (Horažďovice) čp. 3. JŠ 1976

↗ Břežany (Horažďovice). Grafická část stavebněhistorického průzkumu vsi 1:1000. Hnědá – stavby 2. pol. 17.–18. stol., zelená – 1. pol. 19. stol., oranžová – 2. pol. 19. století, žlutá – 20. stol. Architektonické a památkové hodnocení: objekty vyznačné plně – nejvýznamnější, křížkovane – památkově hodnotné, šrafované – s vyhovující hmotou, přeškrtnuté – objekty s nevhovující hmotou. SÚRPMO Praha, 1976

↔ Situační půdorys podle mapy stabilního katastru (SK) z roku 1837 – černě stavby v mapě SK červené (zděné), šrafované žluté (dřevěné). Popisnými čísly označeny objekty zachycené prvním číslováním r. 1770/71. Druhý obrázek zvýrazňuje objekty vzniklé mezi r. 1771–1837. JŠ

➔ Návrh památkové rezervace. SÚPPOP 1988/1989

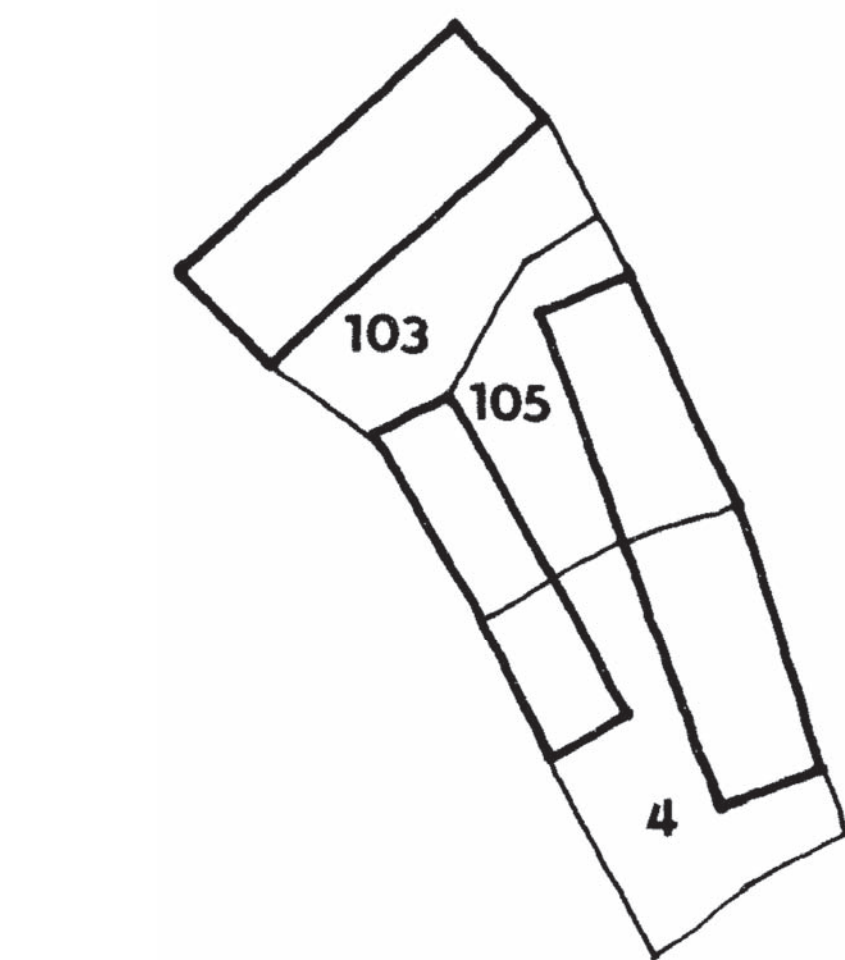

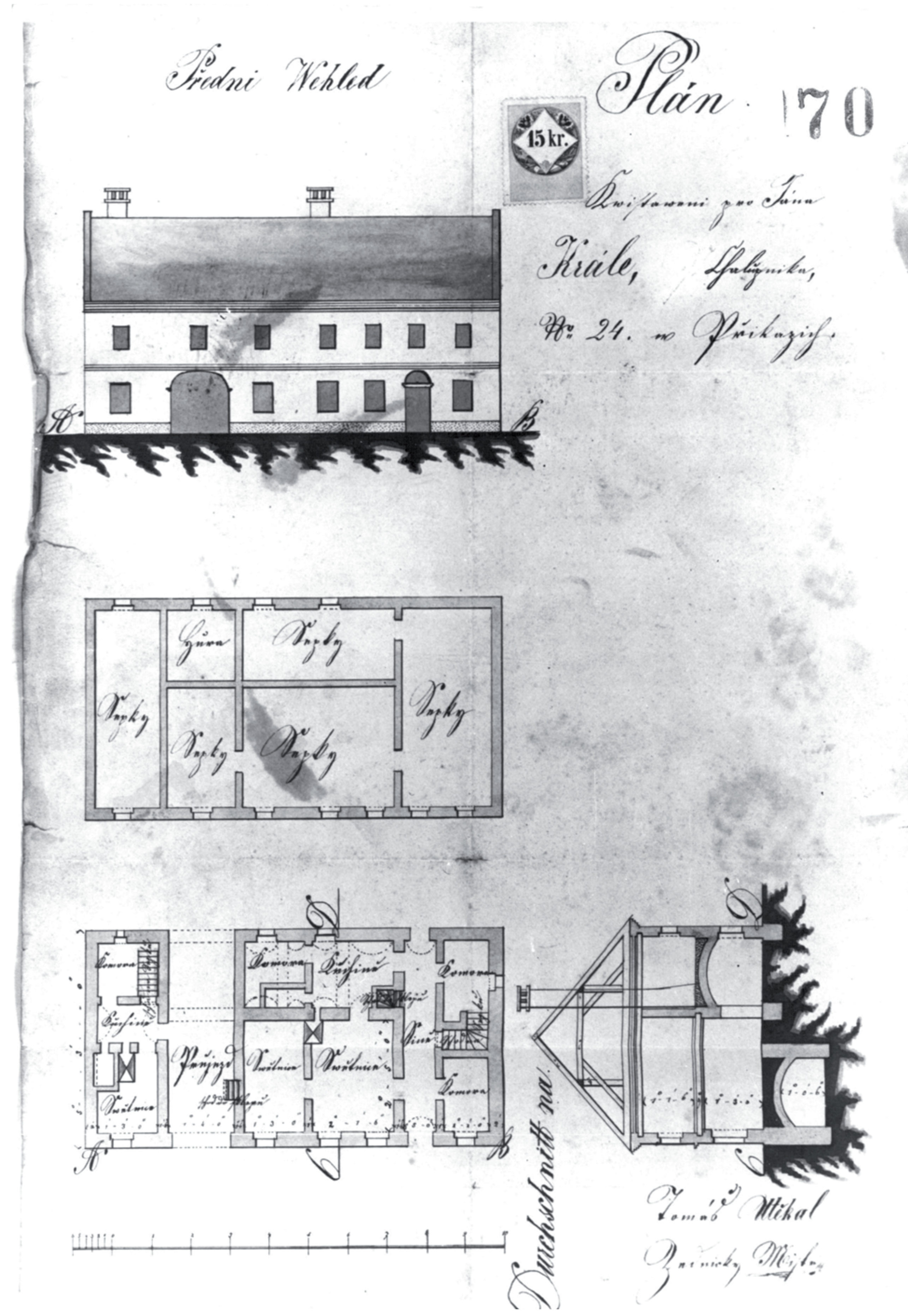
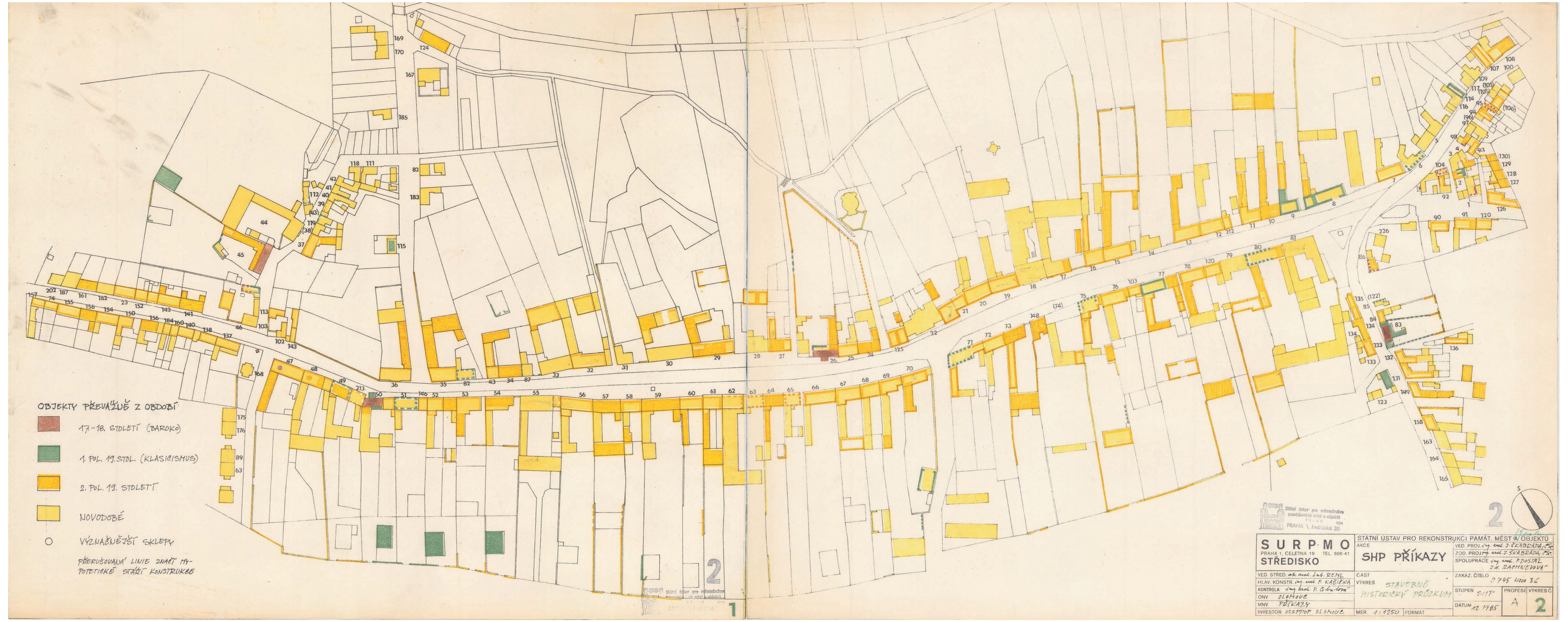
↑ Břežany (Horažďovice) čp. 5. Studánka před usedlostí. JŠ 1976

➔ Břežany (Horažďovice). Pohled na část východní strany návsi. V návsní linii stojí usedlost čp. 11 (uprostřed vzadu), zatímco objekty v popředí jsou mladší chalupy čp. 10 a 12, stavěné asi ve vazbě na tuto usedlost. JŠ 1976

↓➔ Břežany (Horažďovice) čp. 4. Schéma rozdělení usedlosti ve druhé polovině 19. století a průhled dvorem přední části někdejší usedlosti, které zůstalo původní popisné číslo. JŠ 1976

Břežany, okres Klatovy / stavebně historický průzkum, zpracovali J. Škabrada a Z. Němcová, Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze, 1976, pro Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Západočeského kraje v Plzni.

↑↑ Příkazy (Olomouc). Grafická část stavebněhistorického průzkumu vsi 1:1000. Hnědá – stavby 2. pol. 17.–18. stol., zelená – 1. pol. 19. stol., oranžová – 2. pol. 19. století, žlutá – 20. stol. Architektonické a památkové hodnocení: objekty vyznačené plně – nejvýznamnější, křížkovane – památkově hodnotné, šrafované – s vyhovující hmotou, přeškrtnuté – objekty s nevyhovující hmotou. SÚRPMO Praha, 1985

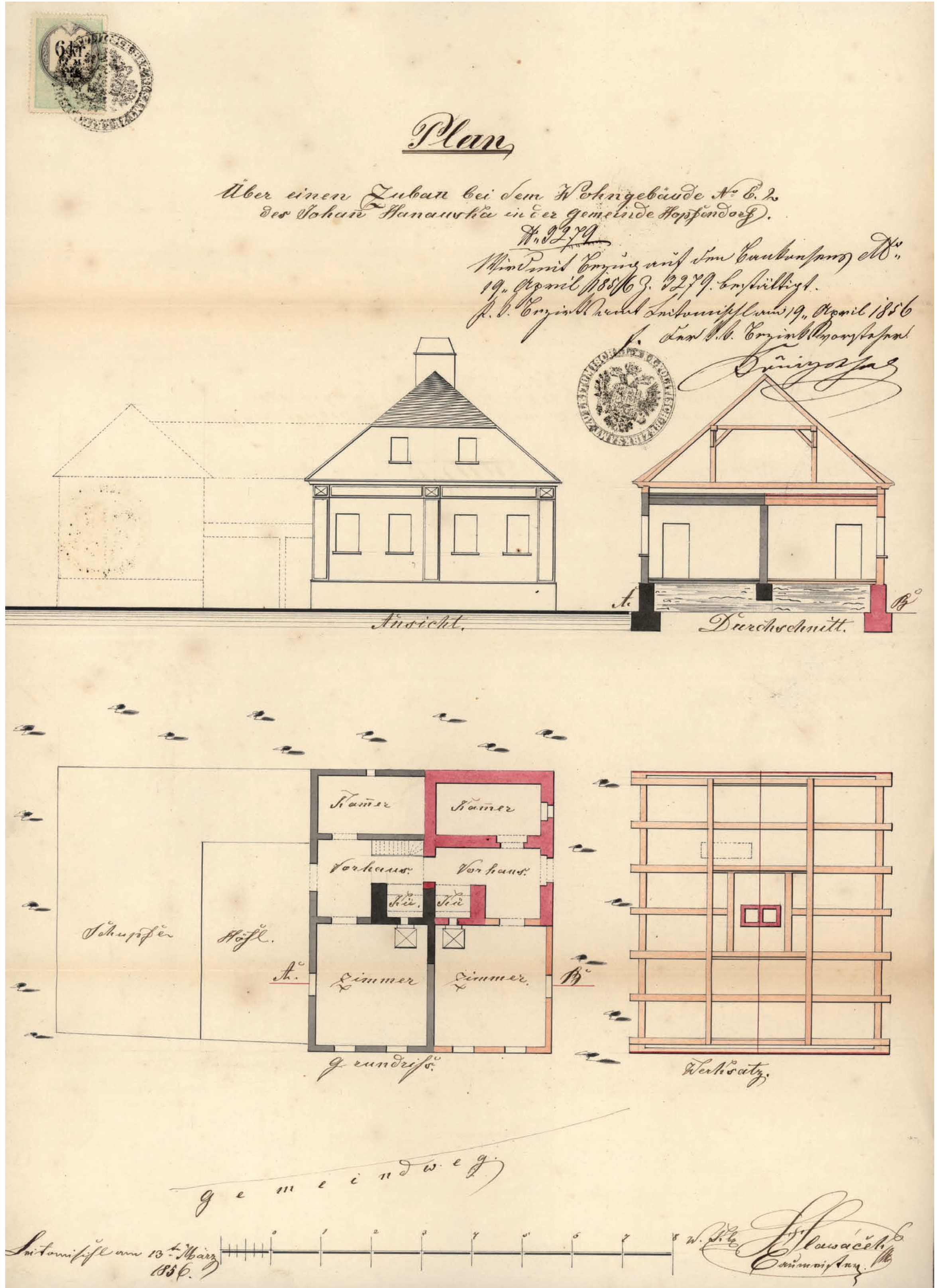
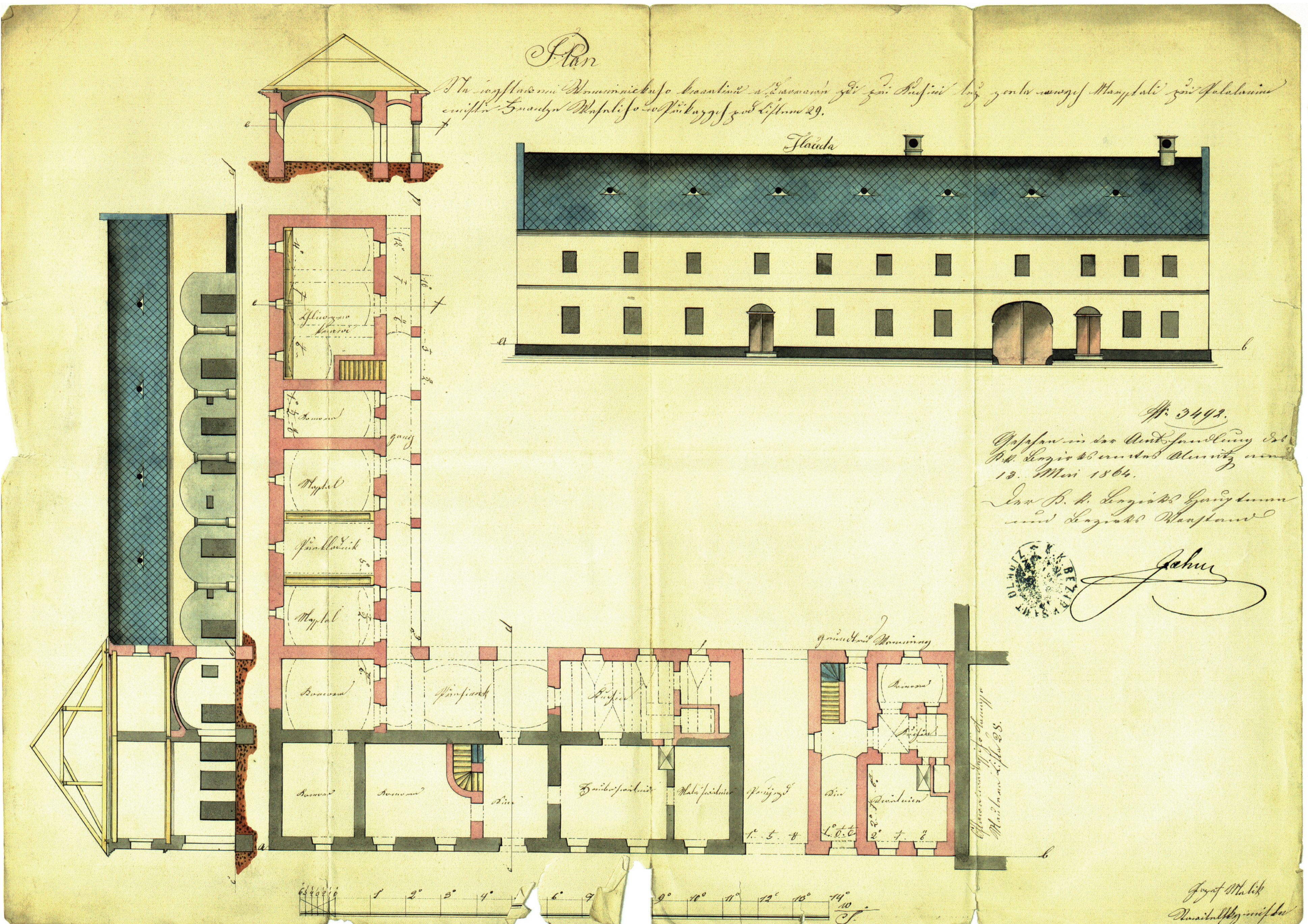
↑ Střední část návsi. Pohled k severu. Vlevo čp. 69, zprava čp. 125, kaple, čp. 24–26. JŠ 1985

← Příkazy (Olomouc) čp. 24. Projekt domu z roku 1865.

→ Návrh památkové rezervace. SÚPPOP Praha, 1988/1989

Příkazy, okres Olomouc / stavebně historický průzkum, zpracovali J. Škabrada, P. Dostál a P. Zahradník (dějiny obce).
Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze, 1985, pro Okresní středisko státní památkové péče
a ochrany přírody v Olomouci. NPÚ ÚOP v Olomouci, sbírka plánové dokumentace, inv. č. 1642.

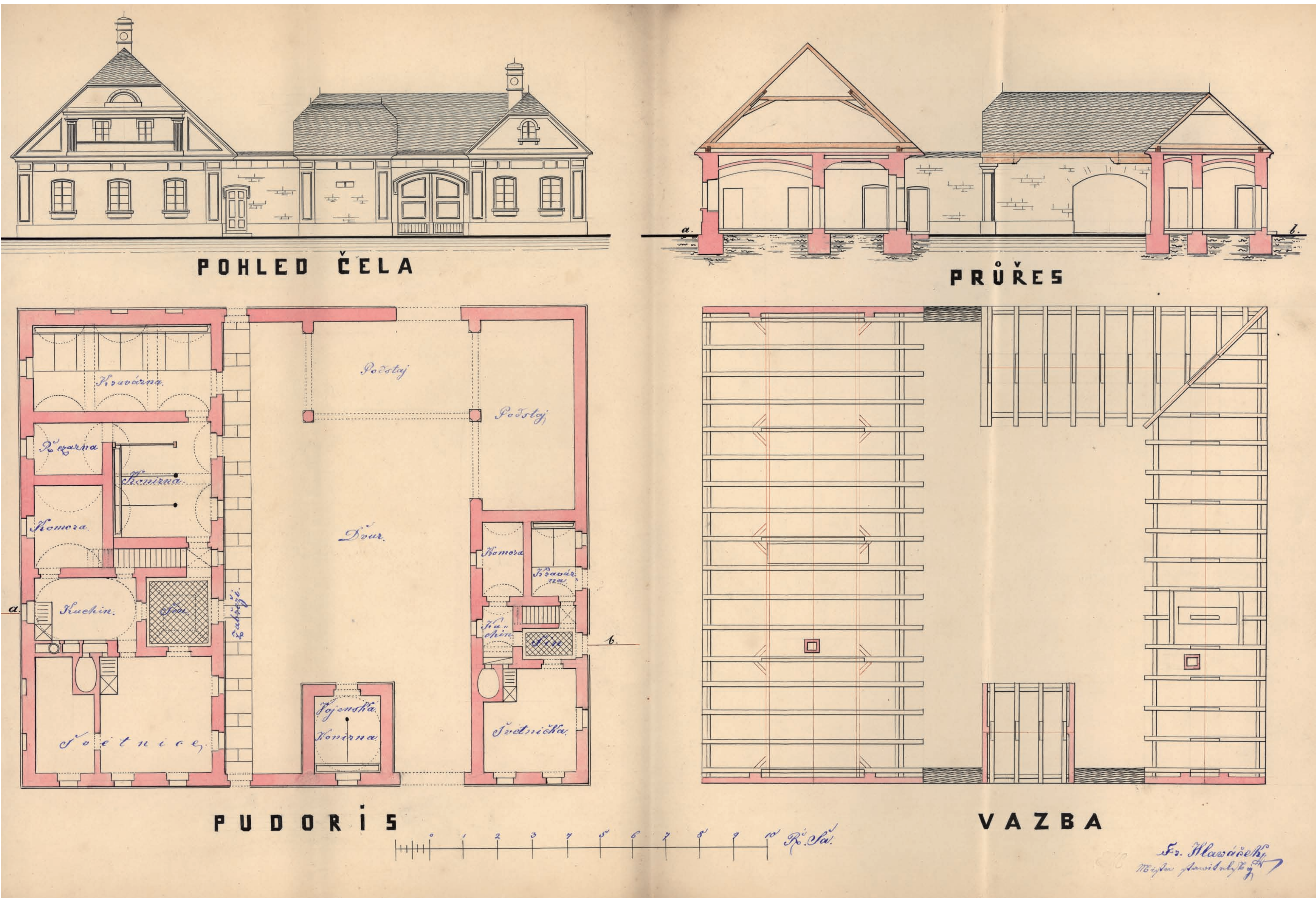

↑ Příkazy (Olomouc) čp. 29. Usedlost dnes rozdělena na čp. 29 a 235. Plán stavebních úprav z r. 1864 (P. Malík). Archiv Obecního úřadu Příkazy.

↗→ Arkádové náspí v západ. křídle chlévů. Deska s datováním 1864. JŠ 1985

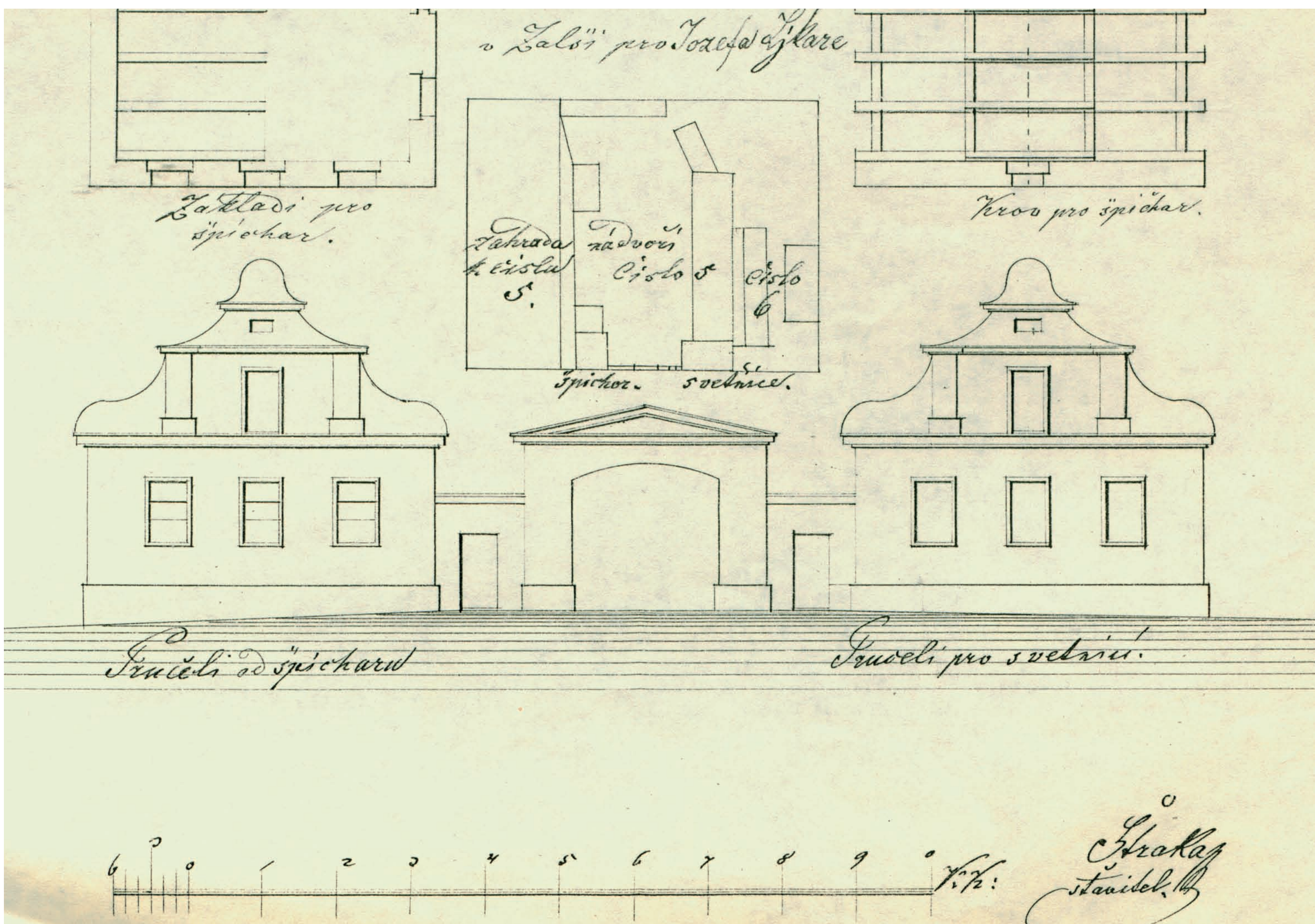
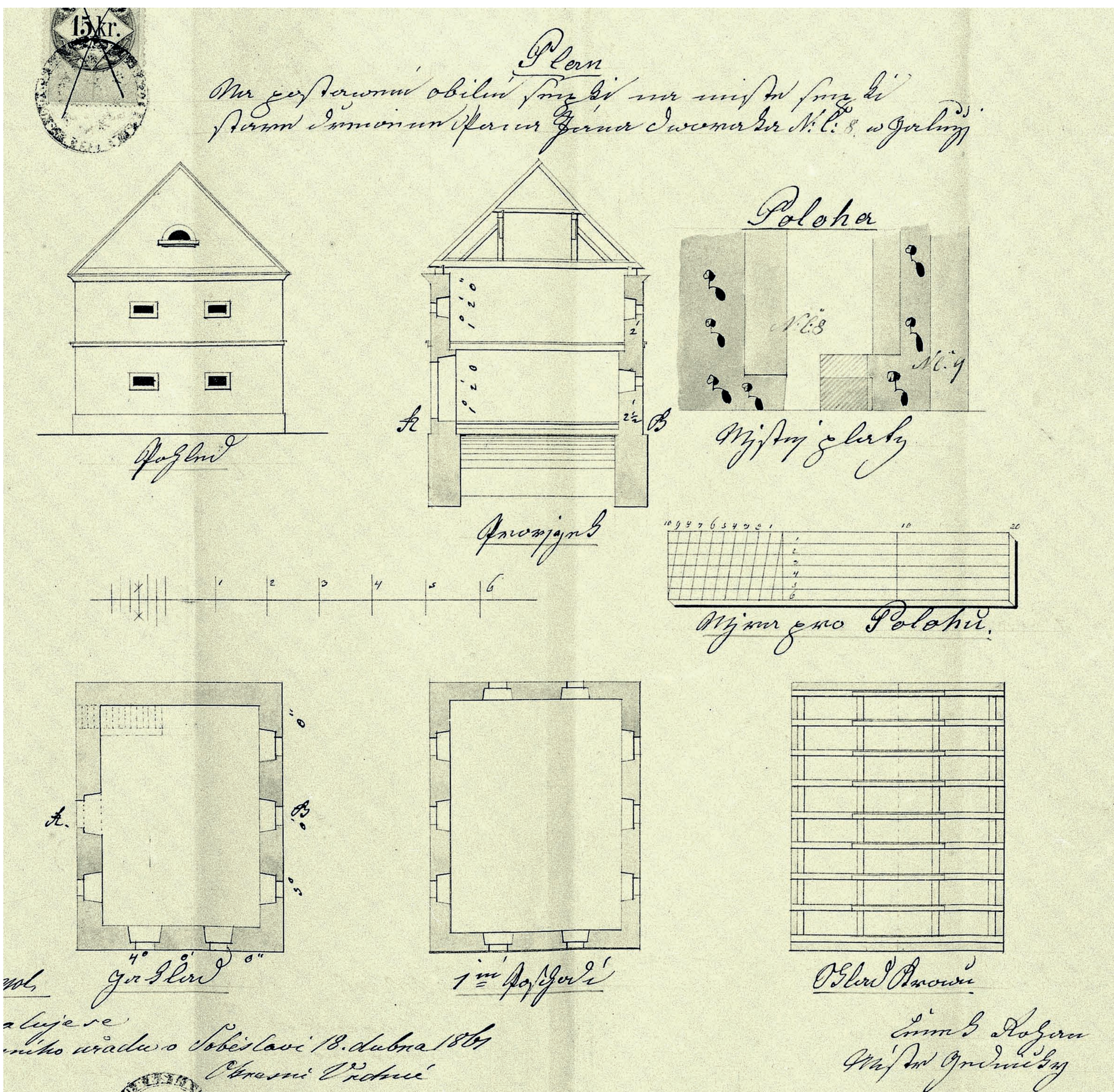
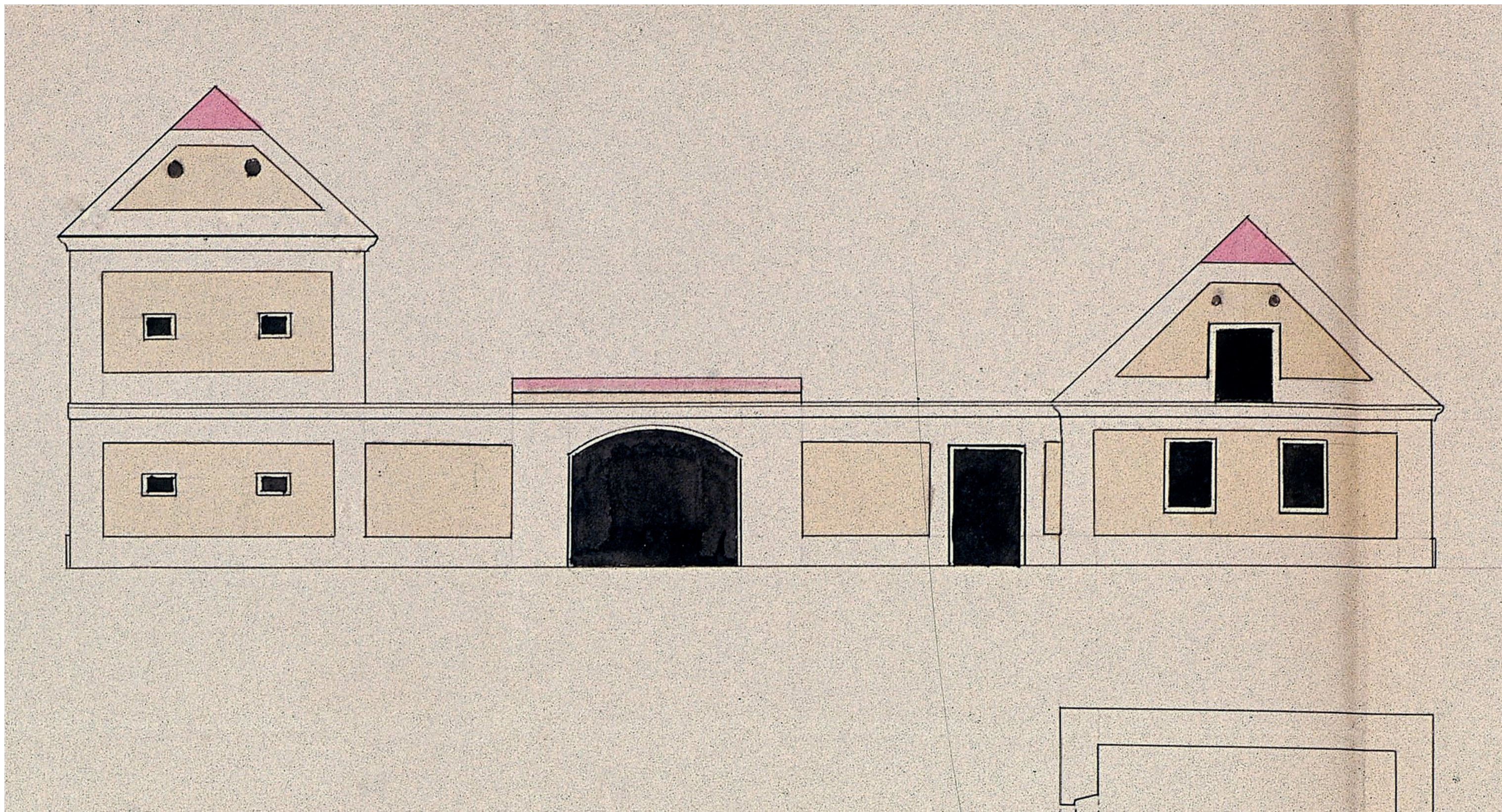
← Chmelík (Litomyšl) čp. 2. Plán na přístavbu druhé poloviny domu z roku 1856 (Fr. Hlaváček) (chalupa postavena na obecním pozemku podle pís. pramenů r. 1736).

↓ Průčelí domu. JŠ 1988

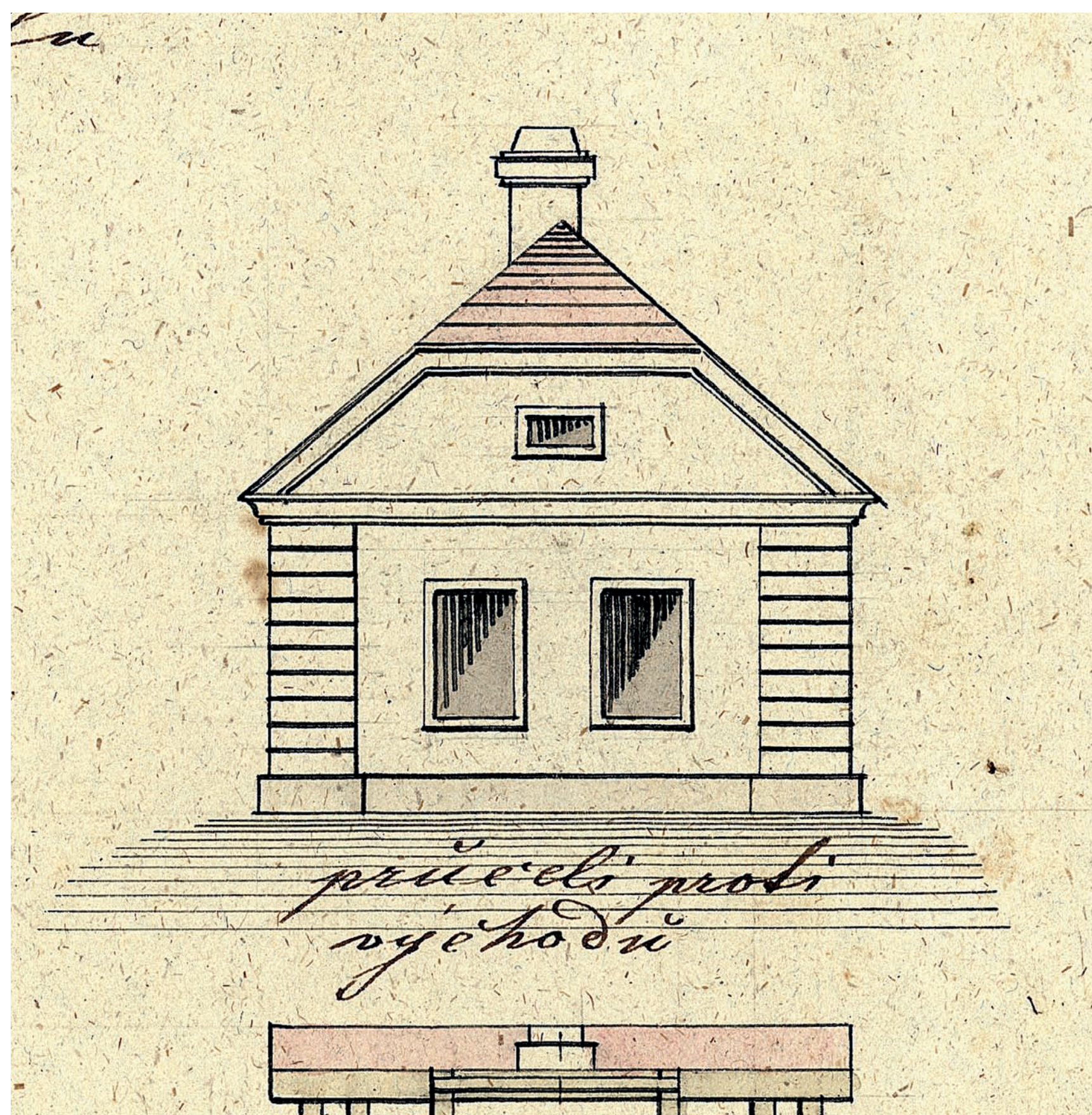

← Benátky (Litomyšl) čp. 28. Nerealizovaný plán na přestavbu usedlosti z r. 1862 (Fr. Hlaváček). Čelo obytné části domu mělo být otočeno na západ do veřejného prostoru k cestě.

↑ Čelo obytné části domu, obrácené na východ, do zahrady – vlevo světnice z r. 1668, vpravo vystupující světnička, nahoře novodobý krov. JŠ 2001

• Soběslavsko-veselská Blata: zajímavé ukázky rozporů mezi stavebním projektem a jeho realizací v právě pozoruhodném „selskobarokním“ období kolem poloviny 19. století, kdy vrcholila zděná přestavba vesnic. Takovéto situace ukazují, že výtvarně opožděná zdobivost odpovídala požadavkům selských stavebníků, jimž vycházeli vstříc zedníci a štukatěři, kteří stavby prováděli.

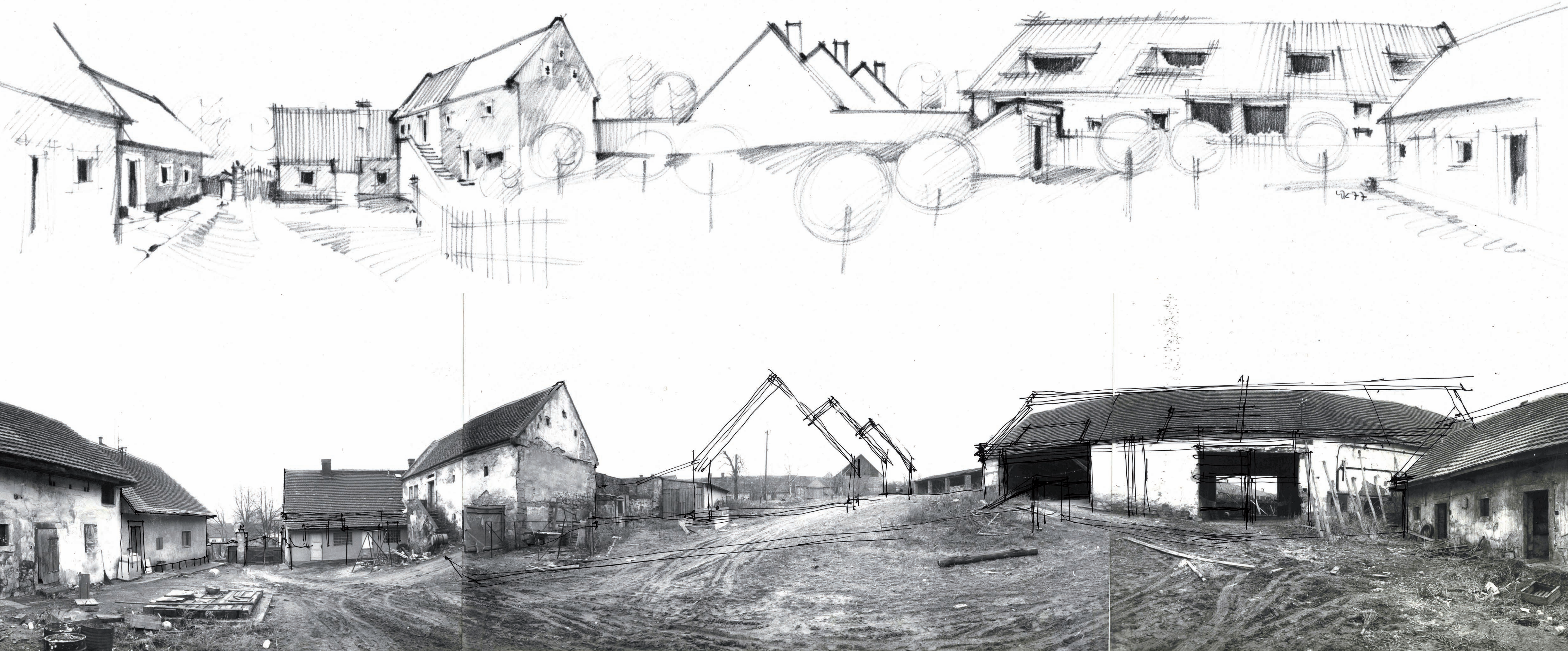
☞☞☞ Zálší (Veselí nad Lužnicí) čp. 3. Průčelí usedlosti z projektu Wenzla Bártý z roku 1855 (SOKA Tábor, OÚ Veselí, 1856–1868, kt. 37, 9/12/6).
 ↑↑↑ Realizovaný stav štitového průčelí sýpky z roku 1857. JŠ 2015

☞☞ Záluží u Vlastiboře (Soběslav) čp. 8. Projekt Čeňka Rohana z roku 1857 pro stavbu sýpky v usedlosti (SOKA Tábor, OÚ Soběslav, 1856–1868; JŠ 1995).
 ↑↑ Realizace sýpky, ve výzdobě štítu datovaná rokem 1861. JŠ 1964

☞ Zálší (Veselí nad Lužnicí) čp. 5. Projekt Vojtěcha Straky pro novou výstavbu objektů v přední části usedlosti z roku 1861 (SOKA Tábor, OÚ Veselí, 1856–1868, kt. 39, 9/13/15).
 ⚡ Odlišná realizace, zachovaná lépe u sýpky (v popředí) s datováním 1862. JŠ 2015

➤ Zálší (Veselí nad Lužnicí) čp. 41. Detail s polovalbovým průčelím z projektu stavitele Vojtěcha Straky z roku 1861 (Soka Tábor, oÚ Veselí, 1856–1868, kt. 38, 9/12/69).
 ➔ Odlišně realizované štitové průčelí domu. JŠ 2015

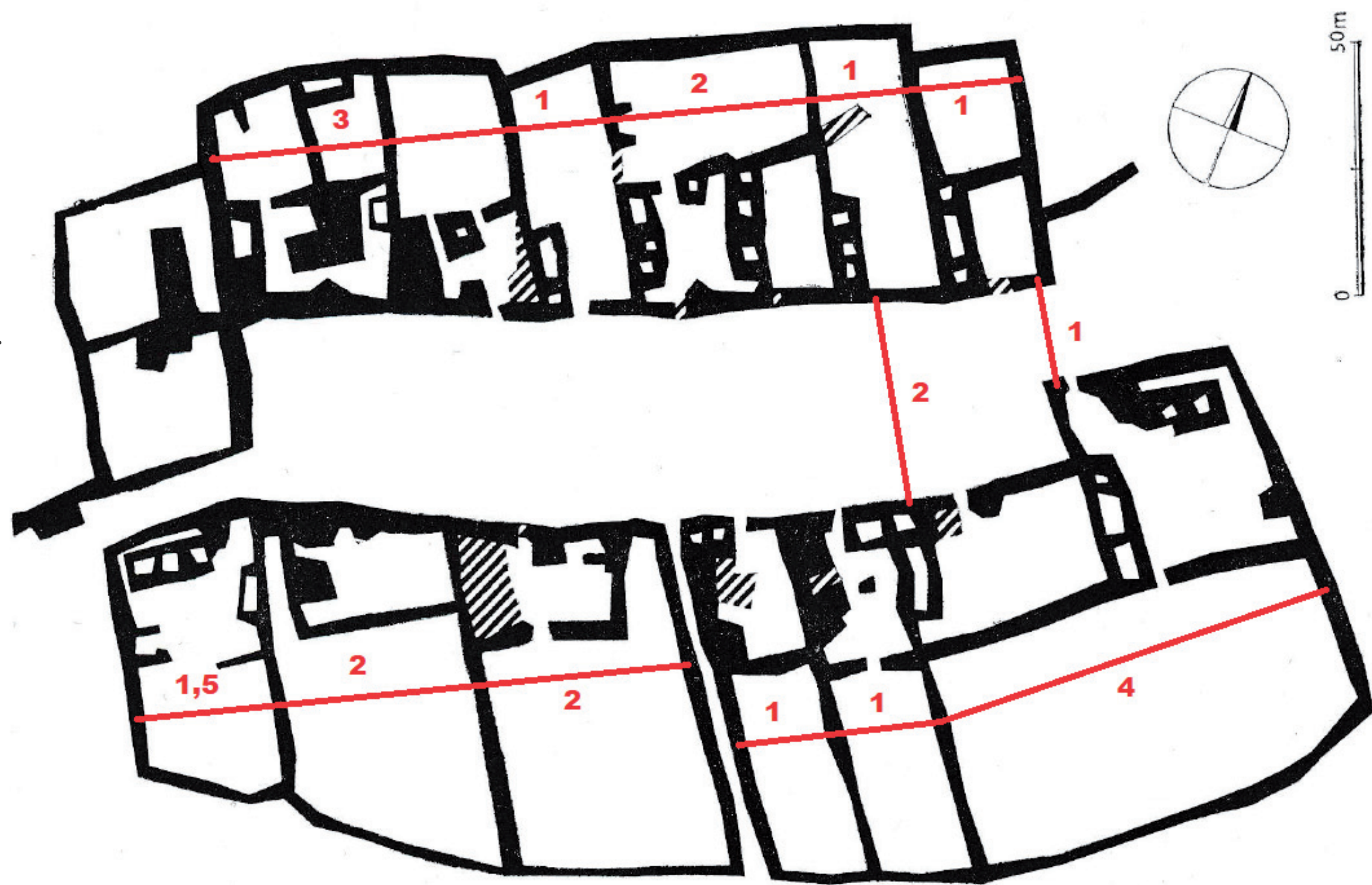

• **Bolevec (Plzeň).** Na rozdíl od plošně demolovaných Doudlevců se při socialistickém rozvoji Plzně podařilo alespoň kompromisním způsobem zachovat rezervační jádra několika dalších příměstských vesnic s hodnotnou lidovou architekturou. V Bolevci se k tomu ateliér lidové architektury SÚRPMO snažil přispět tím, že kromě stavebněhistorického průzkumu zpracoval i studii, která – byť v rámci panelového sídliště – předvedla zachování historického jádra vesnice, doplněného měřítkově odpovídající výstavbou řadových rodinných domů. JŠ 1977

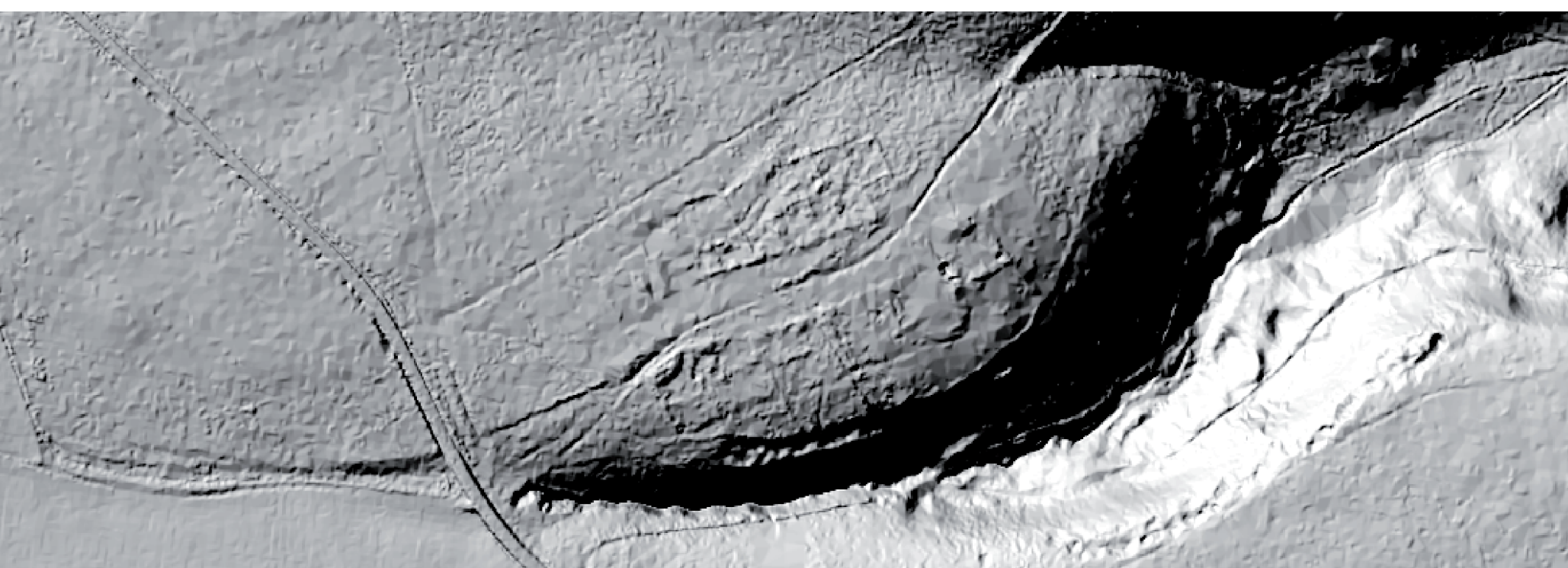

→ Půdorys zaniklé vesnice Svídný podle povrchových destrukcí – západní a východní část (M. Šimana, Archeologický ústav ČSAV, 1967) s vyznačením použitých násobků modulového rozměru (1 = 32 pražských loktů). JŠ

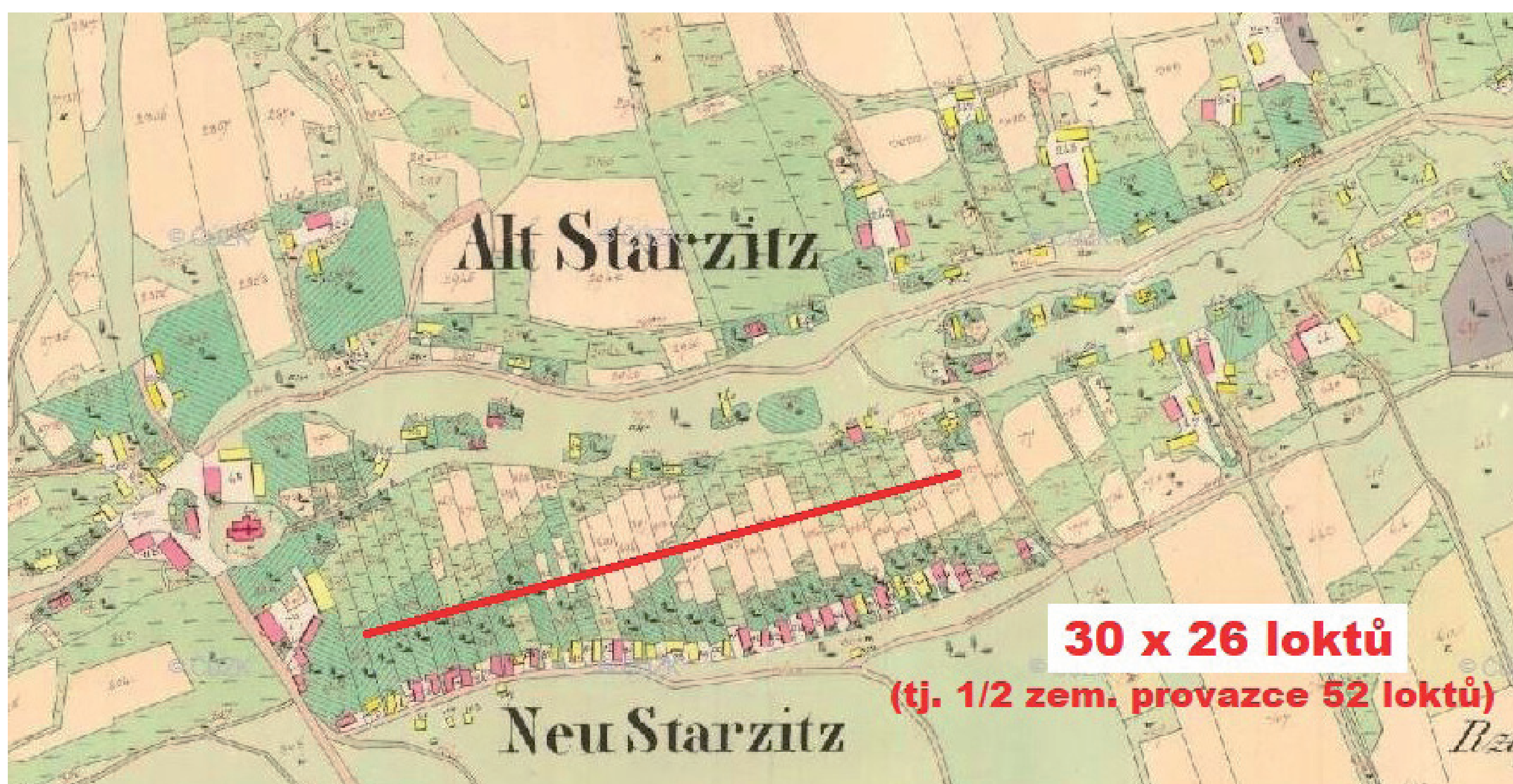
ŠKABRADA, Jiří. Nástín vývoje vesnických půdorysů a pláň v Čechách: K výpočetní schopnosti map stabilního katastru. Vydání první. Brno: Společnost pro obnovu vesnice a malého města, z. s., 2022. 348 stran. ISBN 978-80-907440-3-5.

← Zaniklá ves Svídna na skenovaném záznamu terénního reliéfu se stínováním, které zdůrazňuje pozici vesnice při terénní hraně nad údolím s potůčkem (DMR 5G – ČÚZK).

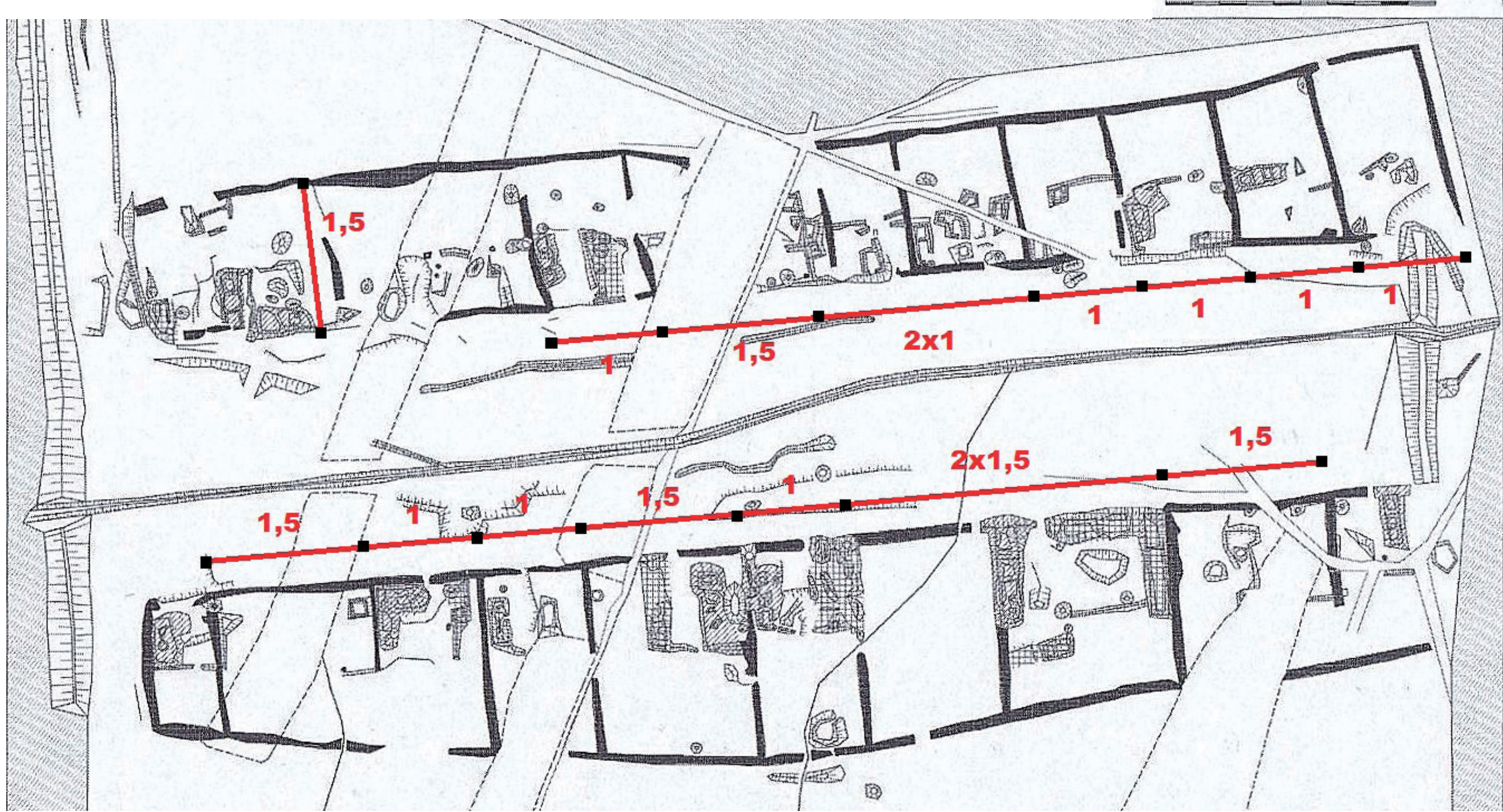
← Odkryv ZSV Pfaffenschlag u Slavonic ve stavu po skončení archeologického výzkumu a prvotním zabezpečení zbytků zdiva (tj. dříve, než lokalita poprvé znovu zarostla lesem); vpravo před boudou stojí Z. Smetánka. JŠ 1973

↑ Zjištění šířky parcel v novověkém zásahu do monumentálního středověkého údolního lánového půdorysu vesnice Staříč na Ostravsku (při zrušení panského dvora roku 1789): při vynechání krajních poněkud deformovaných parcel vyjde výpočet šířky 30 pozemkových pruhů prakticky přesně na 26 loktů – tj. polovinu někdejšího zemského provazce s délkou 52 loktů. Staříč je významná i pro poznání středověké kolonizace; rychtář ze Staříče byl (spolu s rychtářem sousedních Fryčovic) pověřen na konci 60. let 13. stol. založením blízkého města Brušperka. Císařský otisk mapy SK z roku 1833 (ÚAZK). JŠ

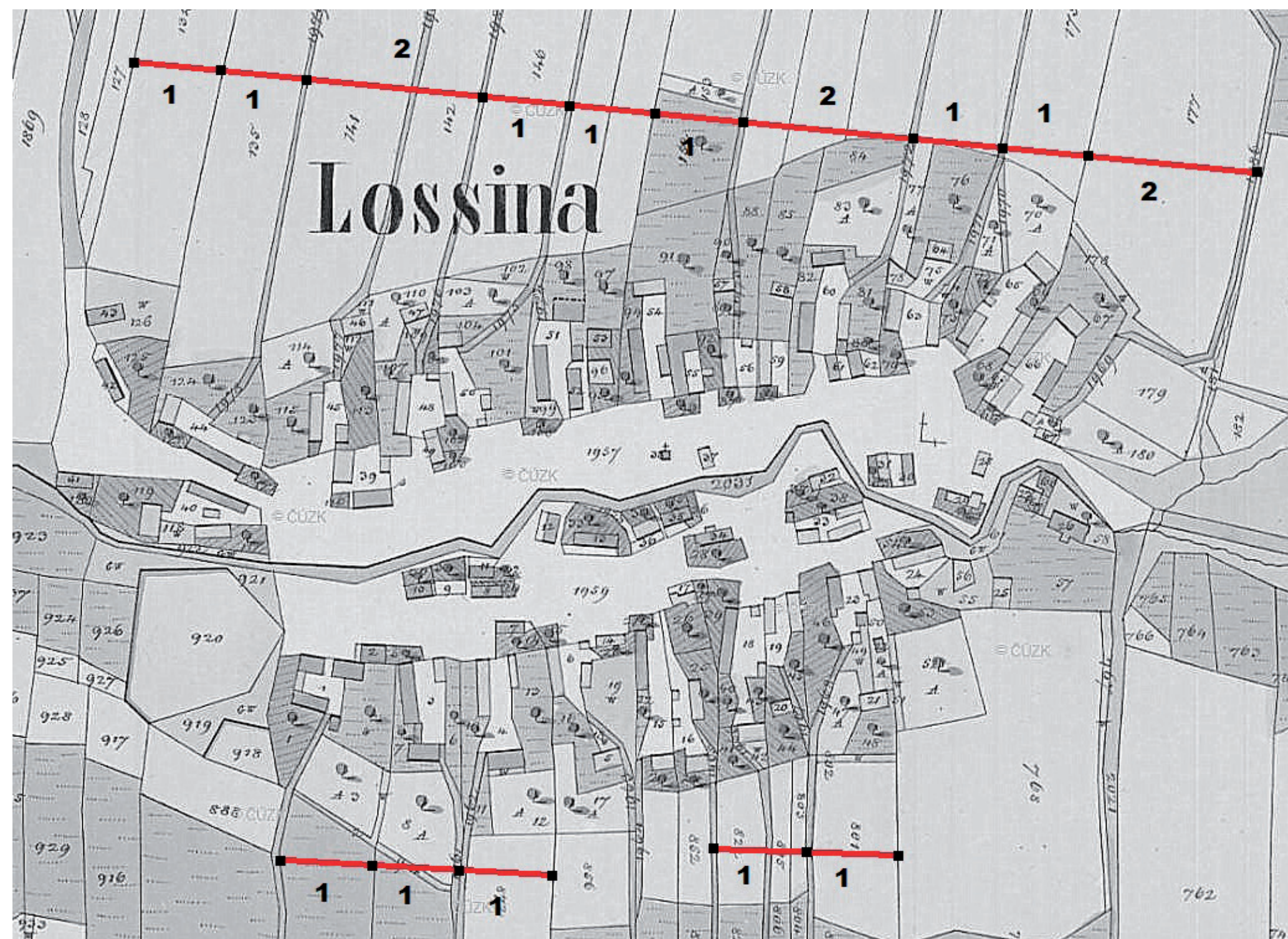
→ Tvorba hliněného rekonstrukčního modelu sídelní situace zaniklé středověké vsi (ZSV) Lažany na Černokostelecku na Fakultě architektury ČVUT v r. 1973. Na modelu pracují tehdejší studenti P. Chotěbor a Z. Frynta, nad nimi Z. Smetánka a J. Škabrada. JŠ 1973

← Ves Karlík u Řevnic – pokus o kresebné vyjádření terénní pozice raně středověké vsi (s románskou rotundou) s rejstříkem biotopů, které zde byly k dispozici. JŠ 1974

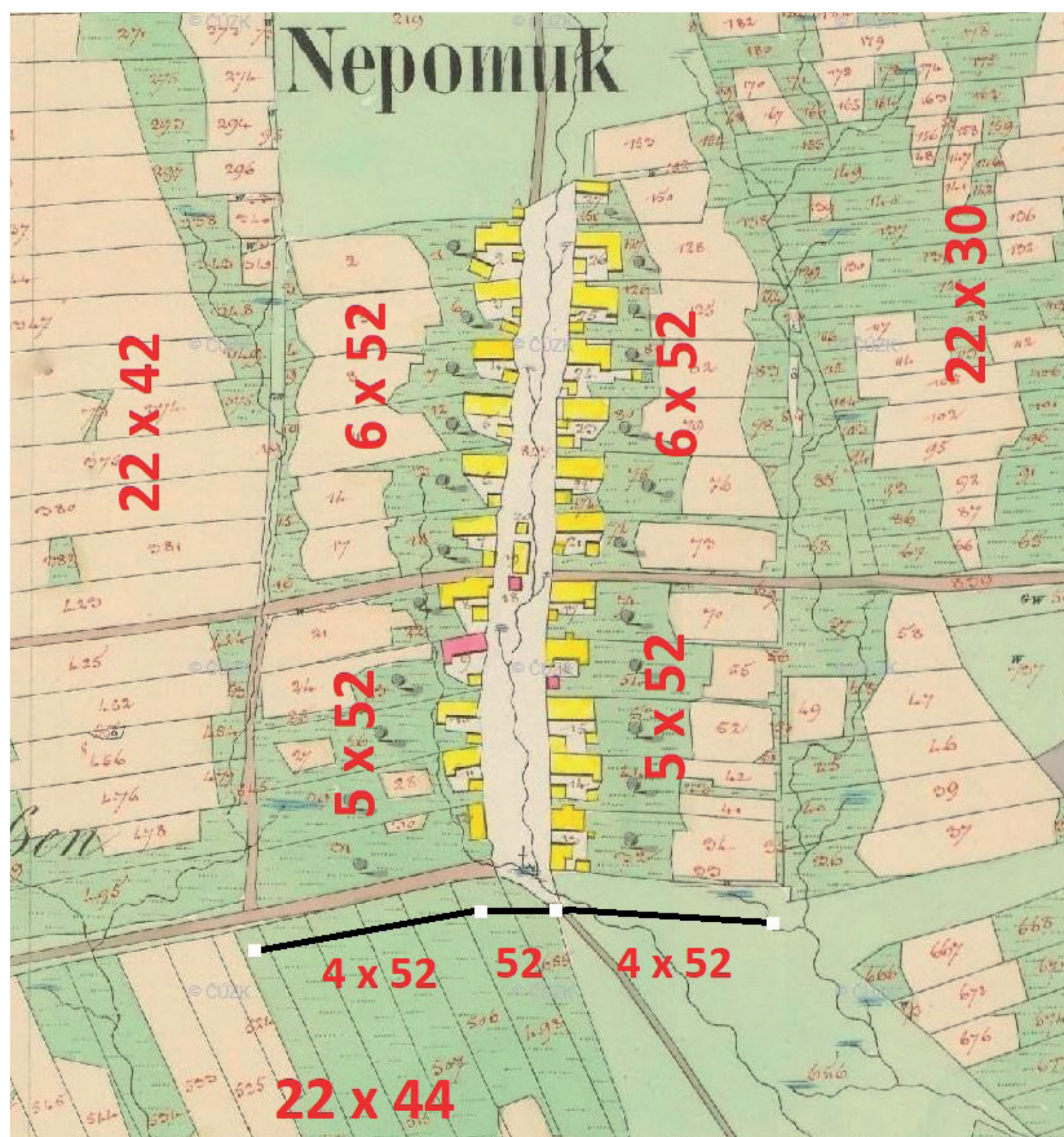
↑ ZSV Hol v Klánovickém lese podle M. Beránka (2011) s vyznačením modulových rozměrů parcel: modul (1) = 72 loktů (tehdejší „dlouhý provazec“), šířka návsi = 3 x 52 loktů. JŠ

→ Losiná u Plzně. Identifikace modulu z listiny o emfyteutickém vysazení vesnice z roku 1327 podle mapy SK z roku 1838 - s předpokladem opětného použití tohoto modulu při mladší přestavbě pluziny. JŠ

→ Ves Nepomuk u Rožmitálu pod Třemšínem, založená r. 1727 – vyměřovací moduly parcelace podle císařského otisku mapy SK z r. 1830 (ÚAZK). Pro parcelaci se použil ve všech základních rozměrech „zemský provazec“ s délkou 52 pražských loktů. V přílehlém západním úseku se dá identifikovat další, v té době již jen ojediněle aplikovaný středověký provazec s délkou 42 loktů, a použit byl i „desítkový“ násobek loktů, v té době ještě málo obvyklý. JŠ

↓ Pohled k JZ z rozhledny na Křemešník u Pelhřimova – vlevo ves Sázava s čitelnou radiální pluzinou, vpravo začátek území někdejší rybnícké farnosti. JŠ 2020

↔ **Sudkův Důl (Pacov) čp. 10.** Usedlost s pozdně gotickou tvrzí. JŠ 2005 a 2007

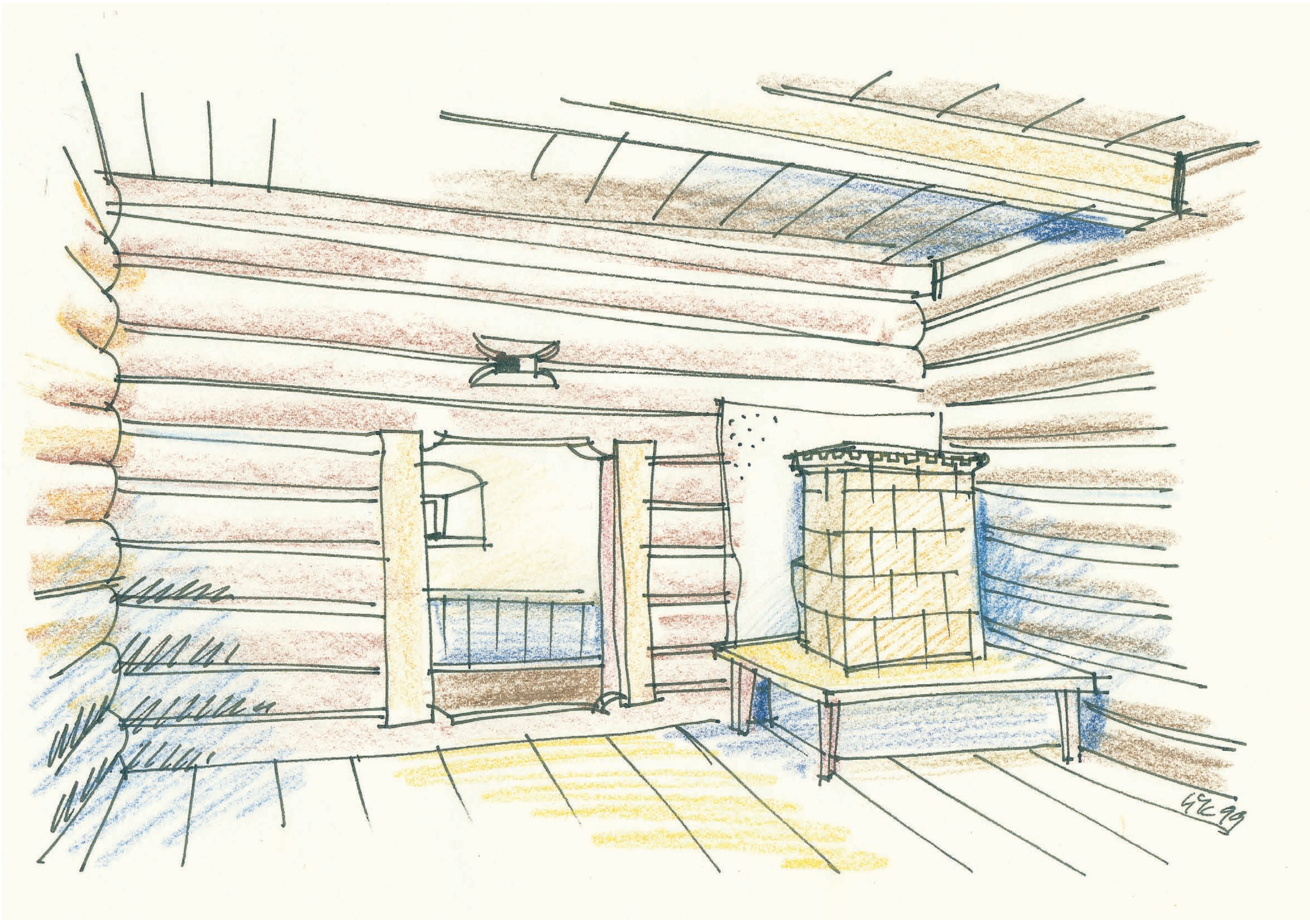
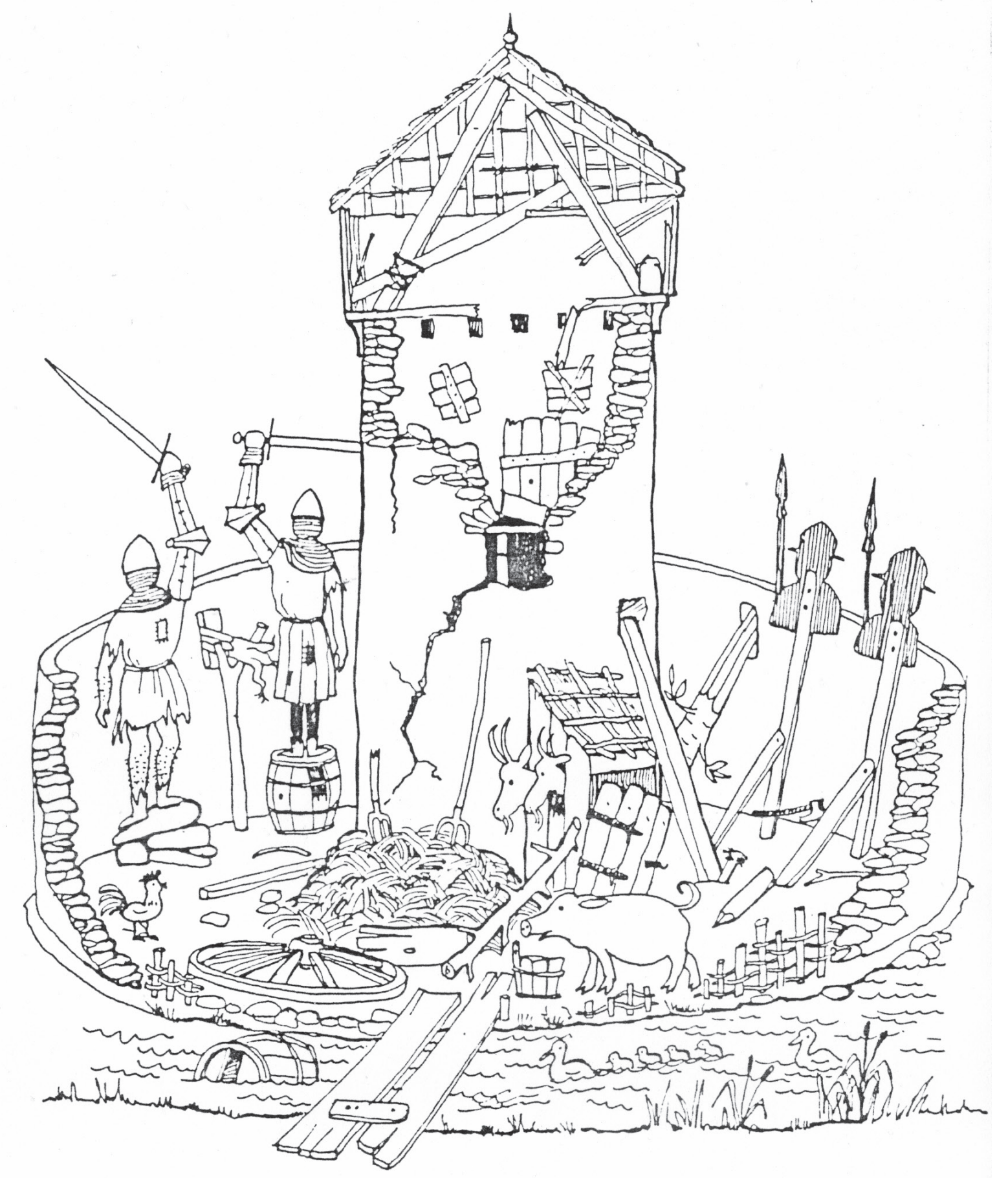
↙ Pohled z horní síně k někdejší obytné místnosti tvrze s laťkovým náznakem někdejšího uspořádání před zánikem dřevěných konstrukcí. Okno vlevo osvětlovalo „kuchyňský kout“, fungující zejména jako příkládací prostor pro obsluhu kamen ve světnici. Nad tímto prostorem bylo ze stropních trámů vyvěšené kónické ústí dymníkového komína, po kterém se na stěně i na trámec zachovaly otisky. Uprostřed je naznačen otvor vstupu do světnice, vpravo ukazují vodorovné laťky spáry roubené stěny. JŠ 2007

↙↗ Rekonstrukční kresba téže situace ze strany světnice s roubenými kuláčovými stěnami, vstupem ze síně a tělesem kachlových kamen s rohovou lavicí. JŠ ↙↗↙ Sálový prostor ve 2. patře tvrze se zřetelnou stopou velkého dřevohlíněného komína. Na stěně vlevo byla provedena omítka jen ke komínu, který byl proveden dříve včetně lepenicového pokryvu své dřevěné konstrukce. JŠ 2007.

↓↓ Archeologický výzkum tvrze, který vedl Rudolf Krajíc z Husitského muzea v Táboře. JŠ 2001

→ Tvrz očima studentů z doby, kdy zde Jiří Škabrada v letech 1999—2007 pořádal letní studentské praxe a odborné kurzy – zejména o lidové architektuře a poznávání historických staveb, ale i specializované o historických krovech (s Jiřím Bláhou) nebo tradiční tesařské práci (s Petrem Růžičkou).

↓ Kurz poznávání lidové architektury na tvrzi v Sudkově Dole v létě roku 1999. Zuzana a Jiří Syroví seznamují účastníky s prvními poznatky o domě čp. 49 v Hronově. JŠ 1999

• Nedávno otevřený archeoskanzen v jihočeském Trocnově představí kromě dvorce – rodiště Jana Žižky – sestavu základních objektů, které tvořily historické vesnice ve středověku i později: selskou usedlost, chalupu s menším hospodářským příslušenstvím a skromný domek. Koncept celku i jednotlivých objektů vytvořil prof. Jiří Škabrada, projektovou dokumentaci architekt Petr Dostál.

- ↖↖↑ Selská usedlost – pohled z kolny přes dvůr ke stodole a chlévu a pohled od vjezdu k domu.
- ↖ Polygonální stodola a zadní komorová část domu ve dvorci.
- Konstrukce okrouhlého závěru selské stodoly.
- ← Prvotní skica areálu od J. Škabrady z roku 2017 v průmětu s realizovaným řešením.
- ↓↘ Pohled ze síně ke komorám a vstup do jizby v selském domě.
- ↓↘↘ Dům ve dvorci – černá kuchyně s lapačem dýmu v síni a pohled do světnice.

● **Mirkovice (Velešín) čp. 1.** Náš nejstarší známý vesnický dům (s roubením obytné místnosti z 20. let 15. století), kterému bohužel nebyla památková ochrana nic platná.

↑↑ Pohled přes dvůr na severní křídlo usedlosti s domem (uprostřed, před jeho čelem stojí patrová sýpka). JŠ 2012

↑ Přední část domu s přízdívkou, která reprodukovala skloněný tvar bočních stěn obytné místnosti. JŠ 2012

↗ Roubená obytná místnost – nepochybně dymná jizba – měla roubené stěny, na čelní stěně zvenčí lepenicovou omazávku a na bocích kamennou přízdívku. JŠ 2012

↔ Těsně před demolicí v roce 2013 byly dřevěné konstrukce domu vyjmuty ze stavby a odvezeny do Klatov, kde složeny v muzejním depozitáři čekají, jak se rozhodne o jejich dalším osudu. JŠ 2019

